

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU
Yhdessä enemmän

Lapsen perintöoikeudellinen asema ja muuttuva isyyslainsäädäntö

Ketokoski, Krista

2015 Hyvinkää

Laurea-ammattikorkeakoulu
Hyvinkää

Lapsen perintöoikeudellinen asema ja muuttuva isyyslainsäädäntö

Krista Ketokoski
Yrittäjyyden ja
liiketoimintaosaamisen
koulutusohjelma (YAMK)
Opinnäytetyö
Joulukuu, 2015

Ketokoski, Krista

Lapsen perintöoikeudellinen asema ja muuttuva isyyslainsäädäntö

Vuosi

2015

Sivumäärä

93

Isyydessä on kysymys oikeudellisen suhteen muodostamisesta lapsen ja miehen välillä. Isyys voi syntyä lapsen ja miehen välille kolmella eri tavalla, isyysolettaman kautta, isyyden tunnustamisella tai isyyden vahvistamisella tuomioistuimen kautta. Isyyden olemassaolo luo oikeudellisia vaikutuksia lapsen ja isän välille, jotka eivät ole riippuvaisia siitä, miten isyysuhde on vahvistettu lapsen ja miehen välille. Perintöoikeus on yksi tärkeä oikeudellinen vaikutus, jonka vahvistettu isyysuhde luo osapuolten välille.

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää miten lapsen perintöoikeudellinen asema on muuttunut isyyslainsäädännön kehittymisen myötä. Aihe oli ajankohtainen opinnäytetyötä tehtäessä, sillä isyyslainsäädäntö oli tällöin uudistumassa. Kun lapsen perintöoikeudellisen aseman muuttuminen on saatu selville, tarkoituksena oli ottaa kantaa siihen, onko lapsen perintöoikeudellisen aseman muuttuminen ollut riittävä verrattuna siihen, mitä nyky-yhteiskunnassa voidaan edellyttää.

Opinnäytetyön tutkimusmenetelmä on pääosin lainopillinen, mutta koska opinnäytetyössä tutkitaan myös isyyslainsäädännön ja lapsen perintöoikeuden kehittymistä, on tutkimusmenetelmä osin oikeushistoriallinen. Aineistona työssä on käytetty lakeja, lakien esitöitä, oikeuskäytäntöä, kansainvälisiä sopimuksia ja oikeuskirjallisuutta. Opinnäytetyöhön kuuluu oikeusvertaileva katsaus Ruotsin isyys- ja perintölainsäädäntöön, joten aineistoon kuuluu myös Ruotsin lakeja, lakien esitöitä sekä oikeuskirjallisuutta.

Opinnäytetyössä saatiin selville, että lapsen perintöoikeudellinen asema on muuttunut isyyslainsäädännön kehityksen myötä suuntaan, jossa lapsi saa melkein yhtä tasavertaisen perintöoikeuden kuin äitinsä ja äidinpuoleisten sukulaisten osalta. Lapsen perintöoikeudellinen asema on muuttunut eniten juuri isyyslainsäädännön kehittymisen myötä. Eniten muutos on koskettanut avioliiton ulkopuolella syntyneen lapsen perintöoikeudellista asemaa. Isyyslainsäädännön kehittymiseen taas on vaikuttanut konkreettiset elämäntilanteet sekä oikeuskäytäntö. Opinnäytetyössä saatiin selville myös se, että lapsen perintöoikeudellisen aseman muuttuminen on ollut riittävä, kun uusi isyyslaki astuu voimaan 1.1.2016. Lapsen perintöoikeudellisen aseman muuttumisen osalta kritiikkiä kohdistui siihen, että uuden isyyslain myötä tulevat muutokset olisi tullut tehdä jo aiemmassa vaiheessa.

Asiasanat: isyys, isyysolettama, isyyden vahvistaminen, isyyden kumoaminen, avioliiton ulkopuolella syntynyt lapsi, perintöoikeus.

Ketokoski, Krista

The child's status under the law of inheritance and changing paternity legislation

Year	2015	Pages	93
------	------	-------	----

Paternity is a matter of creating a legal relationship between a child and a man. Paternity can be created between a man and a child in three different ways by a legal presumption of paternity, the acknowledgement of paternity or establishing paternity in court. The existence of paternity creates legal effects between the child and the father, which aren't dependent on the way that the paternity has come into force. The right to inherit is one of the important legal effects that established paternity creates between the parties.

The purpose of this thesis was to find out how the child's status under the law of inheritance has changed when paternity legislation has developed. The subject was current during the making of the thesis because paternity legislation was being reformed. After the changes in the child's status under the law of inheritance have been find out, the purpose was to take a stand on whether the changes in the status under the law of inheritance have been enough compared with what could be expected in the present society.

The research method of the thesis is mainly juridical but because the development of paternity legislation and the child's status under the law of inheritance are also investigated in the thesis, the research method is partly legal historical. In the thesis, the material is based on legislation, preliminary works, legal practices, international agreements and legal literature. The thesis also includes a comparative overview of paternity and inheritance legislation in Sweden, so Swedish legislation, preliminary works and legal literature are also a part of the research material.

In the thesis was found out that the child's status under the law of inheritance has changed because of the development of paternity legislation in a direction where a child gets almost equal inheritance right as the inheritance right that the child has to his/her mother and the mother's relatives. The child's status under the law of inheritance has changed mostly because of the development of paternity legislation. Mostly the change has affected a child who has been born out of wedlock. Concrete life situations and legal practice have affected the development of paternity legislation. It was also find out in the thesis that the change in the child's status under the law of inheritance has been sufficient when the new Paternity Act comes into force on 1 January 2016. The change in the child's status under the law of inheritance got some critique because the changes should have been made a long time ago.

Keywords: paternity, legal presumption of paternity, establishing paternity, annulment of paternity, child born out of wedlock, inheritance right.

Laki- ja lyhenneluettelo

	Adoptiolaki 22/2012
Au-lapsi	Avioliiton ulkopuolella syntynyt lapsi
aviolapsi	Avioliitossa syntynyt lapsi
	Avioliittolaki 234/1929
EU	Euroopan unioni
EV	Eduskunnan vastaus
EIT	Euroopan ihmisoikeustuomioistuin
	Föräldrabalk 1949:381
HE	Hallituksen esitys
	Holhouslaki 34/1898
	Isyyslaki 700/1975
Uusi isyyslaki	Isyyslaki 11/2015
KK	Kirjallinen kysymys
KKO	Korkein oikeus
	Lag om barn utom äktenskap 1917:376
	Lag om införande av föräldrabalken 1949:382
	Laki avioliiton ulkopuolella syntyneistä lapsista 173/1922
	Laki avioliittolain voimaannpanosta 235/1929
	Laki aviollisesta syntyperästä 409/1957
	Laki eräistä kansainvälisluontoisista perheoikeudellisista suhteista 379/1929
Hedelmöityshoitolaki	Laki hedelmöityshoidoista 1237/2006
	Laki isyyslain muuttamisesta 568/1998
	Laki isyyslain voimaannpanosta 701/1975
	Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 361/1983
	Laki oikeusgeneettisestä isyystutkimuksesta 378/2005
	Laki pohjoismaisten isyysratkaisujen tunnustamisesta 352/1980
LA	Lakialoite
LaVM	Lakivaliokunnan mietintö
	Oikeudenkäymiskaari 4/1734
	Perintökaari 40/1965
	Socialförsäkringsbalk 2010:110
	Suomen hallitusmuoto 94/1919
	Suomen perustuslaki 731/1999
PeVL	Perustuslakivaliokunnan lausunto
	Rikoslaki 39/1889
	Vahingonkorvauslaki 412/1974

Veritutkimuslaki

Laki eräistä veri- ja muita periytyviä ominaisuuksia koskevista tutkimuksista 702/1975

Vp

Valtiopäivät

YK

Yhdistyneet kansakunnat

Ärvidabalk 1958:637

Sisällys

1	Johdanto.....	9
2	Tutkimus.....	10
2.1	Tausta ja tarkoitus.....	10
2.2	Tutkimusmenetelmät.....	10
2.2.1	Määrällinen tutkimusmenetelmä.....	11
2.2.2	Laadullinen tutkimusmenetelmä.....	11
2.2.3	Oikeustieteelliset tutkimusmenetelmät.....	12
2.3	Aineisto ja tutkimuskysymykset.....	14
2.4	Aiheen rajaus ja keskeiset käsitteet.....	15
3	Yleistä perintöoikeudesta.....	18
3.1	Kenellä on oikeus perintöön?.....	18
3.2	Perunkirjoitus.....	22
3.3	Perinnönjako.....	23
4	Isyyslain historia.....	24
4.1	Oikeustila ennen isyyslain voimaantuloa.....	24
4.2	Katsaus au-lasten asemaan 1800-luvulta isyyslain voimaantuloon.....	25
4.3	Keskeiset muutokset lainsäädäntöön isyyslain voimaan tullessa.....	27
4.3.1	Isyyden kumoaminen.....	27
4.3.2	Isyyden tunnustaminen.....	28
4.3.3	Isyyden vahvistaminen ja kanneoikeus.....	28
5	Isyyslakiin tehdyt muutokset.....	31
5.1	Muutos isyysolettamaan.....	31
5.2	Tarkennus isyyden tunnustamiseen.....	32
5.3	Isyystutkimuksia koskeva muutos.....	32
5.4	Isyyskysymykset hedelmöityshoidoista syntyneiden lasten osalta.....	34
5.4.1	Isyyden vahvistaminen.....	35
5.4.2	Isyyden kumoaminen.....	36
5.5	Kansainväliset isyysasiat.....	37
6	Isyyslain kokonaisuudistus.....	40
6.1	Isyyden selvittäminen.....	41
6.1.1	Lastenvalvojan toimivalta.....	41
6.1.2	Lapsen äidin vastustusoikeus.....	42
6.1.3	Lakivaliokuntakäsittely.....	43
6.2	Lapsen isän kanneoikeus isyyden vahvistamisessa.....	43
6.3	Lapsen kanneoikeus kun lapsi on syntynyt ennen 1.10.1976.....	44
6.3.1	Nykytila.....	44
6.3.2	Kanneoikeutta koskevaa oikeuskäytäntöä.....	45
6.3.3	Ehdotettu muutos.....	49

6.3.4	Perustuslakivaliokunnan kannanotto.....	50
6.4	Lapsen perintöoikeus kun lapsi on syntynyt ennen 1.10.1976	50
6.4.1	Isyyden vahvistaminen ja perintöoikeus	50
6.4.2	Ehdotettu muutos	51
6.4.3	Perustuslakivaliokunnan kannanotto.....	53
6.4.4	Lakivaliokuntakäsittely.....	55
6.4.5	Perintöoikeuden konkreettinen toteuttaminen	56
6.5	Muita keskeisiä uudistuksia isyyslaissa	60
6.5.1	Isyyssolettama	60
6.5.2	Isyyssolettama ja isyyden selvittäminen	61
6.5.3	Isyyden tunnustaminen	62
6.5.4	Isyyden vahvistaminen kun lapsen isä on kuollut	64
6.5.5	Lapsen isän kanneoikeus isyyden kumoamisessa	64
6.5.6	Isyyden kumoaminen kun osapuoli on kuollut.....	67
6.5.7	Isyyden kumoaminen maistraatissa	67
6.5.8	Kansainväliset isyysasiat	68
7	Oikeusvertailu Ruotsin lainsäädäntöön.....	68
7.1	Perintöoikeus	68
7.1.1	Perimysjärjestys.....	68
7.1.2	Katsaus historiaan.....	69
7.1.3	Perunkirjoitus ja perinnönjako	70
7.2	Isyyslainsäädäntö.....	70
7.2.1	Isyyssolettama	70
7.2.2	Isyyden selvittäminen	71
7.2.3	Isyyden tunnustaminen.....	72
7.2.4	Isyyden vahvistaminen tuomioistuimessa	72
7.2.5	Isyyden kumoaminen.....	73
7.3	Suomen ja Ruotsin lainsäädännön vertailu	74
8	Yhteenveto	76
8.1	Isyyslain voimaantulon vaikutukset	76
8.2	Isyyslakiin tehtyjen muutosten vaikutukset	77
8.3	Isyyslain uudistuksen vaikutukset	79
9	Johtopäätökset	80
9.1	Lainsäädännön muutosten analysointi.....	80
9.2	Lainsäädännön muutosten riittävyys.....	82
9.3	Lapsen perintöoikeudellisen aseman muuttuminen.....	84
	Lähteet	86
	Kuvat.....	92
	Kuviot.....	93

1 Johdanto

Isyys ja isyyden olemassaolo ei ole itsestäänselvyys vielä nykymaailmassakaan. Edelleen syntyy lapsia, jotka eivät koskaan saa isää ja monet ihmiset elävät koko elämänsä tuntematta isäänsä. Kaikilla on äiti, joka määritellään pääsääntöisesti siksi henkilöksi, joka on lapsen synnyttänyt. Isyys on monimuotoinen sekä juridisesti monimutkainen asia ja isyyden luonteesta johtuen isyydestä on tarpeen säännellä lainsäädännössä vaikka äitiydestä ei säännelläkään. Isyyttä koskevalla lainsäädännöllä pyritään siihen, että mahdollisimman vähäinen määrä lapsia jäisi ilman isää. Isyyden osalta pitää lainsäädännössä ottaa kantaa, miten isäksi voidaan tulla, mitä oikeusvaikutuksia isyydellä on ja mikäli isyys osoittautuukin vääräksi, onko isyyttä mahdollista korjata oikeaksi. Äitiyteen ei tällaisia kysymyksiä liity muuten kuin siltä osin, mitä oikeusvaikutuksia lapsen syntymä luo äidin ja lapsen välille.

Isyyslaki (700/1975) on astunut voimaan 1.10.1976. Ennen isyyslakia ei lainsäädännössä ollut yhtenäistä säännöstöä isyysasioista, vaan isyyttä koskevat säännökset olivat monessa eri laissa. Voimassa olevan isyyslain tulee kumoamaan vuodenvaihteessa isyyslaki (uusi isyyslaki, 11/2015), joka astuu voimaan 1.1.2016. Isyyslain uudistus on ollut käynnissä lähivuosina ja uudistuksen taustalla on pitkälti yhteiskunnan muuttuminen siitä, mitä yhteiskunta oli 1970-luvulla, kun isyyslaki on tullut voimaan. Isyyslaki on monelta osin vieläkin alkuperäisessä muodossaan vaikka muutoksiakin vuosien mittaan on tehty.

Isyyteen liittyy paljon erilaisia oikeudellisia seikkoja, joita opinnäytetyössä tuodaan esille. Keskeisenä niistä tässä opinnäytetyössä on lapsen perintöoikeus isään ja isänpuoleisiin sukulaisiinsa. Asiat ovat monimutkaisia, kun mukana on monta osapuolta, joilla kaikilla on omat oikeutensa. Lapsella on oikeus tuntea vanhempansa, lapsen isällä on oikeus saada isyytensä vahvistettua, puhumattakaan osapuolten oikeuksista tilanteessa, jossa isyyden osalta on epäselvyyttä, kuka lapsen isä oikeastaan on. Vaakakupissa painaa monen henkilön oikeudet, jotka saattavat olla ristiriidassa keskenään. Lainsäädännön tehtävänä on tällöin päättää, kenen oikeus on tärkein. Lisäksi isyyskysymyksiin ja siihen kenellä on oikeus periä kenet, on 1980-luvulla tuonut keinoalkuiset menetelmät, kuten hedelmöityshoidot, joiden avulla lapsi voi saada alkunsa ja syntyä.

Perus- ja ihmisoikeuksien ohjaamassa maailmassa tavoite on nykyisin kuitenkin selvä. Jokaisella lapsella on oikeus molempiin vanhempiinsa, ja niihin oikeusvaikutuksiin, jotka vanhemmuus tuo mukanaan, mikäli tämä on mahdollista. Miten tämä toteutuu ja miten tähän pisteseen on vuosien saatossa päästy, on keskeistä tässä opinnäytetyössä.

2 Tutkimus

2.1 Tausta ja tarkoitus

Tässä opinnäytetyössä tarkastellaan lapsen perintöoikeuden muutosta peilaten siihen, miten perintöoikeus on muuttunut isyyslainsäädännön kehittyessä. Aihe on ajankohtainen, sillä isyyslainsäädäntö on uudistumassa ja uusi isyyslaki astuu voimaan 1.1.2016. Aiheen valinta liittyy myös omaan mielenkiintoon asiaa kohtaan. Suurimpia muutoksia on lainsäädäntöön isän ja lapsen väliseen oikeudelliseen suhteeseen tehty silloin, kun isyyslaki on astunut voimaan ja nyt vuodenvaihteessa, kun uusi isyyslaki astuu voimaan. Matkan varrella on isyyslakiin tehty suhteellisen vähän muutoksia, joten enemmän huomiota opinnäytetyössä annetaan aikaan ennen isyyslain voimaantuloa sekä tulevaan isyyslain uudistukseen. Uudistuksen osalta erityisesti keskitytään isyyden vahvistamista koskevan kanteen määräajan poistamiseen ja sen vaikutuksista lapsen perintöoikeuteen jo ihan sen merkityksellisyyden vuoksi.

Opinnäytetyön tarkoituksena on antaa selkeä kuva siitä, miten lapsen perintöoikeudellinen asema on muuttunut isyyslainsäädännön kehityksen myötä. Opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää myös ne tulevat muutokset lapsen perintöoikeudelliseen asemaan uuden isyyslain voimaan astumisen myötä vuodenvaihteessa. Tarkoitus on lisäksi ottaa kantaa siihen onko muutos ollut riittävä. Jotta asiaa tulee katsottua muultakin kantilta kuin kansallisen lainsäädännön näkökulmasta, tehdään oikeusvertailu Ruotsin perintö- ja isyyslainsäädäntöön, jotta saadaan tietoa siitä, millainen lainsäädäntö on tältä osin naapurimaassa. Oikeusvertailu rajoittuu Ruotsin tällä hetkellä voimassa olevaan lainsäädäntöön¹ eikä lainsäädännön kehitystä nykyiseen tutkita kuin pieneltä osin. Jotta lukijalle jää kokonaiskuva siitä, mitä isyyslaissa uudistetaan, opinnäytetyössä esitellään myös niitä vuodenvaihteessa voimaan astuvia uudistuksia, joilla ei ole suoranaista vaikutusta lapsen perintöoikeuteen.

2.2 Tutkimusmenetelmät

Tutkimusmenetelmällä yleisesti tarkoitetaan sitä tapaa, jolla tutkimusta tehdään ja millä aineistoa hankitaan. Tieteelliset tutkimusmenetelmät jaetaan yleensä kahteen osaan, määrälliseen sekä laadulliseen tutkimukseen. Määrällisestä tutkimusmenetelmästä käytetään myös nimitystä kvantitatiivinen tutkimusmenetelmä ja laadullisesta nimitystä kvalitatiivinen tutkimusmenetelmä. Tarkoitus ei kuitenkaan ole se, että tietoisesti valitaan tutkimusmenetelmä, vaan tutkimusmenetelmän tulisi määräytyä tutkimuskohteen mukaan.²

¹ Ruotsin lainsäädäntöä ja esitöitä on saatavilla sivustoilla <https://lagrummet.se/> ja <http://www.riksdagen.se/>. Lain esitöitä on sähköisesti saatavilla vuodesta 1971 alkaen.

² Husa, Mutanen & Pohjolainen 2001, 17; Saukkonen (toim.), Tutkimusmenetelmät ja tutkimusaineisto.

2.2.1 Määrällinen tutkimusmenetelmä

Määrällistä tutkimusmenetelmää käytetään erityisesti sosiaali- ja yhteiskuntatieteissä³. Määrällisellä tutkimuksella on mahdollista tutkia mitä tahansa asiaa, joka on muutettavissa mitattavaan muotoon ja jota voidaan testata⁴. Määrälliselle tutkimusmenetelmälle onkin ominaista hypoteesien muodostaminen aiemmin tutkitun pohjalta. Teoriat ovat määrällisessä tutkimusmenetelmässä tärkeitä kuin myös käsitteet. Määrälliselle tutkimusmenetelmälle on ominaista myös, että tutkimuskohteen tulisi olla ilmaistavissa numeroina tai muuten määrällisesti. Tutkimustulokset saatetaan esittää esimerkiksi taulukon muodossa.⁵ Aineisto määrällisessä tutkimuksessa kerätään usein kyselylomakkeen avulla⁶.

Määrällisen tutkimusmenetelmän hyötyihin kuuluu se, että sillä voidaan testata asetetun hypoteesin käyttökelpoisuutta. Määrällisen tutkimusmenetelmän haittapuoliin kuuluu taas se, että määrällisen tutkimuksen tekeminen saattaa olla aikaa vievää, hankalaa ja tutkimuksen toteuttaminen vaatii erittäin hyvää suunnittelua, esimerkiksi tutkimuskohteen otannan osalta.⁷ Mikäli tutkimus toteutetaan kyselylomakkeen avulla, on usein haittapuoliin koettu se, että kysymyslomakkeisiin ei saada tarpeeksi vastauksia, joka vaikuttaa tutkimuksen luotettavuuteen. Aikaa vievää on myös se, jos kyselylomakkeisiin joudutaan pyytämään uudestaan vastausta tai lähettämään uudelleen, jotta vastauksia saataisiin tarpeeksi.⁸

2.2.2 Laadullinen tutkimusmenetelmä

Laadullinen tutkimusmenetelmä on tieteellisistä menetelmistä luultavasti vanhin ja sitä on käytetty jo antiikin Kreikassa⁹. Laadullisessa tutkimusmenetelmässä keskitytään määrien sijasta laatuun. Laadulliselle tutkimusmenetelmälle on ominaista tutkimuskohteen tutkiminen kokonaisvaltaisesti ja laadullisella tutkimusmenetelmällä pyritään löytämään uutta tietoa ennemmin kuin todentaa jo olemassa olevia totuuksia. Laadullisessa tutkimusmenetelmässä myös tutkimuksen tekeminen on joustavaa ja tutkimussuunnitelma saattaa muokkautua lähtökohdasta erilaiseksi tutkimuksen edetessä.¹⁰

³ Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2000, 129.

⁴ Vilka 2005, 81.

⁵ Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2000, 129; Mäkinen 2005, 15.

⁶ Vilka 2005, 73.

⁷ Shuttleworth 2008, kohta Advances.

⁸ Vilka 2005, 74; Ks. esim. vastausten pienestä määrästä tutkimustulosten luotettavuuteen Laulaja 2013.

⁹ Shuttleworth 2008, kohta Qualitative research design is a research method used extensively by scientists and researchers studying human behavior and habits.

¹⁰ Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2000, 151, 155.

Aineistoa laadulliseen tutkimukseen voi kerätä monella eri tavalla. Vaihtoehtoina ovat esimerkiksi haastattelut tai tapaustutkimukset.¹¹ Laadullinen tutkimusmenetelmä on hyödyksi silloin, kun tutkimuskohde on sellainen, jota ei voi määrällisesti tutkia. Laadullisen menetelmän haittapuoliin kuuluu taas se, että tutkimuksen toteuttaminen vaatii paljon suunnittelua, jotta lopputulos olisi halutunlainen.¹²

Vaikka laadullinen ja määrällinen tutkimusmenetelmä saattavat vaikuttaa toistensa vastakohdilta, näin ei kuitenkaan ole, ja tutkimuskohteesta riippuen, mahdollista on myös käyttää kumpaakin tutkimusmenetelmää hyväkseen samassa tutkimuksessa. Kuitenkin oikeustieteelliset tutkimusmenetelmät, joita seuraavassa kappaleessa tarkemmin kuvataan, ovat lähempänä laadullista kuin määrällistä tutkimusmenetelmää.¹³

2.2.3 Oikeustieteelliset tutkimusmenetelmät

Oikeustieteellä tarkoitetaan lyhykäisyydessään tiedettä, jolla tutkitaan oikeutta¹⁴. Oikeustieteen tutkimusmenetelmiä ei voi tyhjentävästi luetella, koska tällaista yksiselitteistä jaottelua ei ole koskaan luotu, vaan aikakaudesta riippuen jaottelun pääpiirteet ovat aina muuttuneet.¹⁵ Oikeustieteellinen tutkimus sisältää aina oikeuslähteitä. Oikeuslähteillä tarkoitetaan lainsäädäntöä, lain esitöitä kuten hallituksen esityksiä tai lakivaliokunnan mietintöjä sekä oikeuskäytäntöä.¹⁶

Oikeustieteissä on monia eri tutkimusmenetelmiä tutkimuksen tekemiseen, kuten jokaisella tieteenalalla on omansa. Eniten käytetyssä jaottelussa on viisi erilaista lähestymistapaa ja tutkimus voi olla myös näiden tapojen yhdistelmä. Oikeudelliset tutkimusmenetelmät voidaan jakaa esimerkiksi niin, että tutkimusmenetelmät ovat lainopillinen, oikeushistoriallinen, oikeusvertaileva, oikeusfilosofia sekä oikeussosiologia.¹⁷

Lainopillisesta tutkimusmenetelmästä käytetään myös nimitystä oikeusdogmaattinen tutkimusmenetelmä¹⁸. Kun tutkielmassa käytetään lainopillista lähestymistapaa, tutkimuskohteena on voimassa oleva oikeus. Lainopillisella lähestymistavalla kuvataan voimassa olevan oikeuden sisältöä, otetaan siihen kantaa sekä tulkitaan sitä. Lainopillisella lähestymistavalla pyritään jäsentämään voimassa olevaa oikeutta tai vastaamaan kysymykseen siitä, miten käytännön

¹¹ Vilkka 2005, 100; Shuttleworth 2008, *Qualitative Research Design*.

¹² Shuttleworth 2008, kohta *Advantages*, kohta *Disadvantages*.

¹³ Husa, Mutanen & Pohjolainen 2001, 17; Jyväskylän yliopisto, *Määrällinen tutkimus*.

¹⁴ Hirvonen 2011, 21.

¹⁵ Häyhä 1997, 29.

¹⁶ Sutela, Määttä & Myrsky 2003, 8.

¹⁷ Husa, Mutanen & Pohjolainen 2001, 13.

¹⁸ Sutela, Määttä & Myrsky 2003, 10.

tilanteessa tulisi toimia.¹⁹ Suurin osa oikeudellisista tutkimuksista on lainopillisia²⁰. Itseasiassa oikeudellista tutkimusta on hyvin vaikea tehdä, ellei siinä ole edes hiukan lainopillista tutkimusmenetelmää²¹.

Oikeusfilosofisessa tutkimusmenetelmässä käytetään filosofian tutkimusmenetelmiä²², joiden kautta tutkitaan oikeutta, oikeudellisia ilmiöitä sekä oikeustiedettä itsessään. Oikeusfilosofiallisella tutkimusmenetelmällä tutkitaan sitä, mitä oikeus on ja onko oikeuden sisältö oikeanlainen. Oikeusfilosofiaa saatetaan myös kutsua oikeusteoreettiseksi tutkimusmenetelmäksi, mutta tästä ei olla yksimielisiä, vaan oikeusfilosofiaa ja oikeusteoriaa saatetaan pitää myös eri tutkimusmenetelminä.²³

Oikeushistoriallinen tutkimusmenetelmä nimensä mukaisesti keskittyy oikeuden historialliseen kehitykseen ja oikeushistoriallinen lähestymistapa käyttää myös historiatieteiden menetelmiä tutkimuksessa. Oikeushistoriallisessa tutkielmassa tutkitaan esimerkiksi oikeudellisten käytäntöjen historiallista kehitystä.²⁴ Oikeushistoriallinen menetelmä keskittyy esimerkiksi sellaiseen lainsäädäntöön, jota ei tutkimusta tehdessä ole enää voimassa. Oikeushistoriallista tutkimusta käytetään myös silloin, kun tutkitaan miten lainsäädäntö tai tietty laki on kehittynyt nykyiseen muotoonsa.²⁵

Oikeusvertailevassa tutkimusmenetelmässä on kyse siitä, että valitaan vähintään kaksi eri oikeusjärjestelmää vertailun kohteeksi. Oikeusjärjestelmällä tarkoitetaan joka maassa käytössä olevaa oikeutta, jonka muodostaa esimerkiksi kirjoitettu laki ja oikeuskäytäntö. Oikeusvertailu on kansainvälistä, koska se koskee vähintään kahta eri maata ja niiden oikeusjärjestelmiä. Oikeusvertailun tarkoituksena on vertailun avulla saada tutkimuksellista tietoa siitä, mitä yhteneväisyyksiä ja eroavaisuuksia vertailun kohteena olevilla oikeusjärjestelmillä on. Toinen tapa tehdä oikeusvertailua on tutkia oikeusvertailua itsessään. Oikeusvertailua voi tehdä joko voimassa olevasta oikeudesta tai myös oikeudesta, joka ei ole enää voimassa.²⁶

Oikeussosiologiselle tutkimustavalle on ominaista tarkastella oikeutta ja oikeusjärjestystä sosiologisesta eli yhteiskuntatieteellisestä näkökulmasta. Oikeussosiologisessa tutkimuksessa tarkastellaan esimerkiksi sitä, miksi ja miten sääntöjä noudatetaan, jotka kuuluvat oikeusjärjestyksen piiriin ja miten oikeus ja muut yhteiskunnalliset toiminnot ovat vuorovaikutuksessa

¹⁹ Hirvonen 2011, 21, 25.

²⁰ Husa, Mutanen & Pohjolainen 2001, 13.

²¹ Sutela, Määttä & Myrsky 2003, 9.

²² Hirvonen 2011, 54.

²³ Husa, Mutanen & Pohjolainen 2001, 15; Juntunen 2006, 201-202.

²⁴ Hirvonen 2011, 28, 54.

²⁵ Husa, Mutanen & Pohjolainen 2001, 14.

²⁶ Husa 1998, 12-13, 19, 51.

keskenään.²⁷ Oikeussosiologisessa tutkimusmenetelmässä käytetään yhteiskuntatieteellisiä tutkimustapoja. Oikeussosiologinen tutkimus ulottuu myös virallisen oikeuden ulkopuolelle, esimerkiksi erilaisiin menettelyihin tai käytäntöihin eikä tutkimuksessa hahmoteta asioita välttämättä oikeudelliselta kannalta.²⁸

Kuten oikeustieteellisessä tutkielmassa yleensä, on tässä opinnäytetyössä menetelmä laadullinen. Oikeustieteellisessä tutkielmassa menetelmä voi olla laadullisen ja määrällisen yhdistelmäkin, mutta opinnäytetyö ei sisällä mitään sellaista, joka viittaisi siihen, että siinä edes osittain olisi määrällistä tutkimusmenetelmää. Laadulliseen tutkimusmenetelmään viittaa myös se, että tutkimussuunnitelma saattaa muokkaantua tutkimuksen edetessä, kuten on tässäkin opinnäytetyössä käynyt.

Oikeudellisista tutkimusmenetelmistä lähestymistapa on pääsääntöisesti lainopillinen, koska on tarkoitus tutkia voimassa olevaa lainsäädäntöä, jo kumottua lainsäädäntöä sekä voimaantulevaa lainsäädäntöä. Tutkimusmenetelmä ei ole pelkästään lainopillinen, koska opinnäytetyössä tutkitaan isyyslain sekä lapsen perintöoikeuden historiaa. Tällöin tutkitaan oikeutta, joka ei ole enää voimassa, sekä sitä miten laki on kehittynyt nykyiseen muotoonsa ja mistä muutostarpeet ovat olleet lähtöisin. Tällainen tutkimus on tyypillistä oikeushistorialliselle tutkimukselle, joten tutkimusmenetelmä on osin myös oikeushistoriallinen. Myös oikeusvertaileva lähestymistapa tulee opinnäytetyössä vierailemaan, koska tutkielmassa tutustutaan Ruotsin isyysasioita ja perintöoikeutta koskevaan lainsäädäntöön.

2.3 Aineisto ja tutkimuskysymykset

Oikeudellisen tutkimuksen lähdeaineistoa on niin sanotut virallislähteet, joilla tarkoitetaan kansallisessa lainsäädännössä lakeja, asetuksia sekä lakien esitöitä kuten hallituksen esityksiä ja valiokuntien lausuntoja²⁹. Hallituksen esityksessä hallitus valmistelee eduskunnalle esityksen uudesta lakiehdotuksesta tai vanhan lain muuttamisesta. Samassa hallituksen esityksessä voi olla useampiakin lakeja koskevia ehdotuksia. Eduskuntaan saapuessaan lakiehdotus menee lähetekeskusteluun, jossa päätetään mihin lakivaliokuntaan lakiehdotus lähetetään. Lakivaliokuntakäsittelyssä kuullaan asiantuntijoita ja lakivaliokuntakäsittelystä laaditaan lakivaliokunnan mietintö. Mietinnössä saatetaan ehdottaa muutoksia lakiehdotukseen. Mikäli eduskunta hyväksyy lakiehdotuksen lakivaliokunnan mietinnön mukaisesti, on lainsäädäntöprosessi yksinkertaisimmillaan näin valmis.³⁰ Virallislähteisiin kuuluvat myös eurooppaoikeuden sisältö

²⁷ Husa, Mutanen & Pohjolainen 2001, 14; Hirvonen 2011, 30.

²⁸ Helsingin yliopisto 2006, Oikeussosiologia.

²⁹ Husa, Mutanen & Pohjolainen 2001, 21, 28.

³⁰ Husa & Pohjolainen 2014, 91-95.

eli Euroopan unionissa (EU) tehdyt päätökset, joita ovat perustamissopimukset sekä asetukset, direktiivit, suositukset ja päätökset³¹.

Oikeudelliseen lähdeaineistoon kuuluu myös kirjallisuus, joka koostuu niin oppikirjoista kuin tieteellisistä tutkimuksista. Erilaiset oikeudelliset artikkelit sekä oikeustapauskommentit ovat lähdeaineistoa kuin myös oikeudelliset väitöskirjat tai lisensoitettuja työt. Erityisesti oikeudellisia asiantuntijakirjoituksia löytyy muun muassa oikeudellisista lehdistä kuten Lakimies, Defensor Legis ja Oikeus. Lisäksi oikeudellisen tutkimuksen lähdeaineistoon voi kuulua myös kyselyitä tai haastatteluja.³²

Opinnäytetyöllä etsitään vastaus seuraaviin kysymyksiin:

1. Miten lapsen perintöoikeudellinen asema on muuttunut isyyslainsäädännön kehityksen myötä?
2. Onko perintöoikeudellisen aseman muutos ollut riittävä nyky-yhteiskunnan vaatimukset huomioiden?

Tutkimuskysymyksiin vastaaminen edellyttää tutustumista virallislähteistä perintökaareen (40/1965) ja isyyslainsäädäntöön, joka muodostuu niin voimassa olevasta, tulevasta kuin jo kumotusta lainsäädännöstä sekä lakien esitöistä. Opinnäytetyössä hyödynnetään myös oikeusministeriön mietintöjä, lausuntoja, selvityksiä ja ohjeita, joita eri työryhmät ovat laatineet. Opinnäytetyössä virallislähteet ovat suurimmaksi osin kansallista lainsäädäntöä, sillä opinnäytetyössä ei käsitellä mitään sellaista asiaa, johon EU olisi antanut esimerkiksi direktiivejä tai asetuksia. Oikeusvertailun osalta tulee kuitenkin tutuksi Ruotsin lainsäädäntö isyys- ja perintöasioissa sekä lain esitöistä hallituksen esitykset. Tutkimuskysymyksiin vastaaminen edellyttää myös tutustumista oikeuskäytäntöön sekä oikeuskirjallisuuteen. Aineistossa sivutaan lisäksi kansainvälisiä sopimuksia, kuten Euroopan ihmisoikeussopimusta ja Yhdistyneiden Kansakuntien (YK) yleissopimusta lapsen oikeuksista³³.

2.4 Aiheen rajaus ja keskeiset käsitteet

Opinnäytetyö on rajattu koskemaan isyyslainsäädäntöä ja sitä, miten isyyslainsäädäntö ja sen kehitys ovat vaikuttaneet lapsen perintöoikeudelliseen asemaan. Erityisesti opinnäytetyö koskee avioliiton ulkopuolella syntyneen lapsen (au-lapsen) perintöoikeutta, sillä siinä on tapahtunut eniten muutoksia. Lainsäädännön muutoksilla on ollut vaikutuksia myös avioliitossa syntyneen lapsen (aviolapsen) perintöoikeuteen, jota sivutaan siltä osin kuin muutosta on tapah-

³¹ Husa, Mutanen & Pohjolainen 2001, 44-45.

³² Husa, Mutanen & Pohjolainen 2001, 21, 27.

³³ Euroopan ihmisoikeussopimus on tullut Suomea sitovaksi 10.5.1990 ja YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista on tullut Suomea sitovaksi 20.7.1991.

tunut. Lapsen ja lapsen äidin välistä perintöoikeutta ei juurikaan opinnäytetyössä käydä läpi alkua lukuun ottamatta, sillä perintöoikeus on ollut pitkään muuttumaton lapsen äidin ja äidinpuoleisiin sukulaisiin nähden. Äitiydestä ei kansallisessa lainsäädännössämme edes säännellä, mutta tämä saattaa muuttua lähitulevaisuudessa³⁴.

Rajauksen ulkopuolelle jää adoptoitujen lasten perintöoikeus, sillä adoptiolapsen asemasta ei säädetä isyyslaissa. Adoptiolapsista säädetään adoptiolaissa (22/2012), jossa on säännökset adoptiolapsen ja adoptiovanhemman välisestä oikeussuhteesta perintöoikeuksineen. Rajauksen ulkopuolelle jäävät isyyslakiin tehdyt muutokset, jotka eivät koske lapsen perintöoikeudellista asemaa. Kuitenkin uuden isyyslain tuomat keskeiset muutokset, joilla ei ole vaikutusta lapsen perintöoikeuteen, käydään opinnäytetyössä läpi.

Lapsella tarkoitetaan YK:n yleissopimuksessa lapsen oikeuksista 1 artiklan mukaan henkilöä, joka on iältään alle 18-vuotias. Tässä opinnäytetyössä lapsen käsite on kuitenkin laajempi. Lapsella opinnäytetyössä tarkoitetaan lähinnä sukulaisuussuhdetta isäänsä nähden. Opinnäytetyössä käytetty lapsi käsitteenä tarkoittaa siis myös täysi-ikäistä ihmistä.³⁵

Au-lapsella tarkoitetaan lasta, joka syntyy yksinäiselle naiselle tai perheeseen, jossa lapsen äiti ei ole naimisissa³⁶.

Aviolapsella tarkoitetaan lasta, joka syntyy ajankohtana, jolloin lapsen äiti on avioliitossa³⁷.

Isyydellä tarkoitetaan biologista kahden ihmisen välistä suhdetta, jossa toinen osapuoli on isä ja toinen osapuoli on isän lapsi.³⁸

Isyysolettamalla tarkoitetaan tilannetta, jossa lapsi syntyy avioliiton aikana. Avioliitto määritellään siten, että avioliittoon pitää olla vihittynä ennen lapsen syntymää ja avioliitto ei voi olla purkaantunut ennen lapsen syntymää, jotta isyysolettamaa sovelletaan. Isyysolettamalla mukaisesti lapsen syntyessä avioliitossa, on lapsen äidin aviomies automaattisesti lapsen isä. Isyysolettamalla on laajempi edellä kerrotusta, mikäli aviomies on kuollut ennen lapsen syntymää ja näin ollen avioliitto on purkautunut kuoleman johdosta. Isyysolettamalla pätee tällaisessa tapauksessa, mikäli lapsi syntyy sellaisena ajankohtana, että kuollut aviomies on voinut olla siittämässä lapsen.³⁹

³⁴ Ks. tästä lisää Äitiyslakityöryhmä 2014.

³⁵ Rautiala 1978, 15.

³⁶ Aarnio & Kangas 2009, 79.

³⁷ Aarnio & Kangas 2010, 291.

³⁸ HE 90/1974 vp, 4.

³⁹ Kangas 2006, 24-25.

Isyyden toteamisella tarkoitetaan tietynlaista menettelyä, jolla todetaan kuka on avioliitossa syntyneen lapsen isä. Käytännössä isyys todetaan väestörekisterikirjanpidon mukaisesti niin, että avioliitossa syntyneen lapsen isäksi todetaan lapsen äidin aviopuoliso isyysolettaman mukaisesti.⁴⁰

Isyyden selvittämällä tarkoitetaan selvityksen hankkimista siitä, kuka on lapsen isä. Velvollisuus isyyden selvittämiseen on lastenvalvojalla.⁴¹ Isyyden selvittämisen prosessi käynnistyy siinä kohtaa, kun tieto au-lapsesta tulee väestötietojärjestelmään. Lastenvalvojan velvollisuuksiin kuuluu hankkia isyydestä sellainen pätevä selvitys, jolla isyys voidaan vahvistaa joko isyyden tunnustamisella tai isyyden vahvistamisella tuomioistuimessa.⁴²

Isyyden tunnustamisella tarkoitetaan miehen tekemää vapaaehtoista tunnustamislausemaa, jolla hän toteaa olevansa lapsen isä. Isyyden tunnustaminen on määritelty niin henkilökohtaiseksi toimeksi, ettei sitä voida toisen henkilön kautta toimittaa, esimerkiksi valtuuttamista käyttäen. Isyyden vahvistaa nykyisin maistraatti⁴³ tunnustamisen kautta sen jälkeen, kun viranomainen on tutkinut, että tunnustaminen ei ole ristiriidassa asiassa saadun selvityksen kanssa.⁴⁴

Isyyden vahvistamisella tarkoitetaan oikeudellisen suhteen perustamista isän ja lapsen välille, kun lapsi on syntynyt avioliiton ulkopuolella. Isyys vahvistetaan joko isän vapaaehtoisella tunnustamisella tai kanteen nostamisella tuomioistuimessa, jolloin mikäli todisteita isyydestä on tarpeeksi, vahvistaa tuomioistuin isyyden suhteessa lapseen.⁴⁵ Kannetta isyyden vahvistamiseksi voi ajaa lapsi itse. Mikäli lapsi on alle 15-vuotias, lastenvalvoja ajaa kannetta lapsen edun mukaisesti. Kannetta isyyden vahvistamiseksi voi ajaa myös mies, joka on tunnustanut lapsen, mutta viranomaiset eivät ole isyyttä tunnustamisen perusteella vahvistaneet isyyden epäselvyyden takia.⁴⁶ Uuden isyyslain 29 §:n myötä isyyden vahvistamista koskevaa kannetta voi ajaa tuomioistuimessa myös mies, joka ei ole lasta tunnustanut tilanteessa, jossa lastenvalvoja on isyyden selvittämisen keskeyttänyt eikä lapsesta ja lapsen äidistä ole saatu tarvittavaa näytettä isyystutkimusta varten.

Isyyden kumoamisella tarkoitetaan tuomioistuimen antamaa päätöstä siitä, että mies, joka on isyysolettaman kautta tai isyyden tunnustamisella tullut lapsen isäksi, ettei kyseinen mies

⁴⁰ HE 90/1974 vp, 4-5.

⁴¹ Gottberg 2011, 145.

⁴² Kangas 2006, 26-27.

⁴³ Isyyden tunnustamisen vahvistaminen siirtyi käräjäoikeuksilta maistraateille 1.3.2003. Ks. HE 79/2002 vp.

⁴⁴ Gottberg 2011, 149-150.

⁴⁵ HE 90/1974 vp, 5.

⁴⁶ Kangas 2006, 44-45.

olekaan lapsen isä⁴⁷. Isyys voidaan kumota myös ilman tuomioistuimen päätöstä tilanteessa, jossa lapsen äidin aviomies on todettu lapsen isäksi isyysolettaman kautta, ja toinen mies tunnustaa lapsen omakseen. Tämä kumoamisenettely vaatii toisen miehen tunnustamisen lisäksi sen, että sekä lapsen äidin että lapsen äidin aviomiehen on hyväksyttävä tunnustaminen. Tällaisessa tilanteessa maistraatti kumoo isyyden ja vahvistaa uuden isyyden tunnustamisen kautta.⁴⁸ Kanneoikeus isyyden kumoamista koskevassa asiassa on lapsella, lapsen äidillä, lapsen äidin aviomiehellä sekä miehellä, joka lapsen tunnustaa omakseen⁴⁹. Uuden isyyslain 42 §:n myötä myös miehellä, joka katsoo olevansa sellaisen lapsen isä, jonka isyys on vahvistettu isyysolettaman kautta, on rajoitettu kanneoikeus isyyden kumoamista koskevassa asiassa. Isyyden kumoamisesta ei kuitenkaan ole kyse tilanteessa, jossa isyyden vahvistamista koskeva kanne on vireillä tuomioistuimessa ja tuomioistuin hylkää kanteen riittävien todisteiden puuttumisen takia⁵⁰.

Vahvistetun isyyden oikeusvaikutuksilla tarkoitetaan esimerkiksi lapsen oikeutta periä isänsä ja saada isältään elatusta⁵¹. Tässä opinnäytetyössä keskitytään oikeusvaikutuksien osalta lähinnä perintöoikeuteen ja kun opinnäytetyössä sivutaan isyyden oikeusvaikutuksia, tarkoitetaan yleensä lapsen oikeutta periä isänsä.

3 Yleistä perintöoikeudesta

3.1 Kenellä on oikeus perintöön?

Suomessa keskeinen laki, joka säätelee perintöoikeudesta, on perintökaari. Vain elossa oleva henkilö voi periä, jolla tarkoitetaan sitä, että henkilön tulee olla elossa sillä hetkellä, kun perittävä kuolee. Poikkeuksen muodostaa ainoastaan syntymätön lapsi, mutta lapsen tulee tällöin syntyä elossa, jotta hän voi periä esimerkiksi isänsä, joka on kuollut lapsen äidin raskauden aikana. Syntyvällä lapsella on silti oikeus periä vaikka hän eläisi vain viisikin minuuttia. Säännöksellä siitä, että vain elossa oleva voi periä on merkitystä, koska tämä ohjaa sitä, kenelle perintö loppuen lopuksi päättyy tilanteessa, jossa samassa suvussa on kuolemantapauksia peräkkäin lyhyessä ajassa.⁵²

Perintökaari rakentuu parenteelijärjestelmään, jolla ratkaistaan se, kuka kuolleen henkilön sukulaisista on oikeutettu perintöön⁵³. Parenteelittain on jaettu perittävän sukulaiset sen mu-

⁴⁷ Kangas 2006, 51-52.

⁴⁸ Isyyslain uudistamistyöryhmä 2013, 42.

⁴⁹ Kangas 2006, 52.

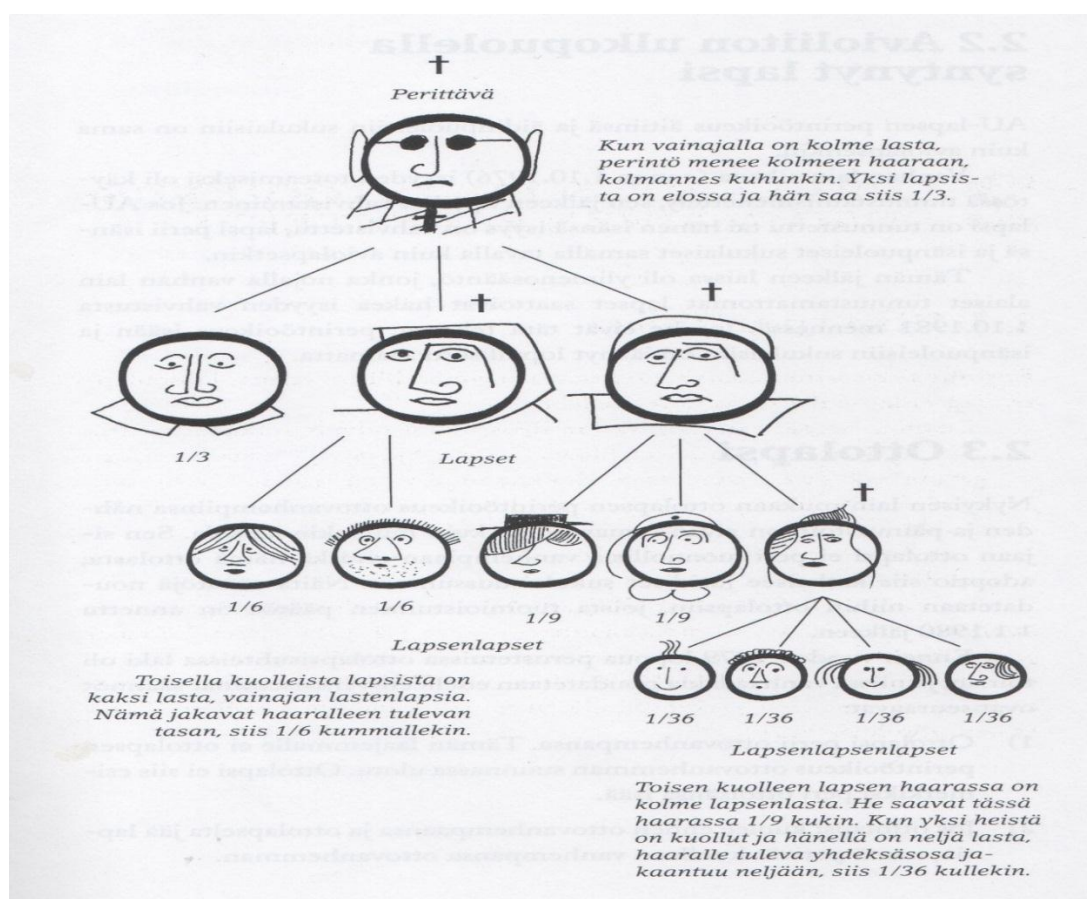
⁵⁰ HE 90/1974 vp, 5.

⁵¹ Gottberg 2011, 139-140.

⁵² Kangas 2006, 314-315.

⁵³ Aarnio & Kangas 2009, 18-19.

kaan, kuinka läheistä sukua he ovat perittäväälle⁵⁴. Ensimmäiseen parenteeliin kuuluvat perittävän lapset, joista perintöoikeudessa käytetään nimitystä rintaperilliset. Mikäli perittävällä oli rintaperillisiä, menee perintö heille.⁵⁵ Parenteelijärjestelmä sulkee pois muiden parenteelin oikeuden perintöön, joten mikäli perittävältä jäi rintaperillisiä, ei perintöä saa muut sukulaiset⁵⁶. Jotta lapsi määritellään rintaperilliseksi, tulee sukulaissuhteen olla vahvistettu perittävän ja lapsen välillä esimerkiksi isyyden vahvistamisella⁵⁷. Isyyden vahvistamisen osalta on muutama poikkeus, jotka kuitenkin perivät isänsä samalla tavoin kuin lapsi, jonka isyys on vahvistettu⁵⁸. Ensimmäisessä parenteelissa vallitsee rajoittamaton sijaantulo-oikeus, joka tarkoittaa sitä, että mikäli perittävän lapsi on kuollut ennen perittävää, menee perittävän perintö, kuolleen lapsen omalle rintaperilliselle. Näin ollen rintaperillinen voi olla esimerkiksi myös perittävän lapsenlapsi tai lapsenlapsenlapsi.⁵⁹

Kuva 1: Sijaantulo-oikeus ja perinnön jakautuminen ensimmäisen parenteelin perillisten kesken⁶⁰

⁵⁴ Norri 2005, 63.

⁵⁵ Kangas 2006, 315.

⁵⁶ Mikkola 2012, 82.

⁵⁷ Aarnio & Kangas 2009, 74.

⁵⁸ Ns. kihlalasten ja väkisinmaaten siitettyjen lasten perintöoikeudesta lisää kappaleessa 4.1.

⁵⁹ Aarnio & Kangas 2009, 75.

⁶⁰ Norri 2005, 67.

Mikäli perittävältä ei jäänyt rintaperillisiä, mutta hän oli naimisissa, perittävän perintö menee hänen puolisolleen. Riippumatta siitä, oliko puolisoilla avioehtoa vai ei tai kauanko he ehtivät olemaan naimisissa, on puoliso ainut perillinen tilanteessa, jossa ensimmäiseen parenteeliin kuuluvia perillisiä ei ole.⁶¹ Samaa sukupuolta olevien rekisteröity parisuhde rinnastetaan tässä kohtaa avioliittoon, joten rekisteröidyn parisuhteen eloonjäänyt osapuoli perii puolisonsa, mikäli kuolleella puolisoilla ei ollut rintaperillisiä⁶². Sen sijaan avopuolisolla ei ole perintöoikeutta vaikka perittävältä ei jäisi lapsia. Perittävän puoliso ei kuitenkaan ole perillinen tilanteessa, jossa puolisoiden avioero on vireillä käräjäoikeudessa, kun toinen puolisoista kuolee.⁶³

Mikäli perittävältä ei jäänyt rintaperillisiä eikä hän ollut naimisissa, jaetaan perintö toiseen parenteeliin. Toiseen parenteeliin kuuluvat perittävän oma isä ja äiti. Mikäli näistä jompikumpi tai kumpikaan ei ole elossa, menee perintö heidän lapsilleen, eli perittävästä katsoen, perittävän sisaruksille tai puolisisaruksille. Myös toisessa parenteelissa on rajoittamaton sijaantulo-oikeus, jolloin perintö saattaa mennä, esimerkiksi perittävän sisarusten lapsenlapsille, mikäli ketään läheisempää sukulaista ei enää ole elossa.⁶⁴

Mikäli perittävältä ei jäänyt kumpaankaan parenteeliin kuuluvia sukulaisia eikä hän ollut naimisissa, perintö menee kolmanteen parenteeliin. Tämä on käytännössä hyvin harvinaista, sillä kolmanteen parenteeliin kuuluvat perittävän isovanhemmat ja mikäli jompikumpi heistä on kuollut tai molemmat, menee perintö heidän jälkeläisilleen, eli perittävän sedille tai tädeille. Kolmannessa parenteelissa ei kuitenkaan ole rajatonta sijaantulo-oikeutta, vaan sijaantulo-oikeus katkeaa perittävän setiin ja täteihin. Setien ja tätien jälkeläiset eli perittävän serkut eivät enää peri.⁶⁵

Mikäli perittävältä ei jäänyt ketään sukulaisia, jotka kuuluisivat edellä mainittuihin perillisyryhmiin ja perittävä ei ollut tehnyt testamenttia omaisuudestaan, menee perintö valtiolle. Käytännössä valtio harvoin pitää itsellään perinnön, vaan tavallista on se, että perintö luovutetaan edelleen sille kunnalle, joka oli perittävän viimeinen kotikunta.⁶⁶

Edellä esitetty kuuluu lakimääräiseen perimysjärjestykseen, joka tarkoittaa sitä, että perintö jaetaan parenteeliteittain, mikäli perittävä ei ole omaisuudestaan määrännyt testamentilla. Testamentilla on mahdollista asettaa kuka tahansa perillisasemaan sukulaissuhteesta huolimatta, joten testamentin kautta on mahdollista, että vaikka perittävän serkku tai avopuoliso

⁶¹ Aarnio & Kangas 2009, 112.

⁶² Kangas 2006, 319.

⁶³ Koponen 2012, 14, 15.

⁶⁴ Aarnio & Kangas 2009, 129.

⁶⁵ Aarnio & Kangas 2009, 131.

⁶⁶ Kangas 2006, 326.

saa perinnön. Rintaperillisen perillisasema on kuitenkin niin vahva, ettei perittävä voi kokonaan sivuuttaa testamentillakaan rintaperillisen perintöä kuin tiettyjen kriteerien täytyessä. Tämä perinnöttömäksi tekeminen on mahdollista silloin, kun rintaperillinen on rikoksella, joka on ollut tahallinen, loukannut joko perittävää tai jotakuta hänen läheistään. Perinnöttömäksi tekeminen on mahdollista myös silloin, kun rintaperillinen on viettänyt sellaista elämää, joka voidaan katsoa epäsiiveelliseksi ja kunniaattomaksi. Mikäli perinnöttömäksi tekemiseen on edellä mainittu pätevä syy, siirtyy perintö normaalin sijaantulo-oikeuden mukaisesti sille, kenelle perintö menisi siinä tapauksessa, että perinnöttömäksi tehty rintaperillinen olisi kuollut ennen perittävän kuolemaa. Yleinen este saada perintö, riippumatta siitä, mihin parenteeliin perinnönsaaja kuuluu, on se, että perinnönsaaja aiheuttaa perittävän kuoleman tahallaan.⁶⁷

Mikäli kriteereitä perinnöttömäksi tekemiseen ei ole ja perittävä on kuitenkin tehnyt testamentin omaisuudestaan jonkun muun hyväksi kuin rintaperillisensä, on rintaperillisellä tässä tilanteessa aina oikeus saada kuitenkin lakiosansa⁶⁸. Testamentillakaan ei voida syrjäyttää rintaperillisen oikeutta lakiosaansa paitsi, jos rintaperillinen testamentin näin hyväksyy⁶⁹.

Muilla parenteeteilla ei ole lakiosaoikeutta, vaan perittävä voi testamentin tehdessään määrätä vapaasti omaisuudestaan muun tahon hyväksi ja sivuuttaa kokonaan lakimääräisen perimyksen. Vapaasti omaisuudestaan määräämistä rajoittaa kuitenkin se, mikäli perittävä oli avioliitossa.⁷⁰ Puolionsa oikeutta perittävän omaisuuteen ei perittävä voi testamentilla kokonaan sulkea pois. Avioehdolla ei tässäkään tilanteessa ole merkitystä.⁷¹ Mikäli perittävä on kuollessaan naimisissa, mutta häneltä ei jää rintaperillisiä ja hän määrää testamentilla koko omaisuutensa menevän muulle taholle kuin elonjääneelle puolisolleen, on elonjääneellä puolisollla kuitenkin oikeus pitää hallinnassaan puolisoiden yhteisenä kotina käytetty asunto ja sen irtaimisto⁷².

Edellä oleva on tarkoitettu lähinnä yleiskatsaukseksi, miten perittävä voi tekemällään testamentilla muuttaa lakimääräistä perimysjärjestystä. Testamenttioikeuteen ei kuitenkaan tässä yhteydessä mennä sen syvemmälle, sillä opinnäytetyön aihe koskettaa nimenomaan lakimääräistä perintöoikeutta.

⁶⁷ Kangas 2006, 321-323.

⁶⁸ Kangas 2006, 322.

⁶⁹ Aarnio & Kangas 2009, 726.

⁷⁰ Kangas 2006, 322.

⁷¹ Aarnio & Kangas 2009, 112.

⁷² Mikkola 2010, 55.

3.2 Perunkirjoitus

Ennen kuin varsinaiseen perinnönjakoon voidaan ryhtyä, tulee perittävän jälkeen laatia perukirja. Perunkirjoituksen tarkoituksena on laatia perittävän varallisuudesta ja veloista omaisuusluettelo, joka toimii pohjana sille, miten perintövero määrätään. Perukirjassa todetaan myös perittävän kuolinpesän osakkaat, joilla on oikeus perintöön. Kuolinpesän osakkaita voivat olla lakimääräiset perilliset sekä testamentinsaajat tai näiden puuttuessa, valtio. Perukirja muodostaa kokonaiskuvan perittävän omaisuudesta ja perittävän perillisistä ja toimii näin ollen tulevan perinnönjaon pohjana. Tämän vuoksi omaisuus on perukirjassa arvostettava käypään arvoonsa.⁷³ Perunkirjoituksessa otetaan myös kantaa perittävän antamiin ennakkoperintöihin ja lahjoituksiin sekä mikäli perittävä oli avioliitossa, kantaa otetaan siihen, oliko puolisoilla avio-oikeus toistensa omaisuuteen vai oliko heillä avioehto.⁷⁴

Merkitystä ei ole sillä, minkä ikäinen kuollut henkilö on tai paljonko hänellä on omaisuutta. Perunkirjoitus tulee pitää jokaisen Suomessa vakituisesti asuneen jälkeen. Vaikka kuollut henkilö olisi alaikäinen lapsi, jolla ei ole omaisuutta laisinkaan, ei tämä vaikuta perunkirjoituksen toimittamisvelvollisuuteen.⁷⁵ Perunkirjoituksen pitämiselle on määräaika, sillä perunkirjoitus tulee olla pidettynä kolmen kuukauden kuluttua perittävän kuolemasta. Määräaikaan voi perustellusta syystä hakea lisää aikaa verotoimistosta. Perunkirjoituksen loppuunsaattamisen huolehtiminen on yleensä perittävän läheisten tehtävä ja usein tästä velvollisuudesta huolehtii perittävän leski, rintaperilliset, testamentin saaja tai testamentissa määrätty testamentin toimeenpanija.⁷⁶

Perunkirjoitukseen tarvitaan lisäksi kaksi uskottua miestä, jotka osaltaan arvioivat perittävän varallisuutta ja sen käypää arvoa. Uskotuilla miehillä ei ole varsinaisia kelpoisuusvaatimuksia, mutta toivottavaa olisi käyttää esteettömiä henkilöitä perunkirjoituksen uskottavuuden lisäämiseksi.⁷⁷ Uskottujen miesten tulee kuitenkin olla täysi-ikäisiä, eivätkä he saa olla edunvalvonnan kohteena⁷⁸. Usein uskotut miehet huolehtivat myös perunkirjoitustilaisuuden valmistelusta eli hankkivat perittävästä sukuselvityksen, josta lakimääräiset perilliset käyvät ilmi, määräävät perunkirjoituksen ajan ja paikan sekä huolehtivat, että perittävän kuolinpesän osakkaat tulevat kutsutuksi perunkirjoitustilaisuuteen. Riippuen perittävän tilanteesta, perunkirjoituksen valmisteluun saattaa kuulua paljon muitakin toimia.⁷⁹ Perunkirjoituksessa laa-

⁷³ Aarnio & Kangas 2011, 1-2, 4, 6.

⁷⁴ Norri 2005, 32.

⁷⁵ Aarnio & Kangas 2011, 8.

⁷⁶ Norri 2005, 268, 270.

⁷⁷ Aarnio & Kangas 2009, 272.

⁷⁸ Norri 2005, 29.

⁷⁹ Aarnio & Kangas 2009, 272.

ditaan perukirja perittävän jälkeen, joka pitää toimittaa tarvittavine liitteineen verottajalle perintöverotusta varten viimeistään kuukauden kuluttua perunkirjoituksen pitämisestä⁸⁰.

3.3 Perinnönjako

Perinnönjako on mahdollista suorittaa sen jälkeen, kun perittävän kuolinpesä katsotaan selvitetyn. Selvittämisellä yleensä tarkoitetaan sitä, että perittävän perilliset, omaisuus ja velat ovat selvillä. Käytännössä perunkirjoituksen jälkeen perinnönjako on mahdollista suorittaa, mikäli erityistä selvittämistä perittävän jälkeen ei enää ole. Jokaisella perillisistä on yksinään oikeus vaatia perinnönjakoa ja saada perinnönjako näin toimitetuksi.⁸¹ Perinnönjako voidaan suorittaa joko sopimus- tai toimitusjakona. Sopimusjaosta on kyse silloin, kun perilliset pääsevät keskenään yhteisymmärrykseen siitä, miten perintö jaetaan. Toimitusjako on taas niitä tilanteita varten, kun perilliset eivät pääse sopimukseen perinnön jakamisesta. Tällöin voidaan käräjäoikeutta pyytää määräämään kuolinpesään ulkopuolinen henkilö pesänjakajaksi, joka suorittaa perinnönjaon parhaaksi katsomallaan tavalla.⁸²

Mikäli perittävä oli naimisissa, on ennen perinnönjakoa toimitettava puolisoiden välillä omaisuuden ositus. Mikäli puolisoilla ei ollut avio-oikeutta toistensa omaisuuteen, tulee osituksen sijasta toimitettavaksi puolisoiden omaisuuden erottelu. Osituksen tai omaisuuden erottelun tarkoituksena on purkaa aviopuolisoiden välinen aviovarallisuussuhde ja määrittää, mikä puolisoiden omaisuudesta kuuluu perittävän kuolinpesälle ja, mikä eloonjääneelle puolisolle.⁸³

Perinnönjaosta laaditaan perinnönjakokirja, joka osoittaa sen, miten perittävän omaisuus jaetaan perillisten kesken. Perinnönjakokirja on allekirjoitettava. Mikäli kyseessä on sopimusjako, perillisten tulee allekirjoittaa perinnönjakokirja ja tällöin tarvitaan myös kaksi todistajaa allekirjoittamaan perinnönjakokirja. Mikäli perinnönjako suoritetaan toimitusjakona, allekirjoittaa pesänjakaja perinnönjakokirjan, jolloin todistajia ei tarvita.⁸⁴ Mikäli perillisiä on vain yksi, ei erillisen perinnönjakokirjan laatiminen ole tarpeen, sillä perillinen voi osoittaa oikeutensa perittävän omaisuuteen perukirjan ja sukuselvityksen avulla⁸⁵.

Perinnönjako suoritetaan loppuun, kun perintönä määrätty omaisuus siirretään perillisille. Tämä tapahtuu vasta perinnönjaon lainvoimaistuttua. Tehtyä perinnönjakoa on mahdollista moittia, joten perinnönjakokirjan allekirjoittamisesta alkaa kulua kuuden kuukauden moiteaika. Tämän kuuden kuukauden kuluessa sen perillisen, joka aikoo tehtyä perinnönjakoa moittia, on nostettava moitekanne toimivaltaisessa tuomioistuimessa. Mikäli moitekannetta ei ole

⁸⁰ Norri 2005, 28.

⁸¹ Kangas 2006, 393.

⁸² Norri 2005, 342.

⁸³ Aarnio 1992, 143.

⁸⁴ Kangas 2006, 402.

⁸⁵ Norri 2005, 342.

nostettu kuuden kuukauden kuluessa, perinnönjako lainvoimaistuu.⁸⁶ Sopimusjaossa on tavallista, että kun perilliset allekirjoittavat perinnönjakokirjan, perinnönjakokirjaan on kirjoitettu, että perilliset hyväksyvät perinnönjaon heti lainvoimaiseksi, jolloin omaisuus voidaan siirtää saman tien perillisille⁸⁷.

Pääsääntöisesti oikeus perintöön vanhenee kymmenen vuoden kuluessa siitä, kun perittävä on kuollut⁸⁸. Tällä tarkoitetaan sitä, että perinnönsaajan tulee ottaa perintö vastaan kymmenen vuoden kuluessa perittävän kuolemasta, tai hän menettää oikeutensa perintöön. Määräaika ei välttämättä ala perittävän kuolemasta, mikäli oikeus perintöön on riippuvainen testamentista, jossa omaisuuden ensisijainen saaja on joku muu. Mistä määräaika sitten lasketaan, määräaika on ehdoton eikä sille saa jatkoa, vaikka perinnönsaaja ei olisi tiennyt olevansa perintöön oikeutettu. Perinnön vastaanottaminen ei ole kummoinkaan oikeustoimi, vaan perintö katsotaan vastaanotetuksi, esimerkiksi sillä, että perinnönsaaja on osallistunut kuolinpesän asioiden hoitoon tai perinnönjakoon.⁸⁹

Perintökaari eikä muukaan laki sisällä säännöksiä siitä, miten lainvoiman saanut perinnönjako voidaan oikaista tilanteessa, jossa perinnönjako on tehty selvästi virheellisesti⁹⁰. Sitä vastoin perintökaaren 21 luvun 6 §:ssä säädetään siitä, miten perinnönjaon tulee peräytyä ja perillisten palauttaa saamansa omaisuus perittävän velkojen maksamista varten. Perinnönjaon virheellisyys voi johtua, esimerkiksi siitä, että kuolinpesään kuuluu perillinen, jota ei jo tehdyssä perinnönjaossa ole huomioitu. Siviilioikeuden professori ja tunnettu perhe- ja perintöoikeuden asiantuntija Urpo Kangas on pitänyt yllättävänä sitä, ettei perinnönjaon oikaisemista ole oikeuskirjallisuudessa juurikaan käsitelty. Tämä johtuu luultavasti siitä, ettei asiaa koskevia oikeustapauksia juurikaan ole, jolloin oikeuskirjallisuudessa ei tähän ole tartuttu.⁹¹ Uuden isyyslain myötä on välttämätöntä ottaa kantaa myös perinnönjaon oikaisemista koskeviin kysymyksiin⁹².

4 Isyyslain historia

4.1 Oikeustila ennen isyyslain voimaantuloa

Isyyslaki (700/1975) on tullut voimaan 1.10.1976. Lapsen asemaa koskevaa lainsäädäntöä lähettiin uudistamaan siksi, että ennen isyyslain voimaantuloa oli lapsen oikeudellista asemaa koskevaa lainsäädäntöä useissa eri laeissa. Näitä lakeja olivat esimerkiksi laki aviollisesta syn-

⁸⁶ Kangas 2006, 405-406.

⁸⁷ Norri 2005, 392.

⁸⁸ Kangas 2006, 324.

⁸⁹ Aarnio & Kangas 2009, 178-179, 182, 185.

⁹⁰ Perinnönjaon oikaisutyöryhmä 2015, 18.

⁹¹ Kangas 2013, 291.

⁹² EV 235/2014 vp, 1.

typerästä (409/1957), laki avioliiton ulkopuolella syntyneistä lapsista (173/1922) ja holhouslaki (34/1898). Uudistusta lähdettiin toteuttamaan myös siksi, ettei ajantasainen lainsäädäntö enää vastannut sitä mitä lainsäädännöltä pitäisi edellyttää lapsen oikeudellista asemaa koskien. Muissa Pohjoismaissa lapsen oikeudellista asemaa koskeva lainsäädäntö oli kokenut suuren uudistuksen jo 1960-luvulla ja tällainen uudistus oli Suomessa vielä tekemättä vuonna 1974.⁹³

Aviolapsen perintöoikeus isäänsä ja isänpuoleisiin sukulaisiin on ollut muuttumaton pitkän aikaa. Kun isyys lapseen määräytyy isyysolettaman kautta, on isän ja lapsen välinen perintöoikeudellinen suhde selvä ja kummallakin on oikeus periä toisensa. Au-lapsen perintöoikeus määräytyi pitkälti sen mukaisesti, oliko lapsen isä tunnustanut lapsen vai ei. Mikäli au-lapsi ei ollut tunnustettu, lapsella oli oikeus saada elatusta mahdolliselta isältään, mutta perintöoikeudellista suhdetta ei lapsen ja isän välillä ollut. Tunnustettu au-lapsi rinnastui aviolapseen niin, että hänellä oli tunnustamiseen perustuen perintöoikeus isäänsä ja isänpuolen sukulaisten jälkeen. Erillisen ryhmän muodostivat lapset, jotka ovat saaneet alkunsa väkisinmakaamisesta eli raiskauksesta sekä niin sanotut kihlalapset, joilla tarkoitetaan lapsia, joiden vanhemmat ovat olleet kihloissa lapsen saatua alkunsa tai vanhemmat ovat kihlautuneet keskenään myöhemmässä vaiheessa. Tällaisella lapsella poikkeuksellisesti oli perintöoikeus isäänsä ja isänpuoleisiin sukulaisiinsa ja heidän perintöoikeudellinen asemansa määräytyi samoin kuin isä olisi lapsen tunnustanut.⁹⁴

Tällöin voimassa olevan lainsäädännön puutteet lapsen oikeudellisen aseman osalta tulivat esille erityisesti siinä, että au-lapsen oikeudellinen asema oli selvästi huonompi kuin aviolapsen. Tällöin isyyttä ei ollut mahdollista vahvistaa au-lapseen, mikäli isä ei vapaaehtoisesti isyyttään tunnustanut. Oli kuitenkin mahdollista, että au-lapsen potentiaalinen isä veloitettiin maksamaan lapselle elatusapua vaikka isyyttä ei ole vahvistettu. Tämä elatusapu kuitenkin oli heikompi suhteessa siihen elatusapuun, jonka aviolapsi voi saada isältään.⁹⁵ Vaikka lapsi sai elatusapua mieheltä, joka isyyttä ei ole tunnustanut, pelkkä elatusavun maksaminen ei tuonut lapselle perintöoikeudellista asemaa elatusvelvollista miestä kohtaan⁹⁶.

4.2 Katsaus au-lasten asemaan 1800-luvulta isyyslain voimaantumiseen

Au-lapset asetettiin eriarvoiseen asemaan vasta kristinuskon vahvistuttua ja kirkon aseman voimistuttua. Kirkko pystyi vaikuttamaan lainsäädännön sisältöön ja tätä kautta au-lapset asetettiin huonompaan asemaan, koska kirkko halusi suosia sitä, että lapset syntyvät avioliitossa. Tavoitteena tässä oli kansalaisten siveellisyyden kohottaminen, kun kansalaiset haluttiin ohja-

⁹³ HE 90/1974 vp, 1.

⁹⁴ Aarnio & Kangas 2009, 78, 80, 85-86.

⁹⁵ HE 90/1974 vp, 1.

⁹⁶ Aarnio & Kangas 2009, 80.

ta siihen, että lasten kuuluu syntyä avioliitossa. Todellisuudessa tämä ei kansalaisten siveellisyyteen vaikuttanut, vaan au-lapsi sai kärsiä heikosta asemastaan ja au-lasten kuolleisuus oli huomattavasti suurempi kuin aviolasten. 1800-luvulla tilanne oli se, ettei au-lapsi perinyt kumpaakaan vanhempaansa. Vuodesta 1878 lähtien, on au-lapsi perinyt äitinsä, mutta mikäli äidillä oli aviolapsia, au-lapsen perintöoikeus oli näihin nähden heikompi.⁹⁷ Perintöoikeus ei kuitenkaan ylettynyt äidinpuoleisiin sukulaisiin, vaan pelkästään lapsen äitiin⁹⁸.

1900-luvun alussa ei ollut kiinnostusta lapsen oikeudelliseen asemaan niin lainsäätäjän kuin oikeuskirjallisuuden kirjoittajienkaan puolelta⁹⁹. Oikeustieteen tohtori Sami Mahkonen on todennut, että avioliiton suosiminen sekä talouden etu ajoivat lapsen oikeudellisen aseman edelle. Mikäli au-lapsella olisi ollut perintöoikeus isänpuoleisiin sukulaisiin, olisi saattanut käydä niin, että omaisuutta siirtyy ylemmiltä sosiaaliryhmiltä alemmille sosiaaliryhmille. Au-lapset yleensä kuuluivat alempaan sosiaaliryhmään jo siitäkin syystä, että he elivät yksin äitinsä kanssa ilman isän elatusta, kun aviolapsi nautti molempien vanhempiensa elatuksesta. Tällainen omaisuuden siirtyminen paremmalta väeltä köyhille, ei olisi ollut talouden edun mukaista.¹⁰⁰

Kun au-lasten perintöoikeudellista asemaa ei pystytty parantamaan muiden asioiden ollessa tärkeämpiä, ryhdyttiin valmistelemaan lakia au-lasten elatuksesta¹⁰¹. Au-lasten suurempi kuolleisuus aviolapsiin nähden johti 1920-luvulla siihen, että säädettiin laki avioliiton ulkopuolella syntyneistä lapsista. Tämä ei kuitenkaan au-lapselle tuonut perintöoikeutta isäänsä, mutta mahdollisti elatusavun maksamisen siihen asti, että lapsi täyttää 17 vuotta ilman, että isyyttä vahvistettiin.¹⁰² Tosin, elatusapu ei ollut automaattinen oikeus, vaan se määräytyi lapsen äidin olosuhteiden mukaisesti. Samalla au-lapsen perintöoikeudellinen asema kohosi sen verran, että au-lapsella oli oikeus periä myös äidinpuoleiset sukulaiset sekä isänsä siinä tapauksessa, että isä on lapsen vapaaehtoisesti tunnustanut.¹⁰³ Isyyden tunnustamista taas ei tunnettu ennen lakia avioliiton ulkopuolella syntyneistä lapsista¹⁰⁴.

Au-lapsen perintöoikeudellista asemaa kohtaan annettiin kritiikkiä oikeuskirjallisuudessa jo ennen 1950-lukua, mutta Kankaan mukaan vasta vuonna 1972 Matti Mikkolan kirjoittama kirja *Avioton lapsi* aiheutti sellaista yhteiskunnallista keskustelua aiheesta, että au-lapsen asemaa koskevaa lainsäädäntöä lähdettiin uudistamaan¹⁰⁵. Oikeustieteen tohtori ja valtiotieteiden

⁹⁷ Mahkonen 1978, 45-46, 52.

⁹⁸ Mahkonen 1991, 29.

⁹⁹ Kangas 1998, 312.

¹⁰⁰ Mahkonen 1991, 31-32.

¹⁰¹ Mahkonen 1991, 35.

¹⁰² Mahkonen 1978, 80.

¹⁰³ Mahkonen 1991, 35.

¹⁰⁴ Aarnio & Kangas 2009, 83.

¹⁰⁵ Kangas 1998, 312-314.

maisteri Liisa Niemisen mukaan taas vuonna 1972 perustettu Tasa-arvoasiain neuvottelukunta tai Yhdistys 9¹⁰⁶ olivat perheisiin liittyvän lainsäädännön kehityksen taustalla 1970- ja 1980-luvuilla¹⁰⁷. Joka tapauksessa hiljaiseloa lapsen perintöoikeutta koskevasta lainsäädännöstä kesti melkein 50 vuotta¹⁰⁸.

4.3 Keskeiset muutokset lainsäädäntöön isyyslain voimaan tullessa

Lapsen oikeudellisen aseman parantamisen keskeisenä tavoitteena oli isyyslain ja siihen liittyvien lakien kautta se, että lapset olisivat syntyperästään riippumatta tasavertaisessa oikeudellisessa asemassa ja uudistuksella kumottaisiin sellainen lainsäädäntö, joka asettaa lapset syntyperän perusteella eriarvoiseen asemaan. Uudistuksen toteuttamisen yhteydessä huomioitiin se, että YK:lla oli tuolloin vireillä lainsäädännön kehittämistyö, joka tähtäsi eriarvoisuuksien poistamiseen au-lasten ja aviolasten välillä. Samalla tavoitteena oli luoda samanlainen yhtenäinen säännöstö kuin muissakin Pohjoismaissa.¹⁰⁹

Isyyslakiin otettiin säännökset lapsen ja isän välisistä suhteista kuten säännökset isyyden toteamisesta, vahvistamisesta sekä kumoamisesta liittyen sekä au-lapsiin että aviolapsiin. Isyyden toteaminen avioliitossa noudatti edelleen samaa kaavaa siten, että isyysolettaman mukaisesti lapsen äidin aviomies todetaan lapsen isäksi. Au-lapsen isyys vahvistettiin edelleen pääsääntöisesti isän vapaaehtoisella, määrämuotoisella tunnustamisella, mutta uutena tuli se, että isyys oli mahdollista vahvistaa myös tuomioistuimen päätöksellä. Tilanteessa, jossa isä ei vapaaehtoisesti isyyttään tunnusta, oli mahdollista nostaa kanne tuomioistuimessa isyyden vahvistamista varten. Mikäli mahdollisia isäehdokkaita on useampia, kanne nostetaan näitä kaikkia isäehdokkaita vastaan. Isyys vahvistettiin todisteiden perusteella, jolloin isyyden vahvistaminen saavutti samat oikeusvaikutukset kuin isyysolettaman kautta vahvistettu isyys.¹¹⁰

4.3.1 Isyyden kumoaminen

Isyyden kumoamista koskevat säännökset olivat ennen isyyslain voimaantuloa laissa aviollisesta syntyperästä. Isyyslaissa isyyden kumoaminen oli mahdollista sekä siinä tapauksessa, että isyys on vahvistettu vapaaehtoisen tunnustuksen perusteella kuin myös siinä tapauksessa, että isyys on tuomioistuimen päätöksellä vahvistettu. Isyyden kumoaminen oli mahdollista vain tuomioistuimen päätöksellä. Isyyden kumoamista koskevan kanteen nostamiseen oli oikeutettu lapsen äiti, lapsen äidin aviomies sekä lapsi itse. Laissa aviollisesta syntyperästä ei lapsen

¹⁰⁶ Yhdistys 9 oli aikansa kansalaisjärjestö, joka pyrki edistämään tasa-arvoa naisten ja miesten välillä. Nieminen 2013, 75.

¹⁰⁷ Nieminen 2013, 76.

¹⁰⁸ Mahkonen 1991, 21.

¹⁰⁹ HE 90/1974 vp, 1-2.

¹¹⁰ HE 90/1974 vp, 2-3.

äidillä ole ollut kanneoikeutta isyyden kumoamista koskevassa asiassa. Määräaika kanteen nostamiselle oli viisi vuotta, joka aikaraja lasketaan lapsen syntymästä alkaen. Laissa aviollisesta syntyperästä 4 §:n 2 momentissa kanneoikeus oli vain kolme vuotta, joka oli todettu liian lyhyeksi ajaksi.¹¹¹

4.3.2 Isyyden tunnustaminen

Yksi tärkeimmistä muutoksista lainsäädäntöön koski isyyden tunnustamiseen liittyvää sääntelyä. Ennen isyylain voimaantuloa oli lapsen isällä mahdollisuus tunnustaa lapsi omakseen niin, että siitä tehtiin merkintä kirkonkirjaan tai sitä vastaavaan rekisteriin. Laissa avioliiton ulkopuolella syntyneistä lapsista 20 §:ssä ja 21 §:ssä säädettiin, että lapsen tunnustavan miehen tulee olla lapsen biologinen isä tai muutoin tunnustaminen saatetaan kanteen johdosta tuomioistuimen päätöksellä todeta mitättömäksi. Laki ei kuitenkaan vaatinut esitettävän isyydestä mitään todisteita eikä tunnustamislausumaa vastaanottavalle ollut asetettu mitään velvoitetta tutkia tunnustamisen oikeus.¹¹²

Isyylaisissa isyyden tunnustamiseen tuli tiukennuksia, sillä isyyden tunnustamisen osalta tuli viranomaisen tutkia, että isyyden tunnustanut on tosiasiallisesti tunnustamansa lapsen isä. Vasta tämän toimenpiteen jälkeen astuu isyyden tunnustus voimaan. Tätä muutosta perusteltiin sillä, että ei haluttu kansalaisilla olevan valtaa sopia sukulaisuussuhteista niin, etteivät ne vastaa biologista totuutta. Isyyden tunnustaminen ilman sen oikeellisuuden tutkimista saattaisi johtaa esimerkiksi joissain tilanteissa perintöoikeudellisesti hyödyksi tai verotuksen kiertämiseen. Lisäksi lapsen oikeusturva vaatii varsinkin sellaisten lasten kohdalta, jotka eivät ikänsä tai kehitystasonsa puolesta voi valvoa omia etujaan, ettei olisi mahdollista perustaa sukulaisuusuhdetta väärin perustein.¹¹³

4.3.3 Isyyden vahvistaminen ja kanneoikeus

Isyylain suunnittelussa lähdettiin siitä, että lapsen edun mukaista on se, että isyys saadaan vahvistettua tilanteissa, joissa mies ei vapaaehtoista tunnustusta tee. Vaikka isyyden vahvistamista koskeva oikeudenkäynti saattaa olla raskasta lapsen äidille, lapselle sekä miehille, jotka ovat haastettuina vastaamaan kanteeseen, on näissäkin tilanteissa ajateltu, että isyyden vahvistaminen pohjimmiltaan olisi lapsen edun mukaista. Kuitenkin mikäli lapsen äiti, joka toimii lapsen huoltajana, vastustaa isyyden selvittämistä eikä mies tunnusta vapaaehtoisesti isyyttään, johtaa tämä siihen, että isyyden selvittäminen keskeytetään. Tällöin lastenvalvojan tulee varata tilaisuus lapsen äidin kanssa neuvotteluun ja mikäli äiti edelleen vastus-

¹¹¹ HE 90/1974 vp, 31-32.

¹¹² HE 90/1974 vp, 19.

¹¹³ HE 90/1974 vp, 19-20.

taa isyyden selvittämistä huolellisesti asiaa harkittuaan, isyyden selvittäminen keskeytyy eikä sitä tarvitse suorittaa loppuun. Jos mies kuitenkin vapaaehtoisesti tunnustaa lapsen, ei lapsen äiti pysty silloin isyyden selvittämistä keskeyttämään. Lapsen äidin valta vaikuttaa isyyden selvittämiseen ja tätä kautta isyyden vahvistamiseen ulottuu vain tilanteisiin, joissa mies ei ole isyyttä tunnustanut.¹¹⁴

Isyyden vahvistamisessa annettiin lapselle syntymäajan perusteella joko oikeus nostaa isyyden vahvistamista koskeva kanne, joka ei ole sidottu mihinkään määräaikaan tai kanneoikeus, joka oli sidottu viiden vuoden määräaikaan¹¹⁵. Laki isyyslain voimaantulosta (701/1975) 7 §:n 2 momentissa säädettiin siitä, että au-lapsi, joka on syntynyt ennen isyyslain voimaantuloa eli ennen 1.10.1976 oli oikeutettu nostamaan isyyden vahvistamista koskevan kanteen viiden vuoden kuluessa siitä, kun isyyslaki on tullut voimaan. Mikäli mies on kuollut, ei kanna enää nostaa. Käytännössä tämä tarkoitti sitä, että ennen 1.10.1976 syntynyt au-lapsi ei voi nostaa isyyden vahvistamista koskevaa kanna enää 1.10.1981 jälkeen.

Edellä esitetyt lainsäädäntöön tehtävät muutokset tulivat voimaan muuttumattomana ja näin ollen isyyslaki astui voimaan 1.10.1976 lailla isyyslain voimaantulosta. Laki isyyslain voimaantulosta 1 §:n mukaisesti isyyslain voimaan tullessa laki aviollisesta syntyperästä ja laki avioliiton ulkopuolella syntyneistä lapsista kumottiin kokonaisuudessaan. Tämä aiheutti sen, että raiskauksesta syntynyt lapsi sekä kihlalapsi menettivät erityisen perillisasemansa, mikäli lapsi on syntynyt isyyslain voimaantulon jälkeen. Mikäli raiskauksesta syntynyt lapsi tai kihlalapsi kuitenkin oli syntynyt ennen isyyslain voimaantuloa, noudatettiin vanhan lain mukaisia säännöksiä perintöoikeudesta. Isyyslain voimaantulon jälkeen syntyneiden lasten perintöoikeudellinen asema isänpuoleisiin sukulaisiin oli riippuvainen siitä, onko isyys vahvistettu eikä esimerkiksi vanhempien kihlauksella enää ollut merkitystä.¹¹⁶ Tämä johti muutoksiin myös perintökaareissa, josta poistettiin kaikki sellaiset säännökset, jotka viittaavat au-lapsen perintöoikeudelliseen asemaan.¹¹⁷

Isyyslain säännökset otettiin käyttöön niin, että isyyslain säännöksistä suurinta osaa sovellettiin myös tilanteissa, joissa lapsi on syntynyt ennen isyyslain voimaantuloa¹¹⁸. Tällöin on kyse siitä, että laki tulee taannehtivasti voimaan¹¹⁹, koska sen vaikutukset ulottuvat myös aikaan, jolloin itse laki ei ole ollut voimassa. Vain niiden säännösten osalta, jotka erikseen mainittiin laissa isyyslain voimaantulosta, ei sovellettu aikaan, jolloin lapsi on syntynyt ennen isyyslain

¹¹⁴ HE 90/1974 vp, 14-16.

¹¹⁵ HE 90/1974 vp, 26, 36.

¹¹⁶ Aarnio & Kangas 2009, 85-87.

¹¹⁷ HE 90/1974 vp, 2, 3.

¹¹⁸ HE 90/1974 vp, 2-3.

¹¹⁹ Isyyslain uudistamistyöryhmä 2013, 44.

voimaantuloa. Esimerkkinä tästä on ennen isyyslain voimaantuloa syntyneen lapsen määräaikaan sidottu kanneoikeus isyyden vahvistamisessa.¹²⁰

Kanneajan rajaaminen syntymäajan perusteella ei tässä kohtaa vielä aiheuttanut kritiikkiä vaikka säännös aiheutti sen, että aviolapset ja au-lapset ovat eriarvoisessa asemassa isänpuoleisten sukulaisten perintöoikeuteen nähden¹²¹. Osaksi syynä saattoi olla, että perus-¹²² ja ihmisoikeudet¹²³ ovat tulleet esille enemmänkin vasta 1990-2000-luvuilla ja se, että joka tapauksessa au-lapset pääsivät parempaan asemaan isyyslain myötä. Lisäksi kanneaikaa koskevaa rajoitusta perusteltiin sillä, että näyttö isyydestä vaikeutuu, mitä enemmän aikaa välissä kuluu.¹²⁴ Kanneaikaa koskeva asia oli ratkaistavana jo korkeimman oikeuden ratkaisussa (KKO 1982 II 165), jossa korkein oikeus kuitenkin päätyi siihen ratkaisuun, ettei kanneaikaa voida palauttaa määräajan palauttamista koskevien säännösten turvin. Isyys jäi vahvistamatta, koska korkein oikeus katsoi, että määräaika isyyden vahvistamiselle on umpeutunut 1.10.1981 eikä määräaika ole palautettavissa.

Kihlalasten osalta edellä mainittu kanneoikeuden rajaaminen ja sen tulkinta on ollut mielenkiintoinen. Mikäli kihlalapsi on syntynyt ennen isyyslain voimaantuloa ja hänen asemansa kihlalapsena on riidaton, perii hän isänsä kuin tunnustettu lapsi aiemmin voimassa olleeseen lakiin eli lakiin avioliittolain voimaantuloa (235/1929) 6 §:ään perustuen. Olemassa olevaa perintöoikeutta ei lähdetty isyyslailla muuttamaan. Mikäli kihlalapsen asema on riidanalainen, tulisi tuomioistuimen asia ratkaista.¹²⁵

Kihlalapsikanteita on ollut aiemmin vireillä tuomioistuimissa, mutta isyyslain voimaantuloa ei lainsäädännössä enää ollut kihlalapsia eikä isyyttä voida tuomioistuimissa tutkia muuten kuin isyyden vahvistamis- tai kumoamiskanteen kautta. Tästä huolimatta ja siitä, että kihlalapsia koski myös viiden vuoden kanneoikeus isyyslain voimaantulosta, on kihlalapsikanteita tuomioistuimissa tutkittu silloin, kun kihlalapsen asema on ollut riidanalainen.¹²⁶ Korkein oikeus on kuitenkin esimerkiksi ratkaisuisaan (KKO 1979 II 89 ja KKO 1984 II 41) vahvistanut lapsen aseman kihlalapseksi. Mikäli lapsi pystyy näyttämään toteen, että hänen vanhempansa

¹²⁰ HE 90/1974 vp, 36.

¹²¹ Aarnio & Kangas 2009, 81.

¹²² Perusoikeusuudistus tuli voimaan 1.8.1995 ja perusoikeudet löytyivät tämän jälkeen Suomen hallitusmuodon (94/1919) II luvusta. Suomen perustuslaki (731/1999) on korvannut Suomen hallitusmuodon ja muut perustuslait 1.3.2000 ja perusoikeudet löytyvät nykyään Suomen perustuslain 2 luvusta.

¹²³ Suomea sitovia ihmisoikeussopimuksia ovat muun muassa Euroopan ihmisoikeussopimus sekä YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista. Euroopan ihmisoikeussopimuksesta ks. esimerkiksi 8 artikla: oikeus nauttia yksityis- ja perhe-elämän kunnioitusta sekä 14 artikla: syrjinnän kieltö. YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista, ks. artiklasta 7 lapsen oikeus tuntea vanhempansa.

¹²⁴ Gottberg 2011, 151-152.

¹²⁵ Aarnio & Kangas 2009, 87.

¹²⁶ Aarnio & Kangas 2009, 88.

ovat olleet kihloissa, on hänelle voitu vahvistaa kihlalapsen asema ja tätä kautta lapsi saavuttaa perintöoikeuden isänpuoleisiin sukulaisiinsa¹²⁷.

5 Isyyslakiin tehdyt muutokset

5.1 Muutos isyysolettamaan

Ensimmäisen kerran alkuperäiseen isyyslakiin tehtiin muutoksia vuonna 1980¹²⁸. Muutoksen taustalla oli tarve saada isyysolettama vastaamaan paremmin käytännön tapauksia. Isyysolettama suurelta osin pysyi samana kuin aikaisemmin, mutta muutosta kaivattiin tilanteeseen, jossa lapsen syntymän aikaan avioliitto on purkautunut. Alkuperäisen isyyslain mukaan, kun avioliitto on purkautunut lapsen syntyessä, isyysolettama tulee sovellettavaksi tilanteessa, jossa lapsi on voinut saada alkunsa avioliiton aikana.¹²⁹ Isyysolettamaan kaivattiin muutosta, koska mikäli avioliitto oli purkautunut avioeron johdosta, todellisuus oli se, ettei aviomies yleensä ollut lapsen isä ja isyysolettama johti väärin isyyksiin¹³⁰.

Isyysolettamaa uudistettiin niin, että isyysolettamaa sovelletaan vain silloin, kun avioliitto on purkautunut aviomiehen kuoleman takia lapsen syntyessä. Mikäli avioliitto on purkautunut avioeron myötä siinä kohtaa, kun lapsi on syntynyt, ei lapsen äidin entiseen aviopuolisooson sovelleta isyysolettamaa, vaan lapsen katsotaan syntyneen avioliiton ulkopuolella.¹³¹ Mikäli entinen aviomies kuitenkin on tosiasiallisesti lapsen isä, voi hän vahvistaa isyytensä tunnustamalla tai isyys voidaan vahvistaa myös tuomioistuimen kautta¹³². Eri asia on silloin, kun lapsi syntyy avioeron harkinta-aikana, koska tällöin avioliitto ei vielä ole purkaantunut, ja lapsen isyyteen sovelletaan isyysolettamaa¹³³.

Isyysolettaman muutos astui voimaan 1.7.1980. Laki ei kuitenkaan tullut taannehtivasti voimaan, vaan jakoi lapset syntymäajan perusteella aikaan, jolloin isyysolettama on alkuperäisen isyyslain mukainen ja aikaan, jolloin uutta isyysolettamaa sovelletaan. Keskeistä siinä, kumpaa isyysolettamaa sovelletaan, on se, onko lapsi syntynyt ennen vai jälkeen 1.7.1980.¹³⁴

Isyysolettamaan liittyvät muutokset eivät oikeuskirjallisuudessa aiheuttaneet suurempaa keskustelua niin muutenkaan kuin lapsen perintöoikeuden suhteen. Muutokset perustuivat isyyslain voimaantulon jälkeiseen aikaan ja niihin ongelmiin, jotka olivat aiheutuneet siitä, että

¹²⁷ Gottberg 2011, 152.

¹²⁸ HE 91/2014 vp, 5.

¹²⁹ HE 162/1979 vp, 1-2.

¹³⁰ Aarnio & Kangas 2009, 79.

¹³¹ Aarnio & Kangas 2009, 79.

¹³² HE 162/1979 vp, 1.

¹³³ Kangas 2006, 24.

¹³⁴ Aarnio & Kangas 2009, 79.

isysolettama ei vastannut käytännön tapauksia. Kun lainsäädäntö perustuu olettamahan, on aina mahdollista, että olettaja osoittautuu vääräksi. Tämän vuoksi on tärkeää, että olettamaa voidaan jälkikäteen korjata.¹³⁵ Varsinkin kun sitä ei etukäteen voida riitauttaa tai muuten vaikuttaa siihen, ettei olettamaa sovellettaisi¹³⁶.

5.2 Tarkennus isyyden tunnustamiseen

Vuoden 1984 uudistus koski vain pieneltä osin isyyslakia. Uudistusta enimmäkseen kaipasi lasten huolto ja tapaamisoikeutta koskevat säännökset, jotka eriytettiin omaan lakiinsa holhouslaista. Uuden lain nimeksi tuli laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (361/1983). Isyyslain osalta tehtiin täsmennys siihen, miten isyys voidaan tunnustaa pätevästi, mikäli isyyden tunnustus tapahtuu ulkomailla. Isyyslain käytännön soveltamisessa oli tullut vastaan ongelma tällaisessa tilanteessa, jossa isyyden tunnustaja on ulkomailla, että pitääkö tunnustamisen noudattaa muotomääräyksiä sen maan mukaisesti, jossa tunnustaminen tehdään vaiko Suomen lain mukaisia muotomääräyksiä.¹³⁷

Isyyslakiin tuli uutena lisäyksenä 15 §:ään, että isyyden tunnustaminen on pätevä Suomessa, mikäli se on tehty sen maan muotomääräysten mukaisesti, missä tunnustaminen tehdään. Isyyden tunnustamisen tapahduttua ulkomailla, tulee se voimaan Suomessa, kun tuomari on sen hyväksynyt, mikä kirjattiin isyyslain 20 §:ään. Tarkennusta lainsäädäntöön pidettiin tärkeänä, koska aiemmin isyyslaista ei suoraan selvinnyt tämä seikka ja lapsen edun kannalta isyyden tunnustamisen pätevyys on merkittävä.¹³⁸ Käytännössä tunnustaminen annetaan toisessa valtiossa sille viranomaiselle, joka siinä valtiossa huolehtii isyyden selvittämiseen liittyvistä asioista tai vaihtoehtoisesti tunnustamisen voi antaa pätevästi myös julkiselle notaarille¹³⁹.

5.3 Isyystutkimuksia koskeva muutos

Vuonna 2005 voimaan tullut uudistus koski oikeusgeneettistä isyystutkimusta ja uudistuksen myötä astui voimaan laki oikeusgeneettisestä isyystutkimuksesta (378/2005), joka kumosi eräistä veri- ja muita periytyviä ominaisuuksia koskevista tutkimuksista annetun lain (veritutkimuslaki 702/1975)¹⁴⁰. Oikeusgeneettisellä isyystutkimuksella tarkoitetaan tutkimusta, joka tehdään DNA-tutkimuksella joko geenien, geenituotteiden tai muun periytyvän DNA:n tutkimisella. Uudistuksen myötä isyyslakiin tuli muutoksia isyyden kumoamista koskevan kanteen

¹³⁵ Aarnio & Kangas 2009, 79.

¹³⁶ Gottberg 2011, 143.

¹³⁷ HE 224/1982 vp, 1, 26.

¹³⁸ HE 224/1982 vp, 27.

¹³⁹ Kangas 2006, 35.

¹⁴⁰ EV 27/2005 vp, 6.

määräaikaan sekä lääketieteellisten selvitysten hankkimiseen isyyden selvittämisen osalta. Muuten isyyslakiin tuli siltä osin muutoksia, kun isyyslaissa on viitattu veritutkimuslakiin eli lähinnä kielellisiä tarkistuksia.¹⁴¹

Nykytilanteessa koettiin, että tarvetta lainmuutokseen oli, koska avoliitot olivat yleistyneet huomattavasti¹⁴² ja näin ollen isyysoloittaman kautta ei ratkaistu lasten isyyksiä enää yhtä paljon kuin aikaisemmin, jolloin suurin osa lapsista syntyi avioliitossa. Tämä aiheuttaa sen, että yhä useampi isyyskysymys tulee ratkaistavaksi isyystutkimusten kautta. Lisäksi veritutkimusten tekeminen oli kehittynyt siitä huomattavasti, kun veritutkimuslaki oli tullut voimaan, koska DNA-tutkimukset olivat korvanneet veri- ja seerumiryhmätutkimukset. Uudistuksen tavoitteena oli saattaa lainsäädäntö ajan tasalle sekä tehdä tarvittavat muutokset myös isyyslakiin kanneaikojen suhteen. Uudistuksen myötä isyystutkimukseen määrättävien henkilöiden piiriä haluttiin laajentaa sekä antaa lastenvalvojalle laajemmat oikeudet isyystutkimuksen tilaamiselle.¹⁴³

Lastenvalvojalla oli isyyslain 11 §:n mukaisesti oikeus ryhtyä toimenpiteisiin, jotta veritutkimus saadaan tehtyä isyyden selvittämiseen liittyen, mikäli lapsen mahdollinen isä pyytää tätä tai lastenvalvoja itse katsoo tämän tarpeelliseksi. Lainkohdan mukaan veritutkimus voidaan tehdä lapsesta, lapsen äidistä ja mahdollisesta isästä, mutta vaatii asianosaisten suostumuksen, kun veritutkimus liittyy isyyden selvittämiseen. Uudistus antoi lastenvalvojalle laajemmat oikeudet pyytää tutkimusta myös muista henkilöistä kuin edellä mainituista, mutta tutkimus vaatii edelleen asianosaisten suostumuksen. Jos esimerkiksi lapsen mahdollinen isä on kuollut, voi lastenvalvoja tiedustella kuolleen miehen vanhemmilta heidän halukkuuttaan osallistua tutkimukseen.¹⁴⁴

Lainmuutokseen osaltaan varmasti vaikutti korkeimman oikeuden (KKO 1999:50) ratkaisu, vaikka lainmuutosta valmistellussa hallituksen esityksessä¹⁴⁵ ei tätä mainittukaan. Asiassa oli kyse siitä, että litin käräjäoikeus oli määrännyt isyyden vahvistamiskanteen käsittelyn yhteydessä sakon uhalla miehen äidin ja miehen kaksi veljeä antamaan verinäytteet. Näytettä ei ollut mahdollista saada miehestä, johon isyyttä vaadittiin vahvistettavan, koska mies oli kuollut. Tällöin voimassaolleen veritutkimuslain 2 §:n 1 momentin mukaan verinäytteeseen voidaan määrätä lapsen äiti, lapsi ja isyyden vahvistamiskanteen vastaajana¹⁴⁶ oleva mies. Kun veritutkimuslaissa nimenomaan mainittiin vain vastaajana oleva mies, ei hänen sukulaisiaan, korkein oikeus poisti litin käräjäoikeuden antaman määräyksen verinäytteiden antamisesta

¹⁴¹ HE 56/2004 vp, 5, 9-10, 12, 23.

¹⁴² HE 56/2004 vp, 5.

¹⁴³ HE 56/2004 vp, 8, 10, 23.

¹⁴⁴ HE 56/2004 vp, 23.

¹⁴⁵ HE 56/2004 vp.

¹⁴⁶ Vastaajalla tarkoitetaan henkilöä, jota vastaan kanne tuomioistuimessa nostetaan. Ks. esimerkiksi Jokela 2012, 3.

lakiin perustumattomana. Kouvolan hovioikeus taas, joka käsitteli asian litin käräjäoikeuden jälkeen miehen äidin ja veljien valituksesta, oli käräjäoikeuden kanssa samoilla linjoilla muun muassa siksi, että hovioikeus totesi tärkeimmäksi lapsen oikeuden tuntea alkuperänsä, jolloin muut vähempiarvoiset lain säännökset saivat väistyä lapsen oikeuden toteuttamisen tieltä. Lainmuutos helpotti näin ollen isyyden vahvistamiseen liittyvän selvityksen hankkimista¹⁴⁷.

Aiemmin isyylain 35 §:n 2 momentin mukaisesti, kun isyyden kumoamista koskevan kanteen laittaa vireille lapsen äiti tai lapsen äidin aviomies, on kanne nostettava viiden vuoden kuluessa siitä, kun isyysasiaa koskeva lapsi on syntynyt. Viiden vuoden kanneaika oli perusteltu sillä, että ennen DNA-tutkimusten tultua käyttöön, ei käytössä ollut tutkimusmenetelmää voitu luotettavasti käyttää ennen kuin lapsi oli täyttänyt kolme vuotta. Kun DNA-tutkimukset tulivat käyttöön, viiden vuoden kanneaika koettiin liian pitkäksi ajaksi odottaa, tuleeko joku asianosainen riitauttamaan isyyden. Tämän vuoksi kanneaikaa lyhennettiin tässä yhteydessä, kun laki oikeusgeneettisestä isyystutkimuksesta astui voimaan. Riittäväksi kanteen nostamisen ajaksi koettiin kaksi vuotta silloin, kun lapsen äiti tai lapsen äidin aviomies haluaa kanteen nostaa. Määräaika sovelletaan myös tilanteessa, jossa tunnustettu isyys halutaan kumota. Lapsen kanteen nostamisen määräaikaan ei tässä yhteydessä tullut muutoksia, vaan lapsella on oikeus nostaa kanne edellä mainitusta määräajasta riippumatta.¹⁴⁸

5.4 Isyyskysymykset hedelmöityshoidoista syntyneiden lasten osalta

Seuraavassa hallituksen esityksessä, joka koski isyyslakia, säädettiin laki hedelmöityshoidoista (hedelmöityshoitolaki, 1237/2006) ja tehtiin isyyslakiin tarvittavat muutokset. Lapsen, joka on syntynyt hedelmöityshoidon tuloksena, tai muulla tähän rinnastettavalla tavalla, isyyden vahvistaminen oli ongelmallista, koska isyyslaissa edellytettiin isyyden vahvistamiselle se, että lapsen isän ja lapsen välillä on tosiasiallinen biologinen suhde niin, että lapsen isä on ollut lapsen äidin kanssa sukupuoliyhdyntässä. Hedelmöityshoidoissa ei näin välttämättä kuitenkaan tapahdu, sillä raskaus saattaa saada alkunsa muulla tavoin eikä lapsen biologinen isä välttämättä ole se, kuka lapsen tosiasiallisesti lapsen äidin kanssa kasvattaa. Lisäksi isyyden kumoamisen osalta lainsäädäntö vaati täsmennystä, kun lapsi on syntynyt hedelmöityshoitosten tuloksena, koska tätäkään ei oltu isyyslaissa millään tavalla huomioitu.¹⁴⁹ Yleensäkin tuli asiassa selvittää, kenet lapsen isäksi vahvistetaan, biologinen vanhempi vai sosiaalinen van-

¹⁴⁷ Gottberg 2011, 150.

¹⁴⁸ HE 56/2004 vp, 12.

¹⁴⁹ HE 3/2006 vp, 1, 9, 11-12.

hempi¹⁵⁰. Isyyden kumoaminen hedelmöityshoitojen tuloksena syntyneiden lasten osalta oli lähinnä oikeuskäytännön varassa, joka antoikin raamit tulevalle lainsäädännölle¹⁵¹.

Hedelmöityshoitoja koskeva laki oli ollut valmisteilla Suomessa niinkin kauan kuin 1980-luvun alusta ja asia on herättänyt paljon keskustelua, esimerkiksi siitä, kenelle hedelmöityshoitoja voidaan yleensäkin antaa.¹⁵² Isyyslain säännökset eivät tunteneet hedelmöityshoidon tuloksena syntyneen lapsen isyysasioita, vaikka isyyslain säätämisen aikoihin oli jo selvää, että tällaiset säännökset tarvitaan¹⁵³. Se, ettei hedelmöityshoitoja koskevia isyyskysymyksiä oltu lainsäädännössä säännelty, oli ongelmallista. Hedelmöityshoidot olivat kuitenkin olleet käytössä jo pidemmän aikaa, sillä ensimmäinen hedelmöityshoidoista alkunsa saanut lapsi syntyi jo vuonna 1984.¹⁵⁴ Professori Eva Gottberg onkin tuonut esille, että laki saatiin vihdoinkin voimaan vuonna 2007. Lääkärillä oli käytännössä pitkälti päätösvalta hedelmöityshoitoihin liittyvissä asioissa, koska laki ei säännellyt asiaa hedelmöityshoitojen tuloksena syntyneen lapsen osalta.¹⁵⁵ Ennen asian ratkaisemista lainsäädännöllä, ei hedelmöityshoitojen tuloksena syntynyt lapsi saanut perintöoikeutta isäänsä, eli isyyttä ei voitu vahvistaa, mikäli vanhemmat eivät olleet avioliitossa eikä mies tunnustanut lasta¹⁵⁶. Perintöoikeusasian lisäksi ratkaistavana oli se, onko hedelmöityshoitojen tuloksena syntyneellä lapsella oikeus tietää alkuperänsä¹⁵⁷, mikäli on kysymys sellaisesta hedelmöityshoidosta, jossa biologinen isä on joku muu kuin se, joka lapsen kasvattaa¹⁵⁸.

5.4.1 Isyyden vahvistaminen

Isyyslakia muutettiin niin, että lapsen isäksi voidaan vahvistaa mies, joka on antanut suostumuksensa parisuhdekumppaninsa hedelmöityshoitoihin. Samalla tavoin on toimittu myös muissa Pohjoismaissa ja koettiin tärkeäksi, että jo hedelmöityshoitoihin ryhdyttäessä, on syntyvän lapsen etu huomioitu niin, että isyysasia on etukäteen järjestetty. Mikäli raskaus on muuten saanut alkunsa sukupuoliyhdyntää vastaavalla tavalla, voidaan lapsen isäksi vahvistaa se mies, kenen siittiöitä on lapsen äidin hedelmöittämiseen käytetty. Avioliitossa syntyneen lapsen osalta sovellettaisiin isyysolettamaa, eli hedelmöityshoitoa saaneen naisen aviomies on hedelmöityshoitojen perusteella syntyneen lapsen isä. Myös siinä tapauksessa lapsen äidin avio-

¹⁵⁰ Aarnio & Kangas 2009, 92.

¹⁵¹ Ks. KKO 1999:77 aviomiehen suostumuksen vaikutuksesta hedelmöityshoitoon isyyden kumoamisessa ja KKO 2000:85 isyyden tunnustamisen merkityksestä hedelmöityshoidon tuloksena syntyneen lapsen isyyden kumoamiseen.

¹⁵² Gottberg 2011, 155-156.

¹⁵³ Gottberg 2000, 4.

¹⁵⁴ Aarnio & Kangas 2009, 92.

¹⁵⁵ Gottberg 2011, 156.

¹⁵⁶ Aarnio & Kangas 2009, 93.

¹⁵⁷ Eettisiä ja oikeudellisia argumentteja lapsen oikeudesta tietää alkuperänsä, ks. lisää Pahlman & Gylling 1999, 4137-4138.

¹⁵⁸ Tästä lisää ks. Helin 1996, 994-997.

mies on hedelmöityshoidon tuloksena syntyneen lapsen isä, kun lapsen äiti avioituu ennen lapsen syntymää muun miehen kanssa kuin sen miehen kanssa, joka on suostumuksensa antanut lapsen äidin hedelmöityshoitoihin.¹⁵⁹ Tässä kohtaa viimeistään voidaan myöntää se, että isyysolettama saattaa johtaa lopputulokseen, joka ei ole biologinen totuus¹⁶⁰. Mikäli isyysolettamaa ei voida käyttää, isyyden vahvistaminen voi tapahtua niin isyyden tunnustamisen kuin tuomioistuimessa vahvistamisen kautta. Oikeustieteen lisensiaatti Saara Ojala on vuonna 2001 arvuutellut, että isyyden vahvistaminen hedelmöityshoitojen tuloksena syntyneeseen lapseen ei olisi mahdollista, koska isyyden vahvistamisen tarkoituksena on biologisen isyyden vahvistaminen suhteessa lapseen¹⁶¹. Oikeustila on ollut siis vähintäänkin epäselvä.

Hallituksen esitys sisälsi myös ehdotuksen siitä, että mikäli hedelmöityshoitoja saava nainen ei elä parisuhteessa, olisi mahdollista vahvistaa lapsen isäksi se mies, jonka siittiöitä hedelmöityshoidoissa käytetään¹⁶². Lakivaliokunta oli sitä mieltä, että hedelmöityshoitoja ei tulisi antaa kuin avioliitossa tai avioliiton omaisissa olosuhteissa elävälle naiselle¹⁶³. Perustuslakivaliokunnalta pyydettiin vielä erillistä kannanottoa kysymykseen siitä, voidaanko hedelmöityshoitoja antaa myös naiselle, joka ei elä avioliitossa tai avioliiton omaisissa olosuhteissa. Perustuslakivaliokunta katsoi, että alkuperäinen hallituksen esitys edistää paremmin yhdenvertaisuusperiaatetta¹⁶⁴.¹⁶⁵ Lopulta eduskunta vahvisti lainmuutoksen isyylakiin alkuperäisen ehdotuksen mukaisesti eli niin, että isyys on mahdollista vahvistaa mieheen, jonka siittiöillä lapsi on saanut alkunsa, mikäli hedelmöityshoitoja saanut nainen ei elä parisuhteessa.¹⁶⁶

5.4.2 Isyyden kumoaminen

Korkein oikeus oli antanut (KKO 1999:77) ennakkoratkaisun siitä, että lapsen äidin aviomiehen isyyttä ei voitu kumota, koska aviomies oli antanut suostumuksensa hedelmöityshoitoihin vaikka aviomies ei ollutkaan syntyneen lapsen biologinen isä¹⁶⁷. Tämä samanlainen tulkinta haluttiin nyt isyylakiin ja uudistuksen myötä tämä kirjattiin isyylain 34 §:n 3 momenttiin¹⁶⁸. Isyyden kumoaminen tapauksessa, jossa lapsi on syntynyt hedelmöityshoitojen tuloksena, on mahdollista, mikäli mies ei ole antanut suostumustaan hedelmöityshoitoihin tai voidaan näyttää toteen, ettei lapsi ole saanut alkuaan samaan aikaan käynnissä olleiden hedelmöityshoitojen tuloksena¹⁶⁹. Isyyden kumoaminen on mahdollista myös tilanteessa, jossa mies on antanut

¹⁵⁹ HE 3/2006 vp, 1, 9, 15, 41.

¹⁶⁰ Aarnio & Kangas 2009, 93.

¹⁶¹ Ojala 2001, 36.

¹⁶² HE 3/2006 vp, 1.

¹⁶³ LaVM 12/2006 vp, 3.

¹⁶⁴ Yhdenvertaisuusperiaate on yksi perusoikeuksista.

¹⁶⁵ PeVL 25/2006 vp, 2.

¹⁶⁶ EV 122/2006 vp, 10.

¹⁶⁷ Ks. tästä tarkemmin KKO 1999:77.

¹⁶⁸ EV 122/2006 vp, 11.

¹⁶⁹ HE 3/2006 vp, 1, 9, 42.

suostumuksensa hedelmöityshoitoihin, mutta myöhemmin osoittautuu, ettei lapsi ole saanut alkuaan hedelmöityshoitojen tuloksena¹⁷⁰. Tämä vastaa Ojalan pohdintaan siitä, voidaanko isyyttä kumota tilanteessa, jossa lapsen äidin aviomies ei ole suostumustaan hedelmöityshoitoihin antanut¹⁷¹.

Tunnustetun isyyden kumoamisen osalta isyyslakiin tuli täsmennystä. Mikäli lapsi syntyy hedelmöityshoitojen tuloksena ja isyyden tunnustanut mies on antanut hedelmöityshoitoihin suostumuksena, ei tunnustettua isyyttä voida kumota.¹⁷² Tässäkin sovellettiin korkeimman oikeuden (KKO 2000:85) ennakkoratkaisua, jossa painoarvoa annettiin sille, että mies oli lapsen tunnustanut omakseen tietoisena siitä, että lapsi on syntynyt hedelmöityshoitojen tuloksena eikä lapsi voinut olla miehen biologinen lapsi. Myöhemmin ei siis voi tulla katumapäälle ja vaatia isyyttä kumottavan, kun faktat ovat tiedossa jo isyyden tunnustamisen ajankohtana. Gottberg on oikeustapausta kommentoinut ja hänen mukaansa ratkaisu oli oikea ja tervetullut selvittämään epäselvää oikeustilaa. Mikäli isyys olisi kumottavissa, aiheuttaisi tämä suuren joukon lapsia, joille ei saataisi isyyttä vahvistettua isyyden kumoamisen johdosta. Biologiseen isään ei isyyttä ollut mahdollista vahvistaa, sillä biologisella isällä tällöin¹⁷³ oli oikeus pysyä anonyyminä.¹⁷⁴

5.5 Kansainväliset isyysasiat

Seuraava uudistus koski kansainvälisiä isyyskysymyksiä ja lisäksi tehtiin muutenkin pieniä muutoksia voimassa olevaan isyyslakiin. Esityksen pääsisältönä oli määrittää isyyskysymyksissä sovellettava laki silloin, kun asialla on kansainvälisiä kytköksiä.¹⁷⁵ Kun varsinaista kansainvälistä oikeutta ei ole olemassa, sovelletaan asioihin, joissa on kansainvälisiä kytköksiä aina jonkun maan kansallista lakia. Tällöin tulisi olla selvää se, minkä maan lakia asiassa sovelletaan.¹⁷⁶ Isyyden vahvistamisen osalta oli yksi korkeimman oikeuden ennakkopäätös¹⁷⁷ olemassa, mutta siinäkin ei otettu kantaa isyyden selvittämisen tai isyyden tunnustamisen osalta sovellettavasta laista¹⁷⁸. Muutoksia tuli myös isyyden selvittämisen toimeenpanijaan¹⁷⁹.

¹⁷⁰ Aarnio & Kangas 2009, 94.

¹⁷¹ Ojala 2001, 36.

¹⁷² HE 3/2006 vp, 42.

¹⁷³ Hedelmöityshoitolaian myötä lapsella on oikeus saada tiedot biologisesta isästään, mutta isyyden vahvistaminen biologiseen isään vaatii biologisen isän suostumuksen. Ks. hedelmöityshoitolaian 16 §:n 2 momentti ja 23 §.

¹⁷⁴ Gottberg 2000, 4-5.

¹⁷⁵ HE 104/2009 vp, 1.

¹⁷⁶ Hakapää 2010, 15, 17.

¹⁷⁷ Ks. KKO 1983 II 117, lapsi asui Suomessa ja isyyden vahvistaminen voitiin käsitellä lapsen kotipaikan tuomioistuimessa vaikka vastaaja asui ulkomailla.

¹⁷⁸ HE 104/2009 vp, 12.

¹⁷⁹ EV 165/2009 vp, 1-2.

Uudistus oli tarpeellinen, koska voimassa oleva lainsäädäntö ei ottanut juurikaan kantaa siihen, minkä maan lakia sovelletaan isyyden vahvistamista koskevissa asioissa eikä lainsäädännössä määritelty Suomen viranomaisten toimivaltaa isyyden tunnustamista, vahvistamista tai tunnustamisen vahvistamista koskevissa asioissa.¹⁸⁰ Mikäli ulkomaalainen mies tunnusti lapsen ulkomailla, joissain tilanteissa isyys selvitettiin ja vahvistettiin tämän jälkeen Suomessa¹⁸¹.

Lainsäädäntö ei myöskään ollut ajan tasalla, koska lainsäädäntö kansainvälisissä asioissa erotelti edelleen lapset syntyperän mukaan eli sen mukaan syntyykö lapsi avioliitossa vai ei. Tällöin voimassa ollut lainsäädäntö määritteli niin, että isyyskysymyksiä koskevat asiat ratkaistaan sen valtion lain mukaan, jonka kansalainen mies on. Lisäksi kansainvälisiä kytkentöjä sisältävät isyysasiat haluttiin siirtää isyyslakiin, kun niitä koskevat kaksi pykälää (18 § ja 22 §) olivat laissa eräistä kansainvälisluontoisista perheoikeudellisista suhteista (379/1929).¹⁸² Kansainvälisen yksityisoikeuden professori Tuulikki Mikkola on kuvannut edellä mainitun lain säännöksiä isyydestä vanhentuneiksi, epäjohdonmukaisiksi ja aukollisiksi¹⁸³.

Uudistus oli tarpeellinen myös isyyden kumoamisen osalta, koska isyyden kumoamista koskevissa asioissa ei ollut lainsäädännössä ratkaistu, mitä lakia tulisi soveltaa, kun isyysasia on kansainvälinen. Lisäksi lainsäädännöstä puuttui toimintatapa siihen, miten Suomessa pitäisi suhtautua ratkaisuihin isyysasioissa, jotka on annettu ulkomailla. Esimerkkinä tästä isyyden vahvistaminen, joka on ratkaistu ulkomailla ja se pitäisi saattaa päteväksi Suomessa. Ainoastaan muussa Pohjoismaassa annettu ratkaisu isyysasiassa oli suoraan pätevä myös Suomessa, koska sitä varten oli säädetty laki pohjoismaisten isyysratkaisujen tunnustamisesta (352/1980).¹⁸⁴ Isyysratkaisun kannalta merkitystä ei ole sillä, missä maassa asian osapuolet asuvat vaan mikäli isyysratkaisu on annettu toisessa Pohjoismaassa, on se suoraan pätevä Suomessa ilman sen enempää asian tutkimista¹⁸⁵.

Uudistuksen keskeisenä ehdotuksena oli, että lapsen isyyttä koskevat kysymykset ratkaistaisiin Suomen lain mukaan, mikäli lapsen äidin kotipaikka on Suomessa. Suomen lain mukaan isyyskysymys tulee ratkaistavaksi myös tilanteessa, jossa lapsen äidillä ei ole kotipaikkaa missään valtiossa ja hän oleskelee Suomessa esimerkiksi turvapaikanhakijana.¹⁸⁶ Mikkolan mukaan Suomen lain käyttämistä puoltaa se, että isyysasiat saadaan ratkaistua joutuisasti, kun ei tarvitse tutustua vieraan valtion lainsäädäntöön. Joutuisa ratkaiseminen on eduksi, koska isyysasiat ovat hyvin henkilökohtaisia ja joutuisalla ratkaisemisella osapuolten oikeusturva saadaan

¹⁸⁰ HE 104/2009 vp, 4.

¹⁸¹ Gottberg 2011, 169.

¹⁸² HE 104/2009 vp, 8, 12.

¹⁸³ Mikkola 2012, 36.

¹⁸⁴ HE 104/2009 vp, 4, 5, 8, 12.

¹⁸⁵ Gottberg 2011, 169.

¹⁸⁶ HE 104/2009 vp, 13.

taattua. Vieraan valtion lain käyttäminen saattaisi myös johtaa tilanteisiin, jossa isyysratkaisun lopputulos olisi erilainen kuin käytettäessä Suomen lakia.¹⁸⁷

Tilanteissa, joissa perhe muuttaa Suomeen ja lapsen isyys on toisessa maassa vahvistettu suoraan lain nojalla, olisi isyyden vahvistaminen pätevä suoraan Suomessa. Tämä koskisi myös muita isyysratkaisuja sillä poikkeuksella, että tehty isyysratkaisu ei olisi Suomen oikeusjärjestyksen vastainen tai muuten puutteellinen, jolloin sitä ei tarvitsisi Suomessa hyväksyä.¹⁸⁸ Edellytyksenä ratkaisun pätevyydelle Suomessa on myös se, että ratkaisu on voimassa siinä valtiossa, jossa se on annettu¹⁸⁹. Sillä, että isyysratkaisu on pätevä myös Suomessa, on lapsen kannalta suuri merkitys perintöoikeudellisen aseman kautta katsottuna¹⁹⁰.

Kun kyseessä on isyyden selvittäminen, vahvistaminen tai isyyden kumoaminen, käytetään aina Suomen lakia tilanteissa, joissa Suomen viranomainen on toimivaltainen riippumatta siitä käsitteleekö asiaa tuomioistuin vai muu viranomainen. Suomen viranomaisella on toimivalta isyysasioissa silloin, kun lapsen kotipaikka on Suomessa tai mikäli kotipaikkaa ei lapsella ole missään valtiossa, mutta hän oleskelee Suomessa. Myös se, että vastaajana olevan miehen kotipaikka on Suomessa, antaa Suomen viranomaisille toimivallan ratkaista isyyttä koskevia asioita.¹⁹¹ Vaikka Suomen viranomaisten toimivalta isyysasioissa on laaja, tärkeää kuitenkin on, ettei Suomessa ratkaistaisi isyysasioita, jos kenelläkään asianosaisista ei ole suuremmin liittymiä Suomeen¹⁹². Laajalla toimivallalla on pyritty siihen, että isyysasiaan saataisiin ratkaisu, esimerkiksi tilanteessa, jossa asiaan liittyvien henkilöiden kotimaassa on sotatila käynnissä, jolloin isyysasiaa ei voida siellä ratkaista. Tarkoitus myös on, että kun isyysasiaa tutkitaan Suomessa, se mahdollisuuksien mukaan olisi pätevä myös niissä valtioissa, joihin asian osapuolilla on liittymiä.¹⁹³

Lakivaliokunta antoi mietinnössään muutaman parannusehdotuksen hallituksen esitykseen, jotka koskivat lähinnä parissa kohtaa selvennystä tekstiin¹⁹⁴. Eduskunta vahvisti lainmuutokset tulevan voimaan lakivaliokunnan mietinnön mukaisesti. Uudistuksen myötä isyyslakiin lisättiin luku 7, joka koskee isyysasioita, joilla on kansainvälisiä kytkentöjä.¹⁹⁵ Huomionarvoista asiassa on se, että vaikka Suomen osalta lainsäädäntö selkiintyi kansainvälisten isyysasioiden osalta, ei tämä vaikuta siihen, tunnustetaanko Suomessa tehdyt isyysratkaisut muussa maassa kuin toisessa Pohjoismaassa. Au-lapsia kohdellaan hyvin eri tavalla eri maissa, joten on mahdollis-

¹⁸⁷ Mikkola 2012, 43.

¹⁸⁸ HE 104/2009 vp, 13-14.

¹⁸⁹ Gottberg 2011, 171.

¹⁹⁰ Mikkola 2012, 44.

¹⁹¹ HE 104/2009 vp, 14-15, 17, 18.

¹⁹² Mikkola 2012, 39.

¹⁹³ Gottberg 2011, 171.

¹⁹⁴ LaVM 14/2009 vp, 2-3.

¹⁹⁵ EV 165/2009 vp, 1, 3.

ta, että esimerkiksi lapsen alkuperäisessä kotimaassa ei hänen isäkseen tunnusteta sitä miestä, joka Suomen lain mukaan on hänen isänsä. Jotta säännöksistä saataisiin mahdollisimman samankaltaiset eri maissa, vaatisi tämä kansainvälistä sopimusta isyysasioista. Tämä taas on hankala toteuttaa, koska on edelleen paljon maita, joissa lapsi asetetaan syntyperänsä takia eriarvoiseen asemaan suhteessa isäänsä ja isänpuoleisten sukulaisten perintöoikeuteen.¹⁹⁶

Aiemmin isyyslain 6 §:ssä oli isyyden selvittämisen toimeenpanijasta vain se, että lapsen äidin kotikunnan lastenvalvoja on toimivaltainen aloittamaan isyyden selvittämisen. Tämän uudistuksen yhteydessä 6 §:ään lisättiin, että mikäli lapsen äidillä ei ole Suomessa kotikuntaa tai hän on kuollut, huolehtii lapsen kotikunnan lastenvalvoja isyyden selvittämisestä. Lisäksi on mahdollista, että isyyden selvittämisestä huolehtii miehen kotikunnan lastenvalvoja, joka haluaa tunnustaa isyytensä. Mikäli mikään kunta ei ole toimivaltainen isyyttä selvittämään, on Helsingin kaupungin lastenvalvoja velvollinen huolehtimaan isyyden selvittämisestä.¹⁹⁷ Tämän uudistuksen säännökset tulivat voimaan 1.2.2010. Säännökset otettiin taannehtivasti voimaan, eli ne koskevat myös lapsia, jotka ovat syntyneet ennen kyseistä päivämäärää.¹⁹⁸

6 Isyyslain kokonaisuudistus

Isyyslain uudistaminen käynnistyi vuonna 2011, kun perhe- ja perintöoikeuden professori Markku Helinille annettiin oikeusministeriöltä toimeksianto kartoittaa isyyslain uudistamistarpeet. Arviointi tuli ajankohtaiseksi, sillä yhteiskunta on paljon muuttunut siitä, mitä se oli vuonna 1976, jolloin isyyslaki tuli voimaan.¹⁹⁹ Erityisesti avoliitot ovat lisääntyneet ja lisäksi isyystutkimuksia koskevat menetelmät ovat huomattavasti parantuneet verrattuna 1970-lukuun. Vaikka isyyslakiin on vuosien varrella tehty joitain muutoksia, ovat suurin osa isyyslain säännöksistä kuitenkin alkuperäisessä muodossaan.²⁰⁰ Yksi syy uudistuksen toteuttamiselle oli se, että Euroopan ihmisoikeustuomioistuin (EIT) oli antanut 6.7.2010 kaksi Suomea koskevaa ratkaisua²⁰¹, joissa kiinnitettiin huomiota Suomen isyyslain siirtymissäännöksiin liittyviin ihmisoikeusongelmiin²⁰². Nieminen onkin todennut juuri EIT:n langettavien päätösten ajaneen isyyslain uudistukseen²⁰³.

Helin kartoitti isyyslain uudistamistarpeet, joista kirjoitettiin arviomuistio²⁰⁴. Arviomuistiosta saatiin yhteensä 42 lausuntoa eri viranomaisilta sekä yhteisöiltä, jotka kaikki pitivät isyyslain

¹⁹⁶ Gottberg 2011, 172-173.

¹⁹⁷ EV 165/2009 vp, 1, 3.

¹⁹⁸ Mikkola 2012, 36.

¹⁹⁹ Helin 2011, 9.

²⁰⁰ HE 91/2014 vp, 4, 5.

²⁰¹ Grönmark v. Finland ja Backlund v. Finland.

²⁰² Isyyslain uudistamistyöryhmä 2013, 13-14.

²⁰³ Nieminen 2013, 302.

²⁰⁴ Uudistamistarpeista lisää Helin 2011.

uudistamista tarpeellisena²⁰⁵. Kunnolla isyyslain uudistaminen lähti käyntiin vasta korkeimman oikeuden ratkaisun (KKO 2012:11) myötä, jossa todettiin sama kuin EIT:n ratkaisussa 6.7.2010, että isyyslain siirtymissäännökset aiheuttavat ongelmia perus- ja ihmisoikeuksien kannalta²⁰⁶. Oikeusministeriö asetti erillisen työryhmän huhtikuussa 2012, Isyyslain uudistamistyöryhmän, valmistelemaan isyyslain uudistuksen. Isyyslain uudistamistyöryhmän tehtävänä oli saattaa isyyslain uudistus hallituksen esityksen muotoon. Isyyslain uudistamistyöryhmä päätyi siihen, että tarkoituksenmukaisinta on kumota isyyslaki ja säätää uusi isyyslaki sekä kumota myös laki isyyslain voimaannpanosta.²⁰⁷ Seuraavissa kappaleissa on esitelty keskeisiä hallituksen esityksessä olevia muutoksia. Ensin on esitelty ne muutokset, joilla on merkitystä lapsen perintöoikeudelliseen asemaan. Erityisesti on nostettu esille ennen isyyslain voimaantuloa syntyneiden lasten oikeus isyyden vahvistamista koskevan kanteen nostamiseen ja tämän kautta perintöoikeuden saavuttamiseen isyyden vahvistamisen kautta.

6.1 Isyyden selvittäminen

6.1.1 Lastenvalvojan toimivalta

Voimassa olevan lain mukaan isyyden selvittäminen lähtee automaattisesti käyntiin lastenvalvojan kautta, kun tieto väestörekisteriin tulee syntyneestä lapsesta, joka ei ole syntynyt avioliitossa. Lastenvalvojan toimivalta selvittää isyys on tällä hetkellä rajattu lapsen iän mukaisesti niin, että lastenvalvoja selvittää vain alle 15-vuotiaiden lasten isyyden. Mikäli mies haluaa tunnustaa isyyden ja tunnustettu lapsi on yli 15-vuotias, on lastenvalvoja tämän tunnustuksen myötä velvollinen selvittämään myös vanhemman lapsen isyyden. Tämä koettiin ristiriitaiseksi, koska, jos 15 vuotta täyttänyt lapsi itse haluaa isyytensä selvitetävän, ei lastenvalvoja voi aloittaa isyyden selvittämistä, mikäli joku mies ei ole tätä lasta tunnustanut omakseen.²⁰⁸ Helin on myös tuonut esille sen, että miten aikuinen mies, joka tunnustaa lapsen, olisi oikeutettu apuun lastenvalvojalta kuin alaikäinen, 15 vuotta täyttänyt lapsi, joka haluaisi selvitetävän, kuka hänen isänsä on²⁰⁹.

Uudistuksessa ehdotetaan, että isyyden selvittämistä lastenvalvojan kautta laajennetaan niin, että lastenvalvoja on toimivaltainen isyyden selvittämisasiassa aina siihen asti, kun lapsi täyttää 18 vuotta. 15 vuotta täyttäneellä lapsella on kuitenkin oikeus estää isyyden selvittäminen, eikä lastenvalvoja voisi isyyden vahvistamiskannetta ajaa, mikäli lapsi haluaa estää isyyden selvittämisen.²¹⁰

²⁰⁵ Silvola 2012, 5.

²⁰⁶ Nieminen 2013, 316.

²⁰⁷ Isyyslain uudistamistyöryhmä 2013, 3, 7.

²⁰⁸ HE 91/2014 vp, 11-12.

²⁰⁹ Helin 2011, 16.

²¹⁰ HE 91/2014 vp, 19.

6.1.2 Lapsen äidin vastustusoikeus

Voimassa olevan lain mukaan lapsen äidillä on oikeus vastustaa isyyden selvittämistä tai isyyden vahvistamista tuomioistuimessa. Mikäli lapsen äiti on lapsen huoltaja ja ilmoittaa lastenvalvojalle kirjallisesti vastustavansa isyyden selvittämistä eikä kukaan mies ole isyyttä lapseen tunnustanut, tulee lastenvalvojan keskeyttää isyyden selvittäminen. Syitä lapsen äidin vastustamiseen voi olla monia, mutta lapsen edun kannalta katsottuna on tärkeää, että lapsella olisi oikeus myös toiseen vanhempaansa eli isäänsä, josta uudistuksen tarve syntyi.²¹¹

Uudistuksessa lapsen äidin vastustusoikeutta on tarkoitus muuttaa siten, että vastustusoikeus poistuisi kokonaan. Lapsen äidin vastustusoikeuden olemassaolo aiheuttaa nykypäivänä ongelmia, kun mietitään lapsen etua. Kuitenkin mikäli lapsen äidin vastustus isyyden selvittämiseen johtuu sellaisista syistä, jotka voidaan katsoa hyväksyttäväiksi, on lastenvalvojalla oikeus tehdä päätös siitä, että isyyden selvittäminen keskeytetään. Hyväksyttäviä syitä on, esimerkiksi se, että lapsen äiti haluaa suojata itseään ja lastaan väkivaltaiselta mieheltä tai isyyden selvittäminen muuten ei olisi lapsen edun mukaista, esimerkiksi tilanteessa, jossa lapsi on saanut alkunsa raiskauksesta. Mikäli lastenvalvoja kokee, ettei isyyden selvittäminen ole lapsen edun mukaista, lastenvalvojalla on edellä mainittujen syiden perusteella oikeus keskeyttää isyyden selvittäminen, vaikkei lapsen äiti olisi selvittämistä nimenomaisesti kieltänyt.²¹²

Mahkonen on jo vuonna 1998 kritisoinut lapsen äidin vastustusoikeutta²¹³. Lain esitöissä on esitetty lapsen äidin vastustusoikeuden perustan olevan siinä, että lapsen äidin on tullut harkita asiaa perusteellisesti ja ottaa huomioon lapsen kannalta kaikki oleelliset, myös juridiset, asiat siinä, mitä vaikutuksia sillä on, ettei lapselle vahvisteta isää. Perintö- ja muiden oikeuksien osalta, on katsottu, että isyyden selvittäminen ja vahvistaminen on yleensä lapsen edun mukaista. Lapsen äidin alaikäisyys ei estä äitiä käyttämästä oikeuttaan estää isyyden selvittäminen.²¹⁴ Mahkonen esitti huomioita siitä, että pystyykö lapsen äiti, joka saattaa itsekin olla vielä alaikäinen, oikeasti toimimaan lapsen edun mukaisesti niissä tilanteissa, joissa lapsen äiti käyttää vastustusoikeuttaan. Lapsen äiti on tähän mennessä pystynyt kävelemään biologian yli, kunhan päätös on näennäisesti ollut harkittu.²¹⁵ Lapsista äidin vastustusoikeus on vuositason tasolla koskettanut noin 900 lasta, joiden isyyden selvittäminen on keskeytetty lapsen äidin pyynnöstä. Lapsen äidillä on ollut oikeus vastustaa isyyden vahvistamista vielä siinäkin kohtaa, kun tarvittavat lääketieteelliset selvitykset isyydestä on tehty.²¹⁶ Suurin osa näistä

²¹¹ HE 91/2014 vp, 1, 12.

²¹² HE 91/2014 vp, 1, 20, 36.

²¹³ Mahkonen 1998, 80.

²¹⁴ HE 90/1974, 14-15.

²¹⁵ Mahkonen 1998, 80.

²¹⁶ Kangas 2006, 29.

lapsista, joille ei ole vahvistettu isää lapsen äidin vastustaessa, perivät vain äidin ja äidinpuoleiset sukulaisensa²¹⁷.

6.1.3 Lakivaliokuntakäsittely

Lakivaliokunnassa ehdotettuja uudistuksia isyyden selvittämisessä pidettiin tarpeellisina. Eri-tyisesti kommentoitiin lapsen äidin vastustusoikeuden poistamista, mikä koettiin hyväksi asiaksi. Äidin vastustusoikeuden poistamisella ja sillä, että lastenvalvoja voi kuitenkin isyyden selvittämisen tietyin edellytyksin keskeyttää, toimii eniten lapsen edun mukaisesti. Äidin vastustusoikeus saattaa joissain tilanteissa toimia väärin ja lapsen äiti vastustaa isyyden selvittämistä itsekkäistä syistä.²¹⁸

6.2 Lapsen isän kanneoikeus isyyden vahvistamisessa

Uudistuksen myötä haluttiin lapsen isän kanneoikeutta laajentaa isyyden vahvistamista koskevassa asiassa. Miehen kanneoikeus isyyden vahvistamista koskevissa asioissa on hyvin rajattu ja tähän haluttiin muutosta. Nykylainsäädännön mukaan miehellä on mahdollisuus kanteen nostamiseen isyyden vahvistamista koskevassa asiassa vain siinä tapauksessa, että hän on tunnustanut lapsen omakseen ja tunnustusta ei syystä tai toisesta ole hyväksytty viranomaisten taholta. Lisäksi miehen kanneoikeus on sidottu vuoden määräaikaan siitä, kun mies on saanut tiedon, ettei hänen isyyttään ole vahvistettu tunnustuksen perusteella. Tilanne on hankala siinä kohtaa, kun mies haluaisi tunnustaa lapsen omakseen, mutta mies ei voi olla täysin varma siitä, että lapsi tosiasiallisesti on hänen. Isyys pystytään varmistamaan DNA-testein, mutta DNA-testien tekeminen vaatii myös lapsen äidin suostumuksen. Mikäli lapsen äiti ei suostu DNA-testeihin, eikä mies tunnusta isyyttä tilanteessa, jossa hän ei ole isyydestään varma, ei mies voi vaatia tuomioistuinta tutkimaan ja vahvistamaan isyyttä.²¹⁹

Kanneoikeutta ehdotetaan laajennettavaksi niin, että isänä itseään pitävä mies voi nostaa kanteen isyyden vahvistamiseksi tilanteessa, jossa lapsen äidistä ja lapsesta ei ole saatu tarvittavaa näytettä isyystutkimuksen tekemiseen ja lastenvalvoja on tämän vuoksi keskeyttänyt isyyden selvittämisen. Lisäksi isänä itseään pitävälle miehelle ehdotetaan kanneoikeutta isyyden vahvistamiseksi silloin, kun lapsen äiti on ilmoittanut lastenvalvojalle, ettei pidä miestä lapsen isänä ja maistraatti jättää tämän vuoksi isyyden vahvistamatta. Kanneoikeus olisi myös silloin, kun maistraatti jättää isyyden vahvistamatta puutteellisen selvityksen vuoksi. Näillä toimilla on tarkoitus korjata lainsäädännössä oleva epäkohta siitä, että miehen tarvitsisi tunnustaa lapsi omakseen, mikäli hän ei isyydestään ole niin varma, että haluaisi tunnustamisen

²¹⁷ Aarnio & Kangas 2009, 78.

²¹⁸ LaVM 16/2014 vp, 5.

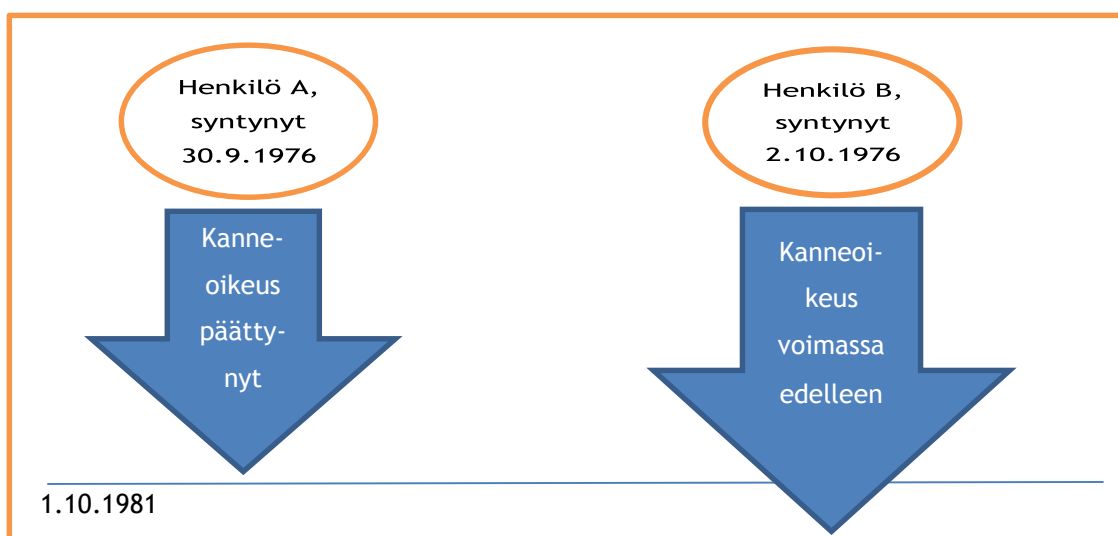
²¹⁹ HE 91/2014 vp, 1, 13.

tehdä. Kanneoikeuden ulkopuolelle jää kuitenkin tilanne, jossa toinen mies tunnustaa lapsen, jolle on jo vahvistettu isä isyysolettaman kautta, eikä tämä isä anna suostumustaan kanteen nostamiselle.²²⁰

6.3 Lapsen kanneoikeus kun lapsi on syntynyt ennen 1.10.1976

6.3.1 Nykytila

Isyyslain voimaan tullessa 1.10.1976 annettiin lapsille, jotka ovat syntyneet ennen tätä päivämäärää oikeus nostaa kanne isyyden vahvistamiseksi. Kanneoikeus oli rajattu kuitenkin viiden vuoden määräaikaan, jolloin kanne tuli nostaa ennen 1.10.1981.²²¹ Mikäli viiden vuoden määräaika on kulunut loppuun, ei isyyttä ole mahdollista vahvistaa kuin tapauksissa, joissa mies vapaaehtoisesti isyyden tunnustaa. Kanneoikeutta ei kuitenkaan ole, mikäli mies, johon isyys haluttaisiin vahvistaa, on kuollut ennen kanteen vireille laittoa. Mielenkiintoista asiassa on se, että mikäli lapsi on syntynyt 1.10.1976 jälkeen, ei hänellä ole mitään määräaika sille, koska hän voi kanteen isyyden vahvistamiseksi nostaa.²²²

Kuvio 1: Kuvaus isyyden vahvistamisen kanneoikeudesta syntymäajan mukaan

Kanneoikeuden rajaaminen viiden vuoden ehdottomaan määräaikaan on osoittanut käytännön ongelmia ja Suomi on saanut EIT:lta yhteensä neljä päätöstä (Grönmark v. Finland, Backlund v. Finland, Laakso v. Finland ja Röman v. Finland) tästä asiasta, joista jokainen päätös on ollut Suomea kohtaan langettava. Tämä tarkoittaa sitä, että viiden vuoden ehdoton kanneaika on katsottu olevan ihmis- ja perusoikeuksien vastainen. Lapsen oikeus tietää omat vanhem-

²²⁰ HE 91/2014 vp, 20-21, 47.

²²¹ HE 91/2014 vp, 15-16.

²²² La 39/2012 vp, 1-2.

pansa on määritelty yksityiselämän suojan piiriin, joka on perustuslaissa taattu 10 §:ssä. Samantapaisia ratkaisuja ovat KKO 2012:11 ja KKO 2014:13, jotka on annettu, kun ensimmäiset kaksi EIT:n päätöstä oli jo annettu. Näissä korkeimman oikeuden ratkaisuisissa on isyys vahvistettu vaikka viiden vuoden kanneaika oli mennyt umpeen²²³. Kanneaika ei siis voi olla ehdottomaan viiden vuoden määräaikaan sidottu²²⁴. Gottberg on arvioinut, ettei enää olisi välttämätöntä kanneaikaa rajoittaa, koska perusteet sille, miksi kannetta ei ole viiden vuoden määräajassa nostettu, on yleensä johtunut tietämättömyydestä. Tällöin se, ettei kannetta voida ollenkaan nostaa, osoittautuu kohtuuttomaksi.²²⁵

Kanneoikeus oli esillä siinä yhteydessä, kun säädettiin vuonna 2005 laki oikeusgeneettisestä isyystutkimuksesta ja tehtiin tarvittavat muutokset tämän takia isyyslakiin²²⁶. Lakivaliokunta mietinnössään käsitteli hallituksen esityksen kanssa samaan aikaan lakialoitetta, jossa ehdotettiin poistettavaksi kanneoikeuden määräaika, mutta kannetta ei olisi mahdollista nostaa tilanteessa, jossa isäksi epäilty mies on kuollut²²⁷. Lakialoitteessa katsottiin, että kanneajan määräaikaisuus on ihmis- ja perusoikeuksien vastainen ja monen osalta kanneoikeus on umpeutunut ajankohtana, jolloin asianosaiset eivät ole siitä olleet edes tietoisia. Vuosina 1951-1976 on syntynyt noin 100 000 lasta au-lapsina, joilla merkittävällä osalla ei edelleenkään ole vahvistettua isää eikä perintöoikeutta isänpuoleisiin sukulaisiin.²²⁸ Lakivaliokunta katsoi, että kanneaikaa koskeva rajoitus on merkityksellinen ja siitä pitää käynnistää selvitystyö muun muassa sen selvittämiseksi, kuinka suurta henkilökuntaa kanneoikeuden rajoitus koskee. Lakivaliokunta hylkäsi lakialoitteen tässä kohtaa, mutta velvoitti hallitusta aloittamaan selvitystyön kanneoikeuden rajoituksesta.²²⁹

Kansanedustaja Päivi Räsänen kirjallisen kysymyksen johdosta kanneoikeus otettiin jälleen esille. Räsänen kysyi, mihin toimiin eduskunta on ryhtynyt aiemmin määrätyn selvitystyön johdosta ja poistetaanko kanneoikeutta koskeva rajoitus. Kirjalliseen kysymykseen vastattiin, että isyyslainsäädännön uudistaminen tulee ajankohtaiseksi muutenkin lähivuosina, jolloin kanneoikeutta koskeva rajoitus otetaan tässä yhteydessä esille.²³⁰

6.3.2 Kanneoikeutta koskevaa oikeuskäytäntöä

Kanneoikeuden määräaika on usein ollut korkeimman oikeuden ratkaistavana, vaikka siitä selvä säännös on laissa isyyslain voimaanpanosta. Korkeimman oikeuden ratkaisussa, (KKO 1982 II

²²³ Vertaa ratkaisuun KKO 2014:14.

²²⁴ HE 91/2014 vp, 15-16.

²²⁵ Gottberg 2011, 153.

²²⁶ HE 56/2004 vp.

²²⁷ LA 136/2004 vp, 1; LaVM 1/2005 vp, 2.

²²⁸ LA 136/2004 vp, 1-2.

²²⁹ LaVM 1/2005 vp, 4, 12, 17.

²³⁰ KK 1099/2005 vp, 1, 3.

165) johon viitattiin jo edellä, oli kyse siitä, että 12.11.1981 vireille tullessa hakemuksessa pyydettiin tuomioistuinta palauttamaan isyyden vahvistamista koskeva määräaika. Kun määräaika oli umpeutunut 1.10.1981, korkein oikeus oli sitä mieltä, että määräaika ei ollut palautettavissa. Näin ollen isyyttä ei voitu tutkia tuomioistuimessa eikä isyyttä voitu vahvistaa.

Korkeimman oikeuden ratkaisussa (KKO 1993:58) oli kyseessä tapaus, jossa henkilö A oli syntynyt aviolapsena ennen isyyslain voimaantuloa. Isyyslain voimaantulon jälkeen isyys on kumottu 13.11.1990 ja A vaati viiden vuoden kanneajan umpeuduttua, että isyys vahvistetaan henkilöön B, joka on kuollut 30.8.1977. Tapauksessa oli kyse siitä, että isyyttä ei lain isyyslain voimaanpanosta 7 §:n 2 momentin mukaan voida vahvistaa, mikäli henkilö on kuollut ja kanneaika on umpeutunut. Näiden nojalla Orimattilan kihlakunnan oikeus sekä Kouvolan hovioikeus jättivät isyyden vahvistamista koskevan kanteen tutkimatta. Korkein oikeus kuitenkin totesi, ettei A ole voinut vaatia isyyden vahvistamista ennen kuin aiempi isyys on kumottu. Korkein oikeus katsoi myös, ettei tällaista tapausta ole selvästikään isyyslaissa huomioitu, eikä isyyden vahvistaminen ole sidoksissa isyyslain voimaantumiseen. B:n kuoleman osalta korkein oikeus lausui, että alkuperäinen tarkoitus sille, ettei kannetta saisi nostaa, kun mies on kuollut, on ollut se, että riittävän näytön saaminen olisi hankalaa. Kyseessä oleva tapaus kuitenkin todistaa, että ajan kulumisesta ja miehen kuolemasta huolimatta, riittävät todisteet isyydestä on ollut mahdollista saada. Korkein oikeus päätyi palauttamaan asian Orimattilan kihlakunnanoikeuteen, jonka tuli ottaa isyyden vahvistamista koskeva kanne tutkittavaksi.

Ensimmäinen kannanotto kanneoikeuden määräaikasäännökseen perustuslain voimaantulon jälkeen oli korkeimman oikeuden ratkaisu KKO 2003:107²³¹. Kyseisessä tapauksessa, Grönmark vaati isyyttä vahvistettavaksi, marraskuussa 1999 kuolleeseen henkilöön B. Grönmark oli syntynyt ennen isyyslain voimaantuloa, ja hän vaati isyyttä vahvistettavan Orimattilan käräjäoikeudessa 29.9.2000. B oli maksanut Grönmarkille elatusapua ja Grönmarkille oli vasta B:n kuoltua selvinnyt, ettei isyyttä ollut vahvistettu. Käräjäoikeuden mukaan kanteen tutkimista ei estänyt se, että henkilö B oli kuollut ja käräjäoikeus hankki näyttöä isyydestä, jonka mukaan B oli 99,8 prosentin varmuudella Grönmarkin isä. Isyyttä ei kuitenkaan vahvistettu isyyden vahvistamisen kanteen määräajan umpeuduttua 1.10.1981. Käräjäoikeus, Kouvolan hovioikeus ja korkein oikeus olivat kaikki samoilla linjoilla, ettei kannetta tutkita liian myöhään nostettuna eikä korkein oikeuskaan nähnyt ristiriitaa perusoikeuksien tai kansainvälisten sopimusten osalta²³².

Kyseisestä korkeimman oikeuden ratkaisusta Grönmark valitti EIT:een. EIT:n osalta kyseessä on 6.7.2010 annettu ratkaisu (Grönmark v. Finland), jossa EIT on todennut, että korkeimman

²³¹ Nieminen 2013, 317.

²³² YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista ja Euroopan ihmisoikeussopimus.

oikeuden ratkaisu rikkoo Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklaa²³³. Tämän jälkeen Grönmark on asiassa hakenut vielä tuomionpurkua siihen, ettei isyyttä ole vahvistettu, joka on tällä hetkellä korkeimmassa oikeudessa vireillä. Ratkaisun (KKO 2014:35) mukaan tuomionpurkua koskeva hakemus on lepäämässä, kunnes isyyslain uudistaminen on saatu valmiiksi. EIT:n samana päivänä antama ratkaisu Backlund v. Finland on samanlainen lopputuloksen osalta. Backlund oli syntynyt vuonna 1937 avioliiton ulkopuolella, ja vaati isyyttä vahvistettavaksi vuonna 2002 henkilöön B, joka kuoli vuonna 2004. Hovioikeus päätöksessään totesi, ettei isyyttä voida vahvistaa kanneajan umpeuduttua, eikä korkeimmalta oikeudelta saatu valituslupaa.²³⁴

Valtio-oikeuden professori Martin Scheinin on kommentoinut edellä mainittua KKO:n ratkaisua 2003:107. Scheinin on arvostellut ratkaisua kriittisesti muun muassa siitä, että ratkaisussa on omaksuttu vain yksi ääripää. Ratkaisu on ollut yksimielinen ja päättämässä on ollut viisi ihmistä. Ainoastaan tapauksen esittelijä on ollut toisella kannalla ja hänen mielestään kanteen määräajan soveltaminen tässä tapauksessa on ollut perustuslain vastaista. Scheinin ei myöskään ole hyväksynyt ratkaisun perusteluja, sillä hän ei voinut ymmärtää, miten henkilö, joka on syntynyt avioliiton ulkopuolella ennen 1.10.1976 eikä ole nostanut isyyden vahvistamista koskevaa kantea 1.10.1981 mennessä, voi menettää perintöoikeudellisen asemansa isänpuoleisiin sukulaisiin.²³⁵ Julkisoikeuden apulaisprofessori Juha Lavapuro on ollut samoilla linjoilla, että kanneaikaa koskeva rajoitus olisi tullut jättää soveltamatta²³⁶. Kantaa ottavat kommentit on tuotu julkisuuteen jo hyvissä ajoin, ennen kuin EIT:n ratkaisu asiassa annettiin.

Scheinin antoi omia ehdotuksiaan kanneaikaa koskevaan ratkaisuun, koska hänen mielestään asiassa voidaan valita myös keskitie. Scheininin vaihtoehto kanneaikaa koskevan ongelman ratkaisemiseen oli se, että kanneajan viiden vuoden määräaika laskettaisiin siitä ajankohdasta, kun sekä isyyslaki on tullut voimaan että isäksi vahvistettava mies on kuollut, eli nämä kummatkin ehdot ovat täyttyneet. Toinen Scheininin esittämä vaihtoehto kanneajan laskemiselle oli se, kun ennen isyyslain voimaantuloa syntynyt lapsi saavuttaisi täysi-ikäisyyden ja, että sellaiset esteet, jotka ovat estäneet isyyden vahvistamista koskevan kanteen nostamisen, olisivat poistuneet.²³⁷ Helin on ollut kanneaikaa koskevan laskemisen osalta samoilla linjoilla²³⁸.

Helsingin hovioikeuden 22.3.2005 antamassa lainvoimaisessa ratkaisussa A on syntynyt avioliiton ulkopuolella, mutta C oli hänet lapsekseen tunnustanut. C:n isyys kuitenkin kumottiin

²³³ Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artikla koskee yksityis- ja perhe-elämän kunnioittamista.

²³⁴ Backlund v. Finland 2010, 2.

²³⁵ Scheinin 2004, 538-539.

²³⁶ Lavapuro 2009, 289.

²³⁷ Scheinin 2004, 541-542.

²³⁸ Helin 2011, 35.

vuonna 2004 tuomioistuimessa, jonka jälkeen A on nostanut isyyden vahvistamista koskevan kanteen B:tä vastaan Lohjan käräjäoikeudessa. Lopputulos oli se, että sekä käräjäoikeus että Helsingin hovioikeus vahvistivat isyyden, perusteluinaan muun muassa se, että A:lla on ollut mahdollisuus vasta C:n isyyden kumoamisen jälkeen nostaa isyyden vahvistamista koskeva kanne, jolloin A:han ei sovelleta kanneoikeuden määräaika.

Korkeimman oikeuden ratkaisussa (KKO 2012:11) A vaati isyyden vahvistamista vaikka kanne-aikaan koskeva määräaika oli jo mennyt, vedoten siihen, että A oli saanut isänsä nimen tietoonsa vasta isyyden vahvistamista koskevan kanteen määräajan umpeuduttua. Espoon käräjäoikeus hylkäsi kanteen liian myöhään nostettuna, mutta Helsingin hovioikeus 7.12.2009 antamallaan ratkaisulla hyväksyi isyyden vahvistamista koskevan kanteen, koska A:lla ei ole ollut tosiasiallisesti mahdollisuuksia kanteen nostamiseen määräajan puitteissa. Tällöin EIT ei ollut vielä antanut Suomea koskevia ratkaisujaan. Korkein oikeus oli hovioikeuden kanssa samoilla linjoilla ja isyys vahvistettiin. Tosin korkeimmalla oikeudella oli tällöin jo käytössään EIT:n 6.7.2010 antamat langettavat päätökset Suomea kohtaan.

Samaan lopputulokseen tultiin ratkaisussa KKO 2014:13. A oli syntynyt 5.7.1962 avioliiton ulkopuolella ja hänen tietoonsa oli tullut vasta vuonna 1982 se, että B oli hänen isänsä. Kanneoikeus oli jo tässä kohtaa umpeutunut. A nosti kanteen Seinäjoen käräjäoikeudessa 22.6.2009 isyyden vahvistamiseksi B:n oikeudenomistajia vastaan, koska B oli kuollut 4.1.2009. Sekä käräjäoikeus että Vaasan hovioikeus hylkäsivät kanteen liian myöhään nostettuna, mutta korkein oikeus vahvisti isyyden.

Sen sijaan ratkaisussa KKO 2014:14 kaksoissisarret A ja B, jotka olivat syntyneet 19.6.1959, vaativat isyyden vahvistamista 28.10.2009 vireille tulleilla kanteilla. Sisarukset olivat jo lapsuudestaan asti olleet siinä uskossa, että C on heidän isänsä, johon he vaativat isyyttä vahvistettavan, mikäli oikeusgeneettinen isyystutkimus näyttää, että C on heidän isänsä. Ottaen huomioon sisarusten syntymäajan sekä sen, että he ovat lapsesta saakka pitäneet C:tä heidän isänään, kaikki oikeusasteet päätyivät siihen lopputulokseen, että isyyttä ei voida vahvistaa kanneoikeuden umpeuduttua. Korkeimman oikeuden mukaan, kaksossisaruksilla oli tosiasiallisesti mahdollista nostaa isyyden vahvistamista koskeva kanne jo ennen 1.10.1981.

Oikeustapauksista on huomattavissa, että on osoittautunut ongelmalliseksi se, että tuomioistuimen tulee tapauskohtaisesti punnita yleistä oikeusvarmuutta verrattuna lapsen oikeuteen saada isyys vahvistettua. Tapaukset kuin ovat osittain samanlaisia, mutta jokaisessa on omat erityispiirteensä. Tämän vuoksi on tärkeää, että lainsäädäntöön selvästi otetaan säännökset siitä, missä tilanteissa isyys on mahdollista saada vahvistettua, kun kyseessä on ennen

1.10.1976 syntynyt lapsi.²³⁹ Oikeusvarmuutta korostaen, on korkeimman oikeuden presidentti Pauliine Koskelo, ottanut asiaan samanlaisen kannan²⁴⁰.

6.3.3 Ehdotettu muutos

Hallituksen esityksessä haluttiin antaa lapsille, jotka ovat syntyneet ennen nykyisen isyylain voimaantuloa, isyyden vahvistamista koskevassa asiassa sellainen oikeus kanteen nostamiseen, joka ei olisi määräaikaan sidottu eikä sisältäisi muutenkaan ehtoja tai rajoituksia. Näin saataisiin syntyperästä riippumatta asetettua lapset isyyden vahvistamista koskevassa asiassa samanarvoiseen asemaan.²⁴¹ Isyylain uudistamisesta tehdyn hallituksen esityksen kanssa samaan aikaan on käsitelty lakialoitetta, joka koskee lakia isyylain voimaanpanosta ja sen 7 §:n 2 momentin kumoamista²⁴². Laki isyylain voimaanpanosta 7 §:n 2 momentti sisältää määräyksen siitä, että kanne isyyden vahvistamiseksi on nostettava viiden vuoden kuluessa isyylain voimaantulosta, mikäli lapsi on syntynyt ennen 1.10.1976. Lakialoitteen ehdotus oli, että kaikilla lapsilla syntyperästä ja syntymäajasta huolimatta olisi samanlainen kanneoikeus, joka ei sisältäisi määräaika²⁴³.

Kanneoikeus olisi myös tapauksissa, joissa isyys on aiemmin jätetty vahvistamatta edellä mainitun lain isyylain voimaanpanosta 7 §:n 2 momentin takia. Isyyden vahvistaminen voitaisiin siis saattaa uudelleen tuomioistuimen arvioitavaksi, vaikka aiemmin kanne olisi hylätty siksi, että viiden vuoden määräaika on kulunut ja ratkaisu olisi lainvoimainen. Näin taattaisiin se, että kaikilla ennen 1.10.1976 syntyneillä olisi tasapuolinen oikeus isyyden vahvistamiseen riippumatta siitä, onko sitä aiemmin yritetty vahvistaa. Kanneoikeus ei palautuisi kuitenkaan siinä tapauksessa, että tuomioistuin on jostain muusta syystä kuin kanneoikeuden määräajan loppuun kulumisen takia hylännyt isyyden vahvistamista koskevan kanteen.²⁴⁴

Hallituksen esityksen mukaan paras ratkaisu on edellä esitetty, että kaikilla lapsilla olisi kanneoikeus, vaikka se ei täysin ongelmaton olekaan. EIT ei ole velvoittanut siihen, että tällainen muutos lainsäädäntöön tehdään, vaan kanneoikeus voisi sisältää joitain ehtoja sille, missä tapauksessa lapsi olisi kanteen oikeutettu nostamaan. Kun hallituksen esityksessä päädyttiin siihen, ettei kanneoikeutta rajoiteta millään ehdoilla, vastapainoksi tultiin siihen lopputulokseen, että ennen 1.10.1976 syntyneiden lasten perintöoikeutta isään ja isänpuoleisiin sukulaisiin rajattaisiin isyyden vahvistamisen myötä.²⁴⁵

²³⁹ Helin 2011, 35.

²⁴⁰ Tästä lisää Koskelo 2012, 112.

²⁴¹ HE 91/2014 vp, 16, 21.

²⁴² LaVM 16/2014 vp, 1.

²⁴³ La 39/2012 vp, 1.

²⁴⁴ HE 91/2014 vp, 62, 69.

²⁴⁵ HE 91/2014 vp, 21.

Kanneoikeuden olemassaololla tai sen puuttumisella on huomattavaa merkitystä, sillä korkeimman oikeuden ratkaisun (KKO 2014:35) 7.kohdan mukaan korkeimmassa oikeudessa on vireillä useita tapauksia, joissa ennen isyyslain voimaantuloa syntynyt au-lapsi hakee muutosta siihen, että isyyden vahvistamista koskeva kanne on hylätty, koska määräaika kanteen nostamiselle on umpeutunut.

6.3.4 Perustuslakivaliokunnan kannanotto

Hallituksen esitys lähetettiin perustuslakivaliokunnalle arvioitavaksi lähinnä sen sääntelyn osalta, joka koskee avioliiton ulkopuolella ennen 1.10.1976 syntyneitä lapsia ja heidän perintöoikeuttaan, mikäli isyys vahvistettaisiin jo kuolleeseen henkilöön. Samassa perustuslakivaliokunta arvioi hallituksen esitystä siltä osin, pitääkö näiden henkilöiden isyyden vahvistamisen kanneoikeuden olla ehdoton ja rajoittamaton. Perustuslakivaliokunta piti kanneoikeuden määräajan poistamista tarpeellisena, koska isyyden vahvistaminen liittyy olennaisena osana henkilön yksityiselämän suojaan. Kanneoikeuden poistaminen toteuttaa myös toista perusoikeutta, yhdenvertaisuusperiaatetta, kun au-lapsilla syntymäajasta riippumatta tulee olemaan yhtäläiset oikeudet isyyden vahvistamiseen.²⁴⁶ Kun lakiesitys oli lakivaliokunnassa, oli lakivaliokunnalla jo käytössään perustuslakivaliokunnan lausunto tästä asiasta. Lakivaliokunta puolsi kanneoikeuden palauttamista ennen 1.10.1976 syntyneille lapsille viitaten perustuslakivaliokunnan kannanottoon asiasta eikä perustellut kantaansa sen kummemmin.²⁴⁷ Eduskunta vahvisti lain tulemaan voimaan näin, että isyyden vahvistamista koskevan kanteen on uuden isyyslain myötä oikeutettu nostamaan kaikki lapset syntymäajasta riippumatta. Kanteen nostaminen ei ole myöskään siitä riippuvainen, onko vastaajaksi haastettava mies elossa.²⁴⁸

6.4 Lapsen perintöoikeus kun lapsi on syntynyt ennen 1.10.1976

6.4.1 Isyyden vahvistaminen ja perintöoikeus

Kun uudella isyyslailla palautetaan ennen 1.10.1976 syntyneen au-lapsen oikeus nostaa isyyden vahvistamista koskeva kanne, herättää tämä uuden ongelman sen osalta, mitkä ovat isyyden vahvistamisen oikeusvaikutukset eli saavatko henkilöt perintöoikeuden isään ja isänpuoleisiin sukulaisiin. Jos saavat, miten tulisi toimia, mikäli isyys vahvistetaan mieheen, joka on jo kuollut. Perintöoikeuden osalta ongelmaa ei ole tapauksessa, jossa isyys vahvistetaan elossa olevaan mieheen, koska perintöoikeudellinen suhde astuu voimaan vasta kuolinhetkellä. EIT ei päätöksissään ole ottanut kantaa millään tavalla perintöoikeutta koskevaan asiaan.²⁴⁹ Oikeuskäytännössä ei myöskään ole otettu sen enempää perintöoikeutta koskevaan asiaan

²⁴⁶ PeVL 46/2014 vp, 2, 7.

²⁴⁷ LaVM 16/2014 vp, 7.

²⁴⁸ EV 235/2014 vp, 1, 8.

²⁴⁹ HE 91/2014 vp, 16.

kantaa kuin, että ratkaisussa KKO 2012:11 otettiin kantaa asiaan sillä tavalla, että isyyden vahvistamisen oikeusvaikutuksista pitäisi tehdä erillinen ratkaisu. Nieminen on asian tulkinnut niin, että asia tulisi lainsäädännöllä ratkaista²⁵⁰.

Mikäli isyyden vahvistamisen johdosta päädytään esimerkiksi rajoittamaan lapsen perintöoikeutta isänpuoleisiin sukulaisiin, ongelmaksi muodostuvat perusoikeudet ja lähinnä perustuslain 6 §, jonka mukaan ihmisiä tulee kohdella samanarvoisina lain edessä eikä ihmisiä saa asettaa eriarvoiseen asemaan ilman hyväksyttävää perustetta. Toisaalta taas, mikäli perintöoikeus saavutettaisiin isyyden vahvistamisen yhteydessä, olisi tämä ongelmallinen jo jaettujen perintöjen suhteen, koska tällöin mahdollisesti jouduttaisiin puuttumaan tehtyihin perinnönjakoihin. Ne, jotka ovat perinnönjaossa saaneet omaisuutta, suojaavat heidän omaisuuttaan perustuslain 15 §:n omaisuuden suoja, joka on myös yksi perusoikeuksista niin kuin edellä mainittu yhdenvertaisuusperiaatekin. Vaikka perintöä ei olisi vielä ehditty jakamaan, mutta perintöoikeudellinen suhde on jo syntynyt henkilön kuollessa, koskee omaisuuden suoja myös jakamattoman kuolinpesän omaisuutta.²⁵¹

Oikeuskirjallisuudessa ei juurikaan ole tähän perintöoikeus asiaan perehdytty, sillä oikeustila on ollut epäselvä. Epäselvyyttä on ollut sen osalta, voidaanko isyys vahvistaa kanneajan umpeutumisesta huolimatta, joka on ollut pääasiallinen kysymys. Vasta kanneoikeuden tultua ratkaistuksi, on aika miettiä, tuleeko perintöoikeus isyyden vahvistamisen myötä, mikäli henkilö, johon isyys vahvistetaan, on kuollut. Gottberg on kuitenkin todennut, että tähän asti on isyyksiläisissä säädetty isyyden toteamisesta, vahvistamisesta ja kumoamisesta, ottamatta kantaa siihen, mitä oikeusvaikutuksia isyyden vahvistaminen tuo. Isyyden oikeusvaikutuksista säädetään muualla lainsäädännössä. Isyyden tullessa voimaan, tarkoitus on kuitenkin se, että isyys on samanarvoinen, on se sitten tapahtunut isyyden tunnustamisella tai vahvistamisella. Tätä kautta ajatellen, oikeusvaikutuksen tulisi olla myös samanlainen kaikissa tapauksissa, joissa isyys on joko vahvistettu tai kumottu. Tämä tarkoittaa sitä, että isyyden vahvistamisen oikeusvaikutuksena on perintöoikeus osapuolten välille.²⁵² Myös emeritus professori Aulis Aarnio ja Kangas tuovat esille sen, että perintöoikeus liittyy sukulaissuhteeseen joka on vahvistettu osapuolten keskelle eikä perintöoikeudella ole tekemistä sen kanssa, onko lapsi esimerkiksi asunut vanhempansa kanssa tai tuntenut vanhempansa ollenkaan²⁵³.

6.4.2 Ehdotettu muutos

Hallituksen esityksessä päädyttiin esittämään, että mikäli isyys lapsen kanteen johdosta vahvistettaisiin, lapsella ei olisi perintöoikeutta isänpuoleiseen sukulaiseensa tilanteissa, joissa

²⁵⁰ Nieminen 2013, 323.

²⁵¹ HE 91/2014 vp, 16, 69-70.

²⁵² Gottberg 2011, 167-168.

²⁵³ Aarnio & Kangas 2009, 78.

isänpuoleinen sukulainen on kuollut ennen kuin isyyden vahvistamista koskeva kanne on laitettu vireille tuomioistuimessa. Tämä siksi, että henkilön kuolema määrittää kuolinhetkellä henkilön perilliset ja heidän oikeutensa perintöön astuu voimaan. Niihin isänpuoleisiin sukulaisiin lapsella kuitenkin olisi perintöoikeus, jotka olisivat elossa silloin, kun kanne isyyden vahvistamisesta tulee vireille. Oletuksena näin on, että kanteen perusteella isyys vahvistetaan. Sama koskisi niitä isyyden vahvistamisia, jotka on jo tehty soveltaen sitä, ettei kanteen määrääjän umpeutumista ole huomioitu isyyden vahvistamisessa. Näitä tapauksia on tullut sen jälkeen, kun ratkaisussa KKO 2012:11 jätettiin kanteen määrääjän umpeutuminen huomioidimatta ja isyys vahvistettiin tästä huolimatta.²⁵⁴

Hallituksen esityksen mukaan perintöoikeus olisi kuitenkin silloin, kun isyys vahvistetaan kanteella ja lapsen isä on elossa. Lapsen isän, tai muun isänpuoleisen sukulaisen, on kuitenkin ollut mahdollista tehdä elinaikanaan omaisuuttaan koskevia toimia, kuten antaa omaisuutta ennakkoperintönä perillisilleen tai muuten lahjoittaa omaisuuttaan. Vaikka perintöoikeus olisi olemassa, hallituksen esityksessä ehdotetaan sitä rajattavan niin, ettei lapsi, jonka isyys kanteella vahvistetaan, voisi puuttua isänsä, tai isänpuoleisen sukulaisen, tekemiin lahjoituksiin, ennakkoperintöihin tai muihin sellaisiin omaisuusjärjestelyihin, jotka on tehty ennen isyyden vahvistamista.²⁵⁵ Muut omaisuusjärjestelyt ovat esimerkiksi perintökaaren 7 luvun 4 §:ssä tarkoitetut suhteettoman suuret henkivakuutusmaksut, joiden edunsaaja on muu kuin rintaperillinen, tai perintökaaren 7 luvun 6 §:ssä tarkoitettu lahjanlupaus.

Lapsella olisi kuitenkin oikeus puuttua omaisuusjärjestelyihin tilanteessa, jossa voitaisiin osoittaa, että lapsen isä tai isänpuoleinen sukulainen on järjestelyjä tehnyt vähentääkseen tälle lapselle, jonka isyys on vahvistettu kanteella, tulevaa lakiosaa²⁵⁶. Isänpuoleisella sukulaisella tässä tarkoitetaan lapsen isovanhempia tilanteessa, jossa lapsen isä on kuollut. Vaikka perintöoikeus olisi isänpuoleisista sukulaisista setiin, täteihin tai sisaruksiin, mikäli heillä ei omia rintaperillisiä ole, ei lapsella ole heihin lakiosaoikeutta ja näin ollen lapsi ei voi esittää vaatimuksia heidän aiemmin tekemiin omaisuusjärjestelyihin.

Eteen saattaa tulla tilanteita, jossa lapsella on ollut isä 30.9.1976 eli juuri ennen isyyslain voimaantuloa, mutta isyys on kumottu myöhemmin tai isyyden vahvistamista koskeva päätös on purettu isyyslain voimaantulon jälkeen. Kun isyys on näin ollen kumottu, ei lapseen sovellettaisi edellä kuvattuja perintöoikeuden rajoituksia isänpuoleisiin sukulaisiin, vaan lapsen asema rinnastettaisiin lapsiin, jotka ovat syntyneet 1.10.1976 jälkeen. Tämä on perusteltu sillä, että isyyden vahvistamista koskeva kanne on ollut mahdollista nostaa vasta isyyslain

²⁵⁴ HE 91/2014 vp, 1, 16, 21, 64.

²⁵⁵ HE 91/2014 vp, 22, 64.

²⁵⁶ HE 91/2014 vp, 64.

voimaantulon jälkeen, koska kumottu isyys on ollut voimassa isyyslain voimaantulon aikoihin.²⁵⁷

6.4.3 Perustuslakivaliokunnan kannanotto

Perustuslakivaliokunta arvioi, että käsiteltävässä uudistuksessa hyvää oli se, että ennen 1.10.1976 syntyneet au-lapset saavat perintöoikeuden, mikäli isä on isyyden vahvistamisen aikaan elossa. Tämä osaltaan poistaa eriarvoiseen asemaan asettamista lapsen syntyperän mukaan. EIT on käsitellyt useamman tapauksen, jossa kysymys on au-lapsen perintöoikeudesta, mutta näistä tapauksista yksikään ei ole suoraan verrannollinen kyseessä olevaan tilanteeseen. Perintöoikeus nykyisessä muodossa kenen tahansa kohdalla on rajattu perintökaaren 16 luvun 1 §:ssä niin, että oikeus perintöön pitää saattaa voimaan 10 vuoden sisällä perittävän kuolemasta. Tätä säännöstä tulkittiin niin, että tämä koskisi myös kanneajan palauttamisen kautta vahvistettua isyyttä ja sitä kautta saatua perintöoikeutta.²⁵⁸

Uudistusta pohdittaessa kiinnitettiin huomiota siihen, että ennen 1.10.1976 syntyneellä au-lapsella ei olisi perintöoikeutta isyyden vahvistamisen jälkeen isäänsä tai isänpuoleiseen sukulaiseen, mikäli tämä olisi kuollut. Tämä säännös aiheuttaa ongelman, joka jatkuu edelleen tulevaisuudessa eikä kohdistu vain aikaan ennen uutta isyyslakia. Säännös määräisi, että samalla tavalla toimittaisiin, vaikka lapsen isä kuolisi silloin, kun uusi isyyslaki on jo voimassa ja kanne isyyden vahvistamiseksi nostettaisiin kuoleman jälkeen. Säännös koskisi myös parhailaan vireillä olevia kanteita, joissa isyys vahvistettaisiin KKO 2012:11 ratkaisun mukaisesti niin, että viiden vuoden kanneaika jätettäisiin huomioimatta. Hallituksen esityksen perustelut tälle järjestelylle katsottiin painaviksi, mutta perustuslakivaliokunta katsoi kuitenkin, että edellä esitetty sääntely, joka koskee lapsen isän kuolemaa uuden lain voimassaoloaikana, on perustuslain vastaista, eikä sitä sellaisenaan voida hyväksyä. Lapsella olisi siis perintöoikeus, mikäli lapsen isä kuolee uuden isyyslain astuttua voimaan, riippumatta siitä, milloin isyys vahvistetaan.²⁵⁹

Hallituksen esityksessä perusteltiin perintöoikeuden puuttumista myös sillä, että mikäli perintöoikeus olisi lapsella, jonka isyys vahvistetaan vasta isän kuoleman jälkeen, puututaan tällä perustuslain 15 §:n omaisuuden suojaan. Mikäli lapsen isän tai isänpuoleisen sukulaisen perintö olisi jo jaettu tiedossa olleille perillisille, aiheuttaisi tämä ongelman siitä, pitääkö jo tehtyä perinnönjakoa oikaista. Toisaalta perustuslakivaliokunta katsoi, että joskus muissakin tapauksissa voidaan joutua jo lainvoimaiseen perinnönjakoon puuttumaan, mikäli siinä osoittautuu jotain virheellistä tapahtuneen. Kuitenkin perustuslakivaliokunta katsoi, että perinnönja-

²⁵⁷ HE 91/2014 vp, 64; tulkinta on ratkaisun KKO 1993:58 mukainen.

²⁵⁸ PeVL 46/2014 vp, 4, 8.

²⁵⁹ PeVL 46/2014 vp, 8, 9.

koihin puuttuminen, jotka ovat tehty ennen uuden isyyslain voimaantuloa, pitäisi arvioida erikseen. Isyyden vahvistamisen kanteen määräajan poistaminen johtaa tilanteisiin, joissa perinnönjako on tehty ennen isyyden vahvistamista. Perustuslakivaliokunta katsoi, että enemmän voidaan puuttua jo tehtyyn perinnönjakoon, kuin syrjiä ennen 1.10.1976 syntyneitä lapsia sillä, että he eivät voisi perintöoikeutta saada ollenkaan tilanteessa, jossa isänpuoleinen sukulainen on kuollut ennen isyyden vahvistamista. Säännös, jossa perintöoikeutta ei olisi ollenkaan, saattaisi pahimmillaan johtaa tilanteeseen, jossa sisarukset joutuvat eriarvoiseen asemaan pelkästään syntymäaikansa perusteella.²⁶⁰

Lapset tulisi asettaa samantarvoiseen asemaan, ei kuitenkaan niin, että ennen 1.10.1976 syntyneet lapset saisivat paremman perintöoikeudellisen aseman verrattuna myöhemmin syntyneisiin lapsiin. Tämä tarkoittaa lähinnä sitä, että ennen 1.10.1976 syntyneisiin lapsiin tulisi sovellettavaksi yleinen säännös perintöoikeuden vanhenemisesta, joka on kymmenen vuotta perittävän kuolemasta.²⁶¹

Mikäli ennen 1.10.1976 syntyneiden lasten perintöoikeus isänpuoleisiin sukulaisiin olisi rajaton, olisi tällä paljon taannehtivia vaikutuksia aikaan ennen uuden isyyslain voimaantuloa. Tämä saattaisi pahimmillaan johtaa siihen, että perinnönjakoja pitkältä aikaväliltä saatettaisiin joutua oikaisemaan. Tämän vuoksi perustuslakivaliokunta katsoi, että perintöoikeutta voitaisiin rajata ajankohtaan, jolloin korkein oikeus on antanut ennakkoratkaisunsa (KKO 2012:11) siitä, että isyys voitiin vahvistaa ennen 1.10.1976 syntyneeseen lapseen vaikka kanteen nostamisen määräaika oli umpeutunut. Tämä tarkoittaisi käytännössä sitä, että perintöoikeutta ei olisi tilanteessa, jossa lapsen isä tai isänpuoleinen sukulainen on kuollut ennen korkeimman oikeuden antamaa ratkaisua eli ennen 30.1.2012. Rajan vetäminen tähän päivämäärään olisi perusteltua siksikin, että tällä ennakkopäätöksellä tuli viimeistään tietoon se, että isyys voidaan vahvistaa kanneoikeuden umpeutumisesta huolimatta.²⁶²

Isyyslakiehdotuksen 67 §:n 1 momentissa säädetään siitä, että lapsella ei ole perintöoikeutta isänpuoleiseen sukulaiseen, mikäli tämä on kuollut silloin, kun isyyden vahvistamista koskeva kanne laitetaan vireille. Saman pykälän 2 momentissa säädetään siitä, että samoin toimitaan, mikäli isyys on aiemmin vahvistettu nyt voimassa olevan isyyslain aikana. Pykälän 3 momentissa säädetään siitä, ettei lapsella, joka saa perintöoikeuden isyyden vahvistamisen myötä, koska isänpuoleinen sukulainen on elossa tässä kohtaa, ole oikeutta puuttua jo elinaikana tehtyihin omaisuusjärjestelyihin. Tässä tarkoitettujen omaisuusjärjestelyjen tulee olla tehty ennen kuin kanne isyyden vahvistamisesta olisi tullut vireille.²⁶³ Perustuslakivaliokunta katsoi, että 1 momentti tulee poistaa tai muuttaa niin, että perintöoikeuden vanhenemisajasta säädetään

²⁶⁰ PeVL 46/2014 vp, 9-10.

²⁶¹ PeVL 46/2014 vp, 10.

²⁶² PeVL 46/2014 vp, 10.

²⁶³ HE 91/2014 vp, 85-86.

erikseen. 2 momentin ja 3 momentin osalta perustuslakivaliokunta katsoi, että ne tulisi poistaa kokonaan. 3 momentin osalta perustuslakivaliokunta vielä totesi, että momentti on syrjivä, eikä sille voida esittää perusteita.²⁶⁴

Perustuslakivaliokunta vielä edellytti, että hallitus alkaisi isyyslakiehdotukseen liittyen valmistelemaan lainsäädäntöä perinnönjaon oikaisemisesta, koska on selvää, että tämä asia tulee ajankohtaiseksi uuden isyylain myötä. Perinnönjaon oikaisemista koskeva lainsäädäntö koskisi myös yleisesti perinnönjaon oikaisemista, ei vain tilanteita, joissa isyys vahvistetaan perittävän kuoltua. Nykyisessä lainsäädännössä, kun ei ole perinnönjaon oikaisemiseen liittyviä säännöksiä, kuten miten se tulisi tehdä, mitä oikeusvaikutuksia sillä on tai millaisen menettelyn se vaatisi.²⁶⁵

Perustuslakivaliokunnassa jätettiin myös eriävä mielipide edellä mainittuun parannusehdotukseen. Eriävän mielipiteen mukaan hallituksen esityksen isyyslakiehdotuksen 67 § kokonaisuudessaan ei ole perustuslain vastainen, koska ihmisoikeussopimuksissakaan ei ole edellytetty, että isyyden vahvistamisella saavutettaisiin kaikki oikeusvaikutukset, jotka isyyden vahvistamiseen voi liittyä. Eriävän mielipiteen mukaan lainsäädäntö pitäisi säännellä niin kuin hallituksen esityksessä, ettei lapsella ole perintöoikeutta isänpuoleiseen sukulaiseen, mikäli isyyden vahvistamisen tultua vireille isänpuoleinen sukulainen on kuollut. Tällä sääntelyllä suojattaisiin niitä varallisuus oikeudellisia suhteita, jotka ovat syntyneet perittävän kuolinhetkellä ja toisaalta myös perittävän jo eläessään tekemiä ratkaisuja omaisuutensa suhteen. Tiedossa ei ole, että perintöoikeutta olisi vaadittu tilanteessa, jossa perintöoikeudellinen asema on selvinyt vasta perittävän kuoleman jälkeen. Eriävässä mielipiteessä kuitenkin todettiin myös, että ennen 1.10.1976 syntyneiden lasten asettaminen samaan asemaan muiden lasten kanssa on ongelmallinen kaiken kaikkiaan.²⁶⁶

6.4.4 Lakivaliokuntakäsittely

Lakivaliokunta totesi, että mikäli ennen 1.10.1976 syntyneet lapset saavat perintöoikeuden isyyden vahvistamisen myötä ja heihin sovelletaan yleistä perintöoikeuden voimaansaattamisen 10 vuoden määräaika, johtaisi tämä siihen, että perinnönjakoja viimeisen kymmenen vuoden ajalta voitaisiin joutua oikaisemaan. Tämän vuoksi katsottiin perustelluksi omaisuuden suojaan liittyen, että perintöoikeuden näin laajaa ulottuvuutta menneisyyteen pitää rajoittaa. Lakivaliokunta ehdotti, että isyyslakiehdotuksen 67 §:n 1 momenttiin otetaan säännös siitä, että lapsella ei ole perintöoikeutta siihen isän puoleiseen sukulaiseen, joka on kuollut ennen 31.1.2012. Poikkeuksen tästä muodostaisi kuitenkin tilanne, jossa perintö on mennyt

²⁶⁴ PeVL 46/2014 vp, 10.

²⁶⁵ PeVL 46/2014 vp, 11.

²⁶⁶ PeVL 46/2014 vp, 11-12.

valtiolle, perintöoikeuden menetys olisi muusta syystä kohtuuton tai mikäli säännöksen noudattaminen johtaisi siihen, että saman perheen sisarukset joutuisivat perintöoikeudellisesti eriarvoiseen asemaan syntymäaikansa perusteella.²⁶⁷

Tilanteessa, jossa perintö on mennyt valtiolle, ei loukata kenenkään henkilön perusoikeutta omaisuuden suojaan koskien, joten katsottiin kohtuulliseksi, että tällaisessa tilanteessa perintöoikeus voidaan lapselle antaa. Saman perheen sisarukset voivat joutua syntymäaikansa perusteella eriarvoiseen asemaan niin, että toisella on perintöoikeus isänpuoleisiin sukulaisiin ja toisella ei. Tämän kohtuullistamiseksi lakivaliokunta ehdotti, että tässä tilanteessa perintöoikeus voisi olla myös ennen 1.10.1976 syntyneellä lapsella. Muu syy, jolla perintöoikeus voisi kuitenkin olla, jäisi tuomioistuimen arvioitavaksi. Yksi esimerkki tällaisesta tilanteesta on se, että muut perilliset ovat olleet tietoisia au-lapsesta. Joka tapauksessa oikeus perintöön tulisi saattaa voimaan 10 vuoden kuluttua perittäjän kuolemasta. Isyyslakiehdotuksen 67 §:n 2 momentin ja 3 momentin ehdotti lakivaliokunta kanssa poistettavaksi.²⁶⁸

1.10.1976 jälkeen syntyneiden lasten osalta sovellettaisiin normaaleja perintöoikeudellisia säännöksiä isänpuoleisiin sukulaisiin. Perintöoikeutta rajoitettaisiin ainoastaan perintökaaren 16 luvun 1 §:n yleinen määräaikasäännös perinnön voimaansaattamisesta viimeistään 10 vuotta perittäjän kuolemasta. Edellä mainittu sääntely johtaa siihen, että jo tehtyjä perinnönjakoja joudutaan oikaisemaan. Perinnönjaon oikaisemisesta ei ole sääntelyä, vaan yksittäisiä perinnönjaon oikaisuja on käsitelty tuomioistuimessa perusteettoman edun palauttamiskanteiden kautta. Kuten perustuslakivaliokuntakin, ehdotti myös lakivaliokunta, että perinnönjaon oikaisemista koskevaa lainsäädäntöä alettaisiin kiireellisesti valmistelemaan. Samassa tulisi arvioida perinnön voimaan saattamisen 10 vuoden määräaika, joka on melko pitkä aika verrattuna esimerkiksi velan yleiseen vanhentumisaikaan, joka on pääsääntöisesti vain kolme vuotta, mikäli velan vanhentumista ei katkaista^{269, 270}. Eduskunta vahvisti perintöoikeutta koskevan säännöksen tulemaan voimaan lakivaliokunnan mietinnön mukaisesti²⁷¹.

6.4.5 Perintöoikeuden konkreettinen toteuttaminen

Oikeusministeriö asetti perinnönjaon oikaisemista valmistelemaan työryhmän 20.3.2015. Työryhmän tehtävänä oli arvioida perinnön voimaansaattamisen 10 vuoden määräaika sekä valmistella hallituksen esityksen muotoon säännökset perinnönjaon oikaisemisesta. Perinnön voimaan saattamisen määräajan osalta työryhmä tuli siihen tulokseen, ettei säännös tarvitse muutosta. Työryhmä perusteli tätä sillä, että kymmenen vuoden sääntö on voimassa myös

²⁶⁷ LaVM 16/2014 vp, 8-9, 12, 17.

²⁶⁸ LaVM 16/2014 vp, 8-9, 12.

²⁶⁹ Rikalainen & Uitto 2008, 161, 164.

²⁷⁰ LaVM 16/2014 vp, 9, 12.

²⁷¹ EV 235/2014 vp, 1, 15.

muissa Pohjoismaissa. Verrattaessa tätä velan vanhenemisen säännökseen, velan vanheneminen on kuitenkin katkaistavissa, jolloin määräaika alkaa alusta, mitä perinnön voimaan saattamisen määräajan kanssa ei tapahdu. On huomioitava myös se, että perinnön saaja saattaa olla alaikäinen, jolloin hän pystyy omaa etuaan perinnön suhteen valvomaan vasta täysi-ikäiseksi tultuaan. Olisi kohtuutonta, mikäli perinnön vastaanottamisen määräaika lyhennettäisiin ja tämän vuoksi määräaika olisi kulunut loppuun siinä vaiheessa, kun alaikäinen saavuttaa täysi-ikäisyyden.²⁷²

Hallituksen esitys eduskunnalle koskien perinnönjaon oikaisemista annettiin eduskunnalle lokakuun lopulla. Opinnäytetyö tulee valmistumaan ennen kuin eduskunta on perinnönjaon oikaisemista koskevat säännökset vahvistanut, joten tässä kohtaa esitellään pääasiat siitä, millaisen mallin hallituksen esitys tarjoaa lainsäädännöksi perinnönjaon oikaisemisesta. Tässä vaiheessa ei voida tietää sitä, millaisena lakiehdotus tullaan vahvistamaan.

Hallituksen esityksessä ehdotetaan perintökaareen uutta lukua, joka käsittelee perinnönjaon oikaisemista ja siitä johtuvaa omaisuuden palautusvelvollisuutta. Jo toimitettu perinnönjako olisi mahdollista oikaista tilanteessa, jossa perillinen tai yleistestamentin saaja ja hänen oikeutensa perintöön on perinnönjaossa sivuutettu. On myös mahdollista, ettei perillinen ollut tiedossa perinnönjaon hetkellä, esimerkiksi tilanteessa, jossa isyys vahvistetaan vasta perinnönjaon jälkeen. Tällöin olisi perinnönjako myös mahdollista oikaista. Perinnönjaon oikaisua koskevat säännökset on tarkoitettu koskemaan kaikkia niitä tilanteita, joissa perintöön oikeutettu on sivuutettu, ei vain niitä tilanteita, jotka tulevat uuden isyyslain myötä. Tällöin perinnönjaon oikaisua koskevat säännökset tulevat olemaan yhdenmukaiset kaikissa niissä tilanteissa, joissa voidaan katsoa olevan aihetta perinnönjaon oikaisuun. Lisäksi, jos perittävän jälkeen on ennen perinnönjakoa toimitettu ositus tai omaisuuden erottelu, on myös tätä mahdollista oikaista, mikäli osituksen tai erottelun osalta kuolinpesä on luovuttanut omaisuutta leskelle enemmän kuin olisi tarvinnut.²⁷³

Lähtökohtaisesti tehtyyn perinnönjakoon ehdotetaan sisältyvän omaisuuden palautusvastuu tilanteessa, jossa perinnönjakoa tulisi oikaista. Tällä tarkoitetaan sitä, että perinnön saanut olisi velvollinen palauttamaan kaiken saamansa omaisuuden kuolinpesään uuden, oikaistun perinnönjaon toimittamisen takia. Kuolinpesän omaisuuden palauttaminen voi joissain tilanteissa kuitenkin osoittautua mahdottomaksi, jolloin mahdollista olisi palauttaa kuolinpesään omaisuutta vastaava rahamäärä. Erikseen on tarkoitus säädellä vielä sellaisesta tilanteesta, jossa perillinen saa perillisaseman vasta perinnönjaon tultua toimitetuksi. Tällainen tilanne voi tulla uuden isyyslain myötä, kun isyys vahvistetaan. Tällöin aiemmassa perinnönjaossa

²⁷² Perinnönjaon oikaisutyöryhmä 2015, 7, 12-15.

²⁷³ HE 72/2015 vp, 1, 2, 7.

omaisuutta saanut voisi valita, palauttaako kuolinpesään saamansa omaisuuden vai omaisuuden arvoa vastaavan rahamäärän.²⁷⁴

Perinnönjaosta on saattanut kuluä pitkän aikaa ennen kuin perinnönjaon oikaisua vaaditaan. Tällöin omaisuuden tai omaisuuden arvoisen rahamäärän palauttaminen kokonaisuudessaan kuolinpesään voi osoittautua kohtuuttomaksi perinnönsaajan osalta, varsinkin, jos perinnönjaon hetkellä tiedossa ei ole ollut, että kuolinpesään mahdollisesti kuuluisi lisää perillisiä. Tämän vuoksi on tarpeen säännellä myös palautusvelvollisuuden kohtuullistamisesta. Palautusvelvollisuutta olisi mahdollista kohtuullistaa erityisistä syistä, jotka tulisivat tapauskohtaisesti harkittavaksi. Palautusvelvollisuutta koskevat säännökset on tarkoitettu tahdonvaltaisiksi, jolla tarkoitetaan sitä, että kuolinpesän osakkaat voivat sopimuksella sopia myös toisin.²⁷⁵

Perinnönjaon oikaisusta ensisijaisesti sovittaisiin kuolinpesän osakkaiden välillä. Se, joka haluaa perinnönjakoa oikaistavan, on oikeutettu sitä koskevan pyynnön esittämään muille kuolinpesän osakkaille. Jotta oikaisua voi vaatia, edellyttää se myös sitä, että oikaisua vaatinut ei ole ollut aiemmassa perinnönjaossa osapuolena. Tällä säännöksellä pyritään siihen, ettei perinnönjaon oikaisua käytettäisi vaihtoehtoisena keinona moittia perinnönjakoa tilanteessa, jossa moiteaika on jo kulunut loppuun. Poikkeuksen oikaisun vaatimisesta muodostaisi kuitenkin tilanne, jossa oikaisua vaatinut on saanut yleistestamentin saajana toimitetussa perinnönjaossa omaisuutta ja perinnönjaon jälkeen hänet vahvistettaisiin perittävän lapseksi. Tällöin hänellä olisi kuitenkin oikeus vaatia perinnönjaon oikaisua, vaikka hän on ollut osapuolena jo aiemmassa perinnönjaossa. Oikeus vaatia perinnönjaon oikaisua olisi, mikäli oikeus perintöön ei ole vanhentunut eli lähtökohtaisesti perittävän kuolemasta ei ole vielä kulunut kymmenen vuotta. Mikäli osakkaat eivät pääsisi sopuun asiassa, olisi mahdollista kuolinpesään hakea pesänjakaja, joka toimittaisi oikaisujaon. Menettely pesänjakajaa haettaessa ja pesänjakajan tehtävät ja toimivalta määräytyisivät samoin kuin yleisestikin perinnönjakoa koskevissa asioissa.²⁷⁶

Perinnönjaon oikaisemisesta tilanteessa, jossa kyse ei ole perittävän velkojen kattamisesta, on Kangas kirjoittanut vuonna 2013. Kangas on esitellyt kirjoituksessaan yhteensä yhdeksän erilaista tapausta, joissa hänen mielestään perintöä on jakamassa joko liian paljon tai liian vähän perillisiä, olettaen, että tämä tulee perillisten tietoon vasta perinnönjaon tekemisen jälkeen. Kaksi esitellyistä tapauksista koskee isyyskysymyksiä. Toisessa on kyse siitä, että perittävän isyys vahvistetaan hänen kuolemansa jälkeen ja toisessa tapauksessa taas kyse siitä, että perittävän isyys kumotaan hänen kuolemansa jälkeen. Kangas on asiaa lähestynyt samantapaisella ratkaisulla perinnönjaon oikaisemisesta ja omaisuuden palautusvelvollisuudesta kuin

²⁷⁴ HE 72/2015 vp, 1, 8, 15.

²⁷⁵ HE 72/2015 vp, 1, 8, 13.

²⁷⁶ HE 72/2015 vp, 1, 7, 12-13.

hallituksen esityksessään.²⁷⁷ Tosin Kangas on myös kuulunut perinnönjaon oikaisutyöryhmään, joka on valmistellut hallituksen esityksen²⁷⁸.

Hallituksen esityksessä ei ole otettu kuitenkaan kantaa sellaiseen tilanteeseen, onko perinnönjaon oikaisua mahdollista vaatia tilanteessa, jossa perillisten piiri pienentyy toimitetun perinnönjaon jälkeen. Kankaan mukaan perillisten piiri voi pienentyä perinnönjaon jälkeen esimerkiksi seuraavissa kahdessa tilanteissa. Testamentti, jonka mukaan henkilö on saanut omaisuutta, osoittautuu väärennetyksi tai kumotuksi tai perittävän isyys kumotaan vasta perinnönjaon jälkeen.²⁷⁹ Hallituksen esitys koskee vai tilanteita, joissa perillisen tai testamentinsaajan oikeus aiemmin toimitetussa perinnönjaossa on jäänyt huomiotta²⁸⁰.

Hallituksen esityksen valmistelussa on mietitty myös valtion vahingonkorvausvelvollisuutta tilanteissa, joissa vahinkoa aiheutuu lähinnä perinnönjaon oikaisun myötä, joissa isyys vahvistetaan ennen 1.10.1976 syntyneen henkilön vaatimuksesta kuolleeseen henkilöön uuden isyyslain säännösten mukaisesti. Valtion vahingonkorvausvelvollisuudesta säädetään jo vahingonkorvauslain (412/1974) 3 luvun 2 §:ssä tilanteissa, joissa valtio aiheuttaa vahinkoa julkista valtaa käyttäessään. Tämän vuoksi katsottiin, ettei erikseen sääntelyä tarvita siitä, mikä valtion vahingonkorvausvelvollisuus on tilanteissa, joissa perinnönjaon oikaisusta aiheutuu vahinkoa.²⁸¹

Perinnönjaon oikaisutyöryhmään kuulunut professori Helin on esittänyt eriävän mielipiteensä valtion korvausvelvollisuuden sääntelystä. Helinin mukaan valtion korvausvelvollisuudesta tulisi säädellä uudessa isyyslaissa niin, että mikäli perinnönjakoa joudutaan oikaisemaan sen vuoksi, että perillispiiri muuttuu isyden vahvistamisen myötä, valtio olisi velvollinen korvaamaan niitä kustannuksia, jotka aiheutuvat sille henkilölle, joka omaisuutta joutuu kuolinpesään palauttamaan. Helin perustaa mielipiteensä sille, että kyseessä on omaisuuden pakko lunastus, kun omaisuutta joudutaan palauttamaan kuolinpesälle, jolloin perusoikeuksiin viitaten Helin katsoo, ettei omaisuuden palauttamisesta aiheutuvat kustannukset voi jäädä omaisuutta saaneen maksettavaksi.²⁸²

Perinnönjaon oikaisua ja siitä johtuvaa omaisuuden palautusvelvollisuutta koskevat säännökset on tarkoitus tulla voimaan taannehtivasti, eli säännöksiä sovellettaisiin myös perinnönjakoihin, jotka on tehty ennen lain voimaantuloa. Lakiesityksellä puututaan perusoikeuksista erityisesti omaisuuden suojaan, joten esitys päätettiin antaa vielä perustuslakivaliokunnan

²⁷⁷ Ks. tästä lisää Kangas 2013, 291-311.

²⁷⁸ Perinnönjaon oikaisutyöryhmä 2015, 7.

²⁷⁹ Kangas 2013, 292.

²⁸⁰ HE 72/2015 vp, 1.

²⁸¹ HE 72/2015 vp, 8.

²⁸² Perinnönjaon oikaisutyöryhmä 2015, 60-61.

arvioitavaksi.²⁸³ Perustuslakivaliokunta päätyi siihen lopputulokseen, että lakiesitys voidaan käsitellä samalla tavoin kuin tavallinenkin lakiesitys käsitellään²⁸⁴. Perustuslakivaliokunta edellytti lausunnossaan, että lakivaliokunta arvioisi lakiesitystä myös siltä kannalta, pitääkö perinnönjaon oikaisusta aiheutuneita kustannuksia korvata henkilölle, joka joutuu perinnönjaon oikaisua varten palauttamaan omaisuutta kuolinpesään tilanteessa, jossa ennen 1.10.1976 syntynyt au-lapsi saa perintöoikeuden uuden isyyslain mukaisesti.²⁸⁵

6.5 Muita keskeisiä uudistuksia isyyslaissa

6.5.1 Isyysolettama

Uudistuksessa pidettiin edelleen lähtökohtana se, että isyysolettama säilyy ennallaan, mutta isyysolettamaan tulisi pieni muutos koskien tilannetta, jolloin lapsen isä on kuollut, kun lapsi syntyy. Isyysolettama on osoittautunut käytännössä hyvin toimivaksi, eikä virheellisiä isyyksiä isyysolettaman kautta ole tullut ilmi kuin 0,1-0,2 prosenttia vuosittain. Voimassa olevassa lainsäädännössä puutteeksi koettiin se, että isyysolettamaa sovelletaan lapseen tapauksessa, jossa lapsen isä kuolee ennen lapsen syntymää, vain siinä tapauksessa, jos vanhemmat ovat avioituneet niin, että lapsi on voinut saada alkunsa avioliiton aikana. Tämä on osoittautunut ongelmalliseksi tilanteissa, joissa vanhemmat haluavat avioitua ennen lapsen syntymää, mutta lapsi on saanut alkunsa esimerkiksi vanhempien avoliiton aikana. Mikäli mies kuolee niin, että lapsi on saanut alkunsa avoliiton aikana, mutta vanhemmat ehtivät avioitua ennen lapsen syntymää, lapseen ei sovelleta isyysolettamaa. Tällöin lapsen äiti joutuu nostamaan kanteen lapsen isän oikeudenomistajia vastaan saadakseen lapsen isyyden vahvistetuksi.²⁸⁶

Uudistuksessa ehdotettiin muutettavaksi isyysolettamaa siten, että tilanteissa, joissa lapsen äidin aviomies on kuollut ennen lapsen syntymää, voitaisiin isyys lapseen vahvistaa isyysolettaman kautta, mikäli lapsi on avioliiton alkamisesta huolimatta saanut alkunsa ennen aviomiehen kuolemaa. Mikäli kuolleen aviomiehen perilliset haluaisivat kyseenalaistaa isyyden olemassaolon, olisi heidän mahdollista nostaa kante tuomioistuimessa.²⁸⁷ Valiokuntakäsittelyssä isyysolettama todettiin perustelluksi ja ettei se ole liian laaja, kunhan isyysolettaman tuottamien virheiden korjaamiseen on käytettävissä tarvittavat keinot²⁸⁸. Eduskunta vahvisti isyysolettaman edellä kuvatun mukaiseksi uuteen isyyslakiin²⁸⁹.

²⁸³ HE 72/2015 vp, 25, 27.

²⁸⁴ Lakien säätämisprosesseista, ks. esim. Husa & Pohjolainen 2014, 91-100.

²⁸⁵ PeVL 7/2015 vp, 3-4.

²⁸⁶ HE 91/2014 vp, 1, 5, 10-11.

²⁸⁷ HE 91/2014 vp, 17.

²⁸⁸ LaVM 16/2014 vp, 3.

²⁸⁹ EV 235/2014, 1-2.

Isysolettaman uudistuksen osalta todettakoon, että sosiaali- ja terveysministeriö oli vuonna 1998 asettanut erityisen toimikunnan arvioimaan muun muassa isyyslainsäädäntöä ja tekemään tarvittavia muutosehdotuksia lainsäädäntöön. Toimikunnan nimeksi tuli tällöin Isätoimikunta, joka on laatinut mietinnöstään raportin. Isätoimikunnan mietinnössä jo vuodelta 1999 ehdotettiin isysolettaman ulottamista myös avoliittoihin.²⁹⁰ Hallituksen esityksessä ei päädytty vieläkään isysolettaman ulottamiseen avoliittoihin, vaikka yksi isyyslain uudistuksen syy on avoliittojen lisääntyminen. Hallituksen esityksessä isysolettaman ulottaminen avoliittoihin on koettu mahdottomaksi, koska mikäli isysolettamaa sovellettaisiin mieheen ja naiseen, jotka asuvat samassa osoitteessa, lisääntyisi virheellisten isysolettamien määrä huomattavasti. Tämä johtuu siitä, että kaikki yhdessä asuvat eri sukupuolta olevat henkilöt eivät ole avoliitossa keskenään.²⁹¹

6.5.2 Isysolettama ja isyyden selvittäminen

Isyyden selvittäminen niissä tilanteissa, joissa isyys on alun perin vahvistettu isysolettaman kautta, kaipaa myös uudistusta. Kun isyys on vahvistettu isysolettaman kautta, on kuitenkin mahdollista, ettei lapsen äidin aviomies ole lapsen biologinen isä. Vaikka lapsen äiti ja tämän aviomies yhdessä haluaisivat aloittaa isyyden selvittämisen lastenvalvojan kautta, ei tämä ole mahdollista nykyllä lainsäädännön mukaan ellei joku toinen mies ole lasta tunnustanut omakseen. Mikäli tunnustamista ei ole tehty ja lapsen äiti sekä lapsen äidin aviomies haluavat isyyden selvittävän, lastenvalvoja ei voi ottaa isyyttä selvittäväkseen, vaan esimerkiksi kustannukset isyystutkimuksista tulevat lapsen äidin ja tämän aviomiehen maksettavaksi. Tämä on ristiriidassa sen seikan kanssa, että biologisen isyyden selvittäminen on katsottu olevan lapsen etu. Kun isyys on vahvistettu isysolettaman kautta, ilman toisen miehen tunnustamista, ei lastenvalvojalla ole toimivaltaa aloittaa isyyden selvittämistä ja tätä kautta selvittää sitä, kuka lapsen isä oikeasti on. Lisäksi isyyden selvittämisen sääntelyllä on haluttu, että lapsen isyys selvitetään mahdollisimman pian lapsen syntymän jälkeen, jolloin isysolettaman kautta vahvistetun isyyden selvittäminen on ristiriitainen tässäkin kohtaa.²⁹²

Isyyden selvittämisen laajentamista ehdotetaan tilanteissa, joissa isysolettaman kautta lapsen äidin aviomies on todettu lapsen isäksi. Isyyden selvittäminen olisi mahdollista niin, että lapsen äiti sekä lapsen äidin aviomies yhdessä pyytävät isyyden selvittämistä lastenvalvojalta ennen kuin lapsi on täyttänyt puoli vuotta. Määräajan tarkoituksena on, että lapsen vanhemmat toimisivat mahdollisimman nopeasti isyyden selvittämisen osalta. Määräajan noudattamatta jättäminen ei kuitenkaan johtaisi siihen, etteikö isyyden kumoamista koskevaa kannetta voisi nostaa myöhemmin. Tällöin kuitenkin osapuolten kontolle jää tarvittavan näytön

²⁹⁰ Isätoimikunnan mietintö 1999, 18.

²⁹¹ HE 91/2014, 4, 11.

²⁹² HE 91/2014 vp, 11.

hankkiminen isyyden kumoamisen käsittelyä varten tuomioistuimessa. Lainsäädäntö säilyisi ennallaan isyyden selvittämisen osalta siinä tapauksessa, jossa lapsen isyys on todettu isyysolettaman kautta, mutta toinen mies tunnustaa lapsen omakseen ja lapsen äiti sekä aviomies tämän hyväksyvät.²⁹³ Eduskunta hyväksyi lainmuutoksen hallituksen esityksen mukaisesti²⁹⁴.

6.5.3 Isyyden tunnustaminen

Isyyden tunnustaminen haluttiin ajanmukaistaa ja tämä oli kirjattuna myös pääministeri Jyrki Kataisen hallitusohjelmaan yhdeksi tärkeimmäksi asiaksi perheoikeuden alalta²⁹⁵. Alkuperäisen isyyslain voimaan tullessa tilanne oli usein se, että mikäli lapsi ei syntynyt avioliitossa, oli lapsen äiti yksinäinen nainen eikä lapsen isä välttämättä halunnut isyyttään vahvistettavan. Nykyaikana taas isyyden tunnustaminen on hyvinkin yleistä, koska moni lapsi syntyy avoliiton aikana, jolloin lapsen isä on halukas isyytensä tunnustamaan ja osallistumaan lapsensa kasvatukseen. Isyyden tunnustaminen ei ole aiemmin ollut mahdollista ennen lapsen syntymää, koska on haluttu varata isyytensä tunnustavalle isällä mahdollisuus siihen, että hän tunnustaa isyytensä tietoisena kaikista tosiseikoista, jotka voivat isyyden tunnustamiseen vaikuttaa, kuten lapsen ulkonäkö. Tunnustaminen ennen lapsen syntymää haluttiin tulevaisuudessa mahdolliseksi, mikäli isyydestä ei olisi epäselvyyttä. Lapsen kuoleman jälkeen ei nykyllä lainsäädännön mukaan ole isyyttä mahdollista tunnustaa, mutta tähän haluttiin muutosta muun muassa siksi, että kuolleelle lapselle olisi mahdollista antaa isänsä sukunimi.²⁹⁶

Isyyden tunnustamisen muuttamiseen oli muutama vaihtoehto, joista hylättiin mahdollisuus tunnustaa lapsi omakseen synnytyssairaalassa tai nimenantolomakkeen täytön yhteydessä. Parhaimmaksi vaihtoehdoksi valittiin se, että isyyden tunnustaminen olisi mahdollista jo ennen lapsen syntymää neuvolakäyntien yhteydessä, mikäli isyyteen ei liity mitään epäselvyyksiä. Vaihtoehtoa perusteltiin muun muassa sillä, että lapsen äiti käy neuvolassa raskauden aikana useasti, jolloin lapsen isällä on mahdollisuus tulla neuvolakäynneille mukaan. Toissijaisesti lapsen voi tunnustaa omakseen ennen lapsen syntymää myös lastenvalvojan luona sekä nykyisen lainsäädännön mukaisesti edelleen myös lapsen syntymän jälkeen. Mikäli lapsen isä haluaa tunnustaa lapsen ennen lapsen syntymää neuvolakäynnin yhteydessä, tulee hänen tehdä se henkilökohtaisesti ja lapsen äidin tulee olla tilanteessa läsnä sekä hyväksyä tunnustaminen. Ennen tunnustamisen tekemistä, tulee osapuolille kertoa sen oikeudellisista vaikutuksista kuten siitä, että väärän tiedon antamisesta voi seurata rikosoikeudellisia seuraamuksia. Neuvolassa tunnustetun isyyden jälkeen ei tarvitsisi enää tehdä mitään toimenpiteitä isyysasi-an suhteen ja samalla lapsen vanhemmat voisivat sopia olevansa molemmat lapsen huoltajia.

²⁹³ HE 91/2014 vp, 19.

²⁹⁴ EV 235/2014 vp, 1-2.

²⁹⁵ Valtioneuvosto 2011, 24.

²⁹⁶ HE 91/2014 vp, 1, 12-13.

Tämä yksinkertaistaisi menettelyä, kun huollosta ei tarvitsisi tehdä uutta sopimusta lapsen syntymän jälkeen. Mikäli tunnustaminen tapahtuu neuvolassa ennen lapsen syntymää, lähetetään neuvolan henkilökunta tunnustamisasiakirjan lastenvalvojalle, joka huolehtii niin kuin ennenkin tarvittavan selvityksen toimittamisesta maistraatille isyyden vahvistamista varten.²⁹⁷

Mikäli lapsen isä päätyisi tunnustamaan isyytensä neuvolassa ennen lapsen syntymää, olisi miehellä mahdollisuus peruuttaa isyyden tunnustuksensa 30 päivän kuluessa siitä, kun lapsi on syntynyt. Myös lapsen äidillä tai toisella miehellä, joka katsoo olevansa lapsen isä, olisi mahdollisuus ilmoittaa siitä, ettei isyytensä tunnustanut mies ole lapsen biologinen isä 30 päivän kuluessa lapsen syntymästä. Isyyden peruutus tai ilmoitus siitä, että aiempi tunnustus on virheellinen, tulee tehdä kirjallisesti lastenvalvojalle. Mikäli joku asianosaisista tällaisen ilmoituksen tekisi, menettäisi aiempi isyyden tunnustaminen merkityksensä ja lastenvalvojan kuului aloittaa isyyden selvittäminen samalla tavoin kuin isyyttä ei olisi alun perin tunnustettu-kaan.²⁹⁸

Lakivaliokunta piti uudistusta tarpeellisena, kun ajatellaan sitä, miten perheen perustamistavat ovat muuttuneet vuosikymmenien kuluessa. Lakivaliokunnassa kuullut asiantuntijat olivat kuitenkin eri mieltä siitä, missä isyys olisi mahdollista tunnustaa ennen lapsen syntymää, kun hallituksen esityksessä oli päädytty neuvolaan. Neuvolan kannalta ongelmaksi muodostuu se, että neuvoloissa jouduttaisiin antamaan oikeudellista ohjeistusta isyyden tunnustamisasioissa, jota neuvolat eivät aiemmin ole tehneet. Toisaalta lastenvalvojilla säilyisi edelleen isyyden tunnustamisasioiden jatkokäsittely tilanteessa, jossa tunnustaminen on tehty neuvolakäynnin yhteydessä.²⁹⁹

Lakivaliokunta päätyi puoltamaan hallituksen esitystä siitä, että isyys voitaisiin tunnustaa neuvolassa ennen lapsen syntymää riidattomissa tapauksissa. Tämä vaihtoehto koetaan helpoksi perheen kannalta eikä kuitenkaan poissulje sitä, että isyyden voi edelleen tunnustaa lastenvalvojan luona lapsen syntymän jälkeen. Lakivaliokunta korosti vielä neuvolahenkilökunnan koulutuksen tarpeellisuutta tämän uuden työtehtävän myötä, sillä arviolta 70-80 prosenttia vuosittain syntyvistä lapsista olisi mahdollista tunnustaa jo ennen lapsen syntymää. Kun vuositason syntyy noin 24 000 lasta, saattaisi neuvolassa tunnustettavia lapsia olla ensi vuonna jo noin 18 000.³⁰⁰

Lakivaliokunta ehdotti selkeytystä isyyden tunnustamisen peruuttamista ja kiistämistä koskevaan isyyslakiehdotuksen 17 §:ään siltä osin, kun isyys tunnustettaisiin ennen lapsen syntymää tilanteessa, jossa asialla on kansainvälisiä kytköksiä ja Suomen viranomaisilla ei olisi toimival-

²⁹⁷ HE 91/2014 vp, 1, 18, 39-41.

²⁹⁸ HE 91/2014 vp, 1, 18, 33, 41.

²⁹⁹ LaVM 16/2014 vp, 4.

³⁰⁰ LaVM 16/2014 vp, 4.

taa asiassa. Ehdotuksen mukaan pykälään lisättäisiin 3 momentti siitä, että tällaisessa tilanteessa olisi isyyden tunnustus vaikutukseton.³⁰¹ Eduskunta hyväksyi isyyden tunnustamista koskevan sääntelyn lakivaliokunnan mietinnön mukaisesti³⁰².

6.5.4 Isyyden vahvistaminen kun lapsen isä on kuollut

Voimassa olevan lainsäädännön mukaisesti mikäli lapsi on saanut alkunsa avioliiton ulkopuolella ja mies on kuollut ennen lapsen syntymää, voidaan miehen isyys vahvistaa vain tuomioistuimen kautta nostamalla kanne isyyden vahvistamiseksi. Merkitystä asiassa ei ole sillä, ovatko miehen oikeudenomistajat mitä mieltä isyyden vahvistamisesta. Isyystutkimuksen näyte voidaan kuitenkin nykyisin ottaa myös vainajasta ja isyystutkimuksen tulos on niin luotettava, ettei isyydestä jää epäselvyyttä. Kun isyys voidaan luotettavasti osoittaa isyystutkimuksella ja mikäli kuollut mies on isyystutkimuksen perusteella lapsen isä, osoittautuu isyyden vahvistaminen tuomioistuimessa osin turhaksi, koska siihen ei tällöin liity riitaisuutta eikä erityisiä oikeudellisia kysymyksiä. Tämän vuoksi on tarpeen säännellä niin, että isyyden vahvistaminen tuomioistuimessa olisi välttämätön vain siinä tilanteessa, jossa miehen oikeudenomistajat eivät anna tai pysty antamaan asiassa suostumustaan isyyden vahvistamiseksi. Mikäli miesten oikeudenomistajien suostumus saadaan ja asia on muutenkin selvä, vahvistaisi maistraatti isyyden myös silloin, kun lapsen isä on isyyttä vahvistettaessa kuollut.³⁰³

Lakivaliokunta kiinnitti huomiota siihen, että sääntely koskee vain tilanteita, joissa mies on kuollut ennen kuin lapsi on syntynyt. Lakivaliokunta ehdottikin, että sääntely kattaisi lisäksi tilanteen, jossa mies kuolee lapsen syntymän jälkeen, mutta isyyttä ei ole vielä vahvistettu. Mikäli isyys olisi riidaton ja miehen oikeudenomistajien suostumus saataisiin, vahvistaisi maistraatti isyyden myös tässä tapauksessa. Tämä ehdotus aiheuttaa muutoksen myös maistraatin toimivaltaa koskevaan pykälään niin, että maistraatti on toimivaltainen isyyden vahvistamaan vaikka lapsen isä olisi kuollut lapsen syntymän jälkeen.³⁰⁴ Isyyden vahvistamista koskevat säännökset tulevat voimaan lakivaliokunnan ehdotuksen mukaisesti³⁰⁵.

6.5.5 Lapsen isän kanneoikeus isyyden kumoamisessa

Mikäli lapsen isyys on vahvistettu isyysolettaman kautta, ei toisella miehellä, joka pitää itseään lapsen isänä, ole oikeutta nostaa isyyden kumoamista koskevaa kannetta elleivät lapsen äiti ja lapsen äidin aviomies tähän nimenomaisesti suostu. Kanneoikeuden olemassaoloon ei ole merkitystä sillä, kuinka varmasti tämä toinen mies voisi olla lapsen biologinen isä, vaan

³⁰¹ LaVM 16/2014 vp, 10.

³⁰² EV 235/2014 vp, 1, 5.

³⁰³ HE 91/2014 vp, 13, 44-45.

³⁰⁴ LaVM 16/2014 vp, 10-11.

³⁰⁵ EV 235/2014 vp, 1, 7.

joka tapauksessa kanneoikeutta ei ole ilman lapsen äidin ja aviomiehen suostumusta. Kanneoikeuden antaminen isäksi itseään väittävälle miehelle on toisaalta ongelmallista, koska joissain tapauksissa lapsen isäksi itseään väittävä mies voisi kanteen nostaa pelkästään kiusante-komielessä.³⁰⁶ Voisi käydä myös niin, että kun isyyden kumoamiskanteen johdosta tehdään isyystutkimuksia, selviäisi, ettei niin lapsen äidin aviomies kuin lapsen isäksi itseään väittävä ole kumpikaan lapsen isä. Tämä johtaisi aviomiehen isyyden kumoamiseen ilman, että uutta isyyttä saataisiin vahvistettua.³⁰⁷ Ongelmallista on kuitenkin myös se, ettei miehellä tätä kanneoikeutta ole, esimerkiksi tilanteessa, jossa lapsen äiti ja tämän aviomies eivät asu yhdessä ja elä perhe-elämää, vaan lapsen äiti asuu ja elää perhe-elämää tämän toisen miehen kanssa tai miehen sekä lapsen välille on syntynyt muuten kiintymyssuhde³⁰⁸.

Toisen miehen kanneoikeus on ollut esillä jo vuonna 1990 valtiopäivillä, jolloin kirjallisen kysymyksen³⁰⁹ johdosta asiaa pohdittiin. Tällöin kuitenkin todettiin, ettei toisen miehen kanneoikeutta lähdetä muuttamaan, koska isyysoletta-
man käyttö on osoittautunut harvemmin olevan lapsen edun vastainen. Toiselle miehelle annettava kanneoikeus nähtiin enemmänkin ongelmallisena juuri siitä syystä, että mikäli kenellä tahansa olisi mahdollisuus nostaa kanneoikeuden kumoamisesta, sitä todennäköisesti käytettäisiin myös väärin. Mahkonen totesi tästä tulkinnasta, että isyyslaki ei näin ollen ole neutraali, vaan puoltaa sekä biologista että sosiaalista isyyttä³¹⁰.

Lakialoitteessa 51/2009 asiaa lähestyttiin eri tavalla. Lakialoitteessa haluttiin antaa lastenvalvojalle kanneoikeus vahvistaa isyys tilanteessa, jossa on aihetta epäillä, ettei isyysoletta-
man kautta vahvistettu isyys vastaa biologista totuutta. Mikäli isyys voitaisiin kanteella vahvistaa toiseen mieheen, kumoutuisi isyysoletta-
man mukainen isyys isyyden vahvistamisen yhteydessä.³¹¹ Lakialoite kuitenkin raukesi lakivaliokunnan käsittelyssä³¹².

Uudistuksessa ehdotetaan, että toinen mies saisi oikeuden nostaa isyyden kumoamista koskevan kanteen tietyissä tilanteissa. Tällainen tilanne olisi, jos lapsen äidin aviomies ei ole lapsen syntymän aikoihin asunut yhdessä lapsen äidin kanssa ja toinen mies olisi asunut lapsen äidin kanssa ja osallistunut lapsen hoitamiseen. Tämä yhdessä asuminen ei olisi ehdoton edellytys, vaan kanneoikeus olisi siinäkin tapauksessa, jos toisen miehen ja lapsen välille olisi muuten kehittynyt läheinen kiintymyssuhde, joka voitaisiin rinnastaa perheenä elämiseen. Kanneoikeus koskee nimenomaan tilanteita, joissa isyys on vahvistettu isyysoletta-
man kautta.

³⁰⁶ HE 91/2014 vp, 14-15.

³⁰⁷ Helin 2011, 28.

³⁰⁸ HE 91/2014 vp, 14-15.

³⁰⁹ KK 67/1990 vp.

³¹⁰ Mahkonen 1998, 80-81.

³¹¹ LA 51/2009 vp, 1-2.

³¹² LA 51/2009 vp, käsittelytiedot.

Mikäli isyys on vahvistettu, esimerkiksi maistraatin päätöksellä, ei kanneoikeutta toisella miehellä ole.³¹³

Kanneoikeus on kaikin puolin ongelmallinen siksi, että tilanteet perheissä on erilaiset. Yleisellä tasolla on vaikea arvioida, milloin lapsen biologisen isän oikeus nostaa isyyden kumoamista koskeva kanne, saadakseen tämän jälkeen oman isyytensä vahvistetuksi, on lapsen edun mukainen.³¹⁴ EIT on antanut ratkaisun *Nylund v. Finland*, jossa *Nylund* vaati isyyden vahvistamista oltuaan kihloissa henkilön *T* kanssa, joka tuli kihlauksen aikana raskaaksi, mutta heidän parisuhteensa päättyi ennen lapsen syntymää. Ennen lapsen syntymää *T* meni naimisiin henkilön *R* kanssa, joka todettiin lapsen isäksi isysolettaman kautta. *Nylund* vaati isyyttään vahvistettavaksi tuomioistuimessa. Käräjäoikeus sekä hovioikeus hylkäsivät kanteen eikä korkein oikeus antanut valituslupaa asiassa. Tuomioistuimet päätyivät lopputulokseen, ettei *Nylund* ole lapsen isä muun muassa siksi, että *T* oli väittänyt olleensa *R*:n kanssa parisuhteessa jo silloin, kun lapsi on saanut alkunsa. EIT päätyi siihen tulokseen, ettei *Nylundin* perhe-elämää voida katsoa loukatun, koska hän ei ole koskaan elänyt lapsen kanssa perhe-elämää. EIT päätyi korostamaan lapselle jo muodostuneen perheen suojaamista, vaikka *Nylund* saattaisi olla lapsen biologinen isä.³¹⁵

Lakivaliokuntakäsittelyyn osallistuneiden asiantuntijoiden mielipiteet hallituksen esityksestä olivat ristiriidassa keskenään. Asiantuntijoista osa kannatti hallituksen esitystä siltä osin, että lapsen isänä itseään pitävä mies saisi rajoitetun kanneoikeuden isyyden kumoamista koskevassa asiassa. Lähtökohtana pitäisi olla lapsen etu, joka tässä kohtaa on tilanteesta riippuen vaikea punnita. Onko lapsen edun mukaista tuntea alkuperänsä vai se, että suojataan sitä perhettä, mikä lapselle on jo muodostunut, vaikka lapsen isä ei olisikaan lapsen biologinen isä. Tällainen tilanne saattaisi olla, esimerkiksi silloin, kun lapsen äidin aviomies palaisi lapsen äidin kanssa yhteen, eikä olisi kuitenkaan lapsen biologinen isä. Lakivaliokunta päätyi lopulta puoltamaan hallituksen esityksen mukaista rajoitettua kanneoikeutta, mutta lakivaliokunta esitti, että rajoitetun kanneoikeuden toimivuutta käytännössä tulisi seurata. Lisäksi edellytettiin, että perusteet, jotka kanteen nostamiselle oli määritelty, tulisi jokaisen niistä täyttyä, jotta kanne voitaisiin nostaa.³¹⁶ Perusteet olivat ne, että lapsen äiti ja tämän aviomies ovat asuneet erillään lapsen syntymän aikoihin, toinen mies on asunut lapsen äidin ja lapsen kanssa, kun lapsi on syntynyt sekä osallistunut lapsen hoitamiseen tai muutoin toisen miehen ja lapsen välille on syntynyt kiintymyssuhde sekä tuomioistuimen mukaan kanteen nostaminen

³¹³ HE 91/2014 vp, 21, 55.

³¹⁴ Nieminen 2013, 192.

³¹⁵ *Nylund v. Finland*, 1999, 3, 14-15.

³¹⁶ LaVM 16/2014 vp, 5-6.

olisi lapsen eduksi³¹⁷. Eduskunta vahvisti lain tulemaan voimaan lakivaliokunnan esityksen mukaisesti³¹⁸.

6.5.6 Isyyden kumoaminen kun osapuoli on kuollut

Voimassa olevan lainsäädännön mukaan, isyyden kumoamiskannetta ei ole mahdollista nostaa tilanteissa, joissa joko lapsi on kuollut tai, jos sekä lapsen äiti että aviomies ovat kuolleet. Oikeusgeneettisten tutkimusten kehityttyä siihen, mitä ne tällä hetkellä ovat, on mahdollista suorittaa oikeusgeneettinen tutkimus myös vainajasta tai käyttää hänestä saatua aiempaa kudosnäytettä. Tämän takia perusteita siihen, että lapsi ei voi ajaa isyyden kumoamiskannetta silloin, kun hänen vanhempansa ovat kuolleet, ei enää ole. Tämän vuoksi ehdotukseen on lisätty lapselle oikeus nostaa kanne isyyden kumoamisesta myös tilanteessa, jossa hänen molemmat vanhempansa ovat kuolleet. Lapsen kuoltua ei isyyden kumoamisen osalta ole ehdotettu muutoksia lainsäädäntöön, sillä tällöin isyyden kumoamisen ei voida katsoa olevan lapsen edun mukaista³¹⁹.

6.5.7 Isyyden kumoaminen maistraatissa

Voimassa olevan lain mukaan maistraatti voi kumota isyyden, joka on vahvistettu isyysolettaman kautta, mikäli toinen mies on isyyden tunnustanut ja lapsen äiti sekä aviomies ovat tunnustamisen hyväksyneet. Tähän säännökseen ei ehdotettu tulevan muutoksia. Ehdotuksen mukaan maistraatti voisi kumota isyysolettaman kautta vahvistetun isyyden myös tilanteessa, jossa lapsen äiti ja lapsen äidin aviomies ovat yhdessä pyytäneet lastenvalvojaa aloittamaan isyyden selvittämisen. Isyyden kumoaminen maistraatissa vaatisi tällöin myös oikeusgeneettisen isyystutkimuksen, jonka tulos puoltaa sitä, että lapsen äidin aviomies ei ole lapsen isä. Tällöin lapsen äidin ja lapsen äidin aviomiehen on tullut pyytää isyyden selvittämistä lastenvalvojalta kuuden kuukauden sisällä lapsen syntymästä sekä hakea isyyden kumoamista maistraatilta ennen kuin lapsi on vuoden ikäinen. Isyyden kumoaminen maistraatissa ilman, että toinen mies on lasta tunnustanut, laajentaisi maistraatin toimivaltaa isyyden kumoamista koskevissa asioissa. Maistraatti ei olisi kuitenkaan toimivaltainen monimutkaisemmissa asioissa, kuten silloin, kun lapsi on saanut alkunsa hedelmöityshoidoista ja isyys halutaan kumota siitä huolimatta, että lapsen äidin aviomies on hedelmöityshoitoihin antanut suostumuksensa.³²⁰

³¹⁷ HE 91/2014 vp, 81.

³¹⁸ EV 235/2014 vp, 1, 11.

³¹⁹ HE 91/2014 vp, 15, 56.

³²⁰ HE 91/2014 vp, 53-54.

6.5.8 Kansainväliset isyysasiat

Kansainväliisiin isyysasioihin ei juurikaan tullut muutoksia, sillä tämä lainsäädäntö oli uudistettu 1.2.2010 voimaan tulleilla muutoksilla. Kuitenkin isyyden tunnustamisen mahdollistaminen ennen lapsen syntymää on sellainen muutos, joka vaatii täsmennystä myös kansainvälisten isyysasioiden osalta. Ehdotuksen mukaan lapsen isällä ei olisi mahdollista tunnustaa lasta Suomessa ennen lapsen syntymää, mikäli lapsen isä ja lapsen äiti eivät kuulu raskaudenaikaisten neuvolapalveluiden piiriin Suomessa. Tällä rajoituksella vältettäisiin ristiriitatilanteet kahden valtion lainsäädännön välillä, sillä mikäli lapsi syntyy ulkomailla, sovelletaan isyysasioihin yleensä sen maan lakia, jossa lapsi syntyy ja isyyden vahvistaminen tulisi tehdä sen maan lainsäädännön mukaisesti. Lisäksi muutosta haluttiin isyyden selvittämisen osalta siihen, että pelkästään lapsen isän asuinpaikan tai oleskelupaikan ollessa Suomessa, isyyttä ei selvitetä Suomessa ja näin ollen Suomen viranomaiset eivät olisi toimivaltaisia tässä kohtaa. Kun lapsi ja lapsen äiti asuvat ulkomailla ja vain lapsen isä Suomessa, on käytännössä hankala hoitaa täältä isyyden vahvistamista, jolloin järkevämpi olisi sen hoitaminen siellä valtiossa, jossa lapsi ja lapsen äiti asuvat.³²¹

Lakivaliokunta halusi edellä esitettyyn vielä sen muutoksen, että Suomen viranomaiset olisivat toimivaltaisia ottamaan vastaan isyyden tunnustuksen myös ennen lapsen syntymää silloin, kun lapsen isän kotipaikka on Suomessa tai hän muuten oleskelee Suomessa esimerkiksi turvapaikan hakijana. Hallituksen esityksessä, kun tämä tilanne oli rajattu niin, että lapsen pitää olla syntynyt. Mikäli huomattaisiin myöhemmin, että isyyden tunnustus on otettu vastaan tilanteessa, jossa Suomen viranomaiset eivät olisikaan toimivaltaisia, todettaisiin isyyden tunnustus merkityksettömäksi, kuten isyyslakiehdotuksen 17 §:n 3 momenttiin oli tarkoitus kirjata.³²²

7 Oikeusvertailu Ruotsin lainsäädäntöön

7.1 Perintöoikeus

7.1.1 Perimysjärjestys

Ruotsissa perintöoikeudesta säännökset löytyvät perintökaaresta (ärvdabalk 1958:637). Periä voi vain elossa oleva henkilö³²³. Perintökaaren 1 luvun 1 §:n mukaisesti syntymätön lapsi muodostaa poikkeuksen, sillä syntymätön lapsi voi periä, mikäli hän syntyy elävänä. Perintöoikeus

³²¹ HE 91/2014 vp, 59.

³²² LaVM 16/2014 vp, 11.

³²³ Saldeen 2001, 22.

määräytyy sukulaissuhteen mukaan³²⁴ ja vuodesta 1988 on noudatettu perimysjärjestystä, jossa perittävän puoliso saa perinnön ennen puolisoitten yhteisiä rintaperillisiä³²⁵. Tällä muutoksella haluttiin parantaa lesken taloudellista asemaa puolison kuoltua³²⁶. Puolison perintöoikeus perustuu siihen, että rintaperilliset saavat perinnön vasta kummankin puolison kuoltua. Erikseen on säädetty siitä, että mikäli ensiksi kuolleella puolisoilla on rintaperillisiä, jotka eivät ole leskeksi jääneen lapsia, on näillä rintaperillisillä kuitenkin oikeus saada perintönsä lesken perintöoikeudesta huolimatta jo tässä vaiheessa, kun leski on elossa.³²⁷ Toisaalta ensiksi kuolleen puolison rintaperilliset voivat luopua oikeudestaan saada perintö tässä vaiheessa ja tyytyä siihen, että he saavat perintönsä vasta molempien puolisoitten kuoltua³²⁸.

Lesken perintöoikeus ei ole kuitenkaan suojassa siltä, mikäli perittävä on tehnyt omaisuudestaan testamentin. Lesken perintöoikeuteen ei sisälly mitään lakiosasuojaa, joten on mahdollista, että perittävä testamentilla syrjäyttää lesken perintöoikeuden, vaikka testamentin saaja olisi joku ulkopuolinen henkilö eikä perittävän rintaperilliset. Rintaperillisten lakiosaoikeuden osalta perittävän testamentti käyttäytyy samalla tavalla kuin Suomessakin, eli testamentti ei voi loukata rintaperillisten oikeutta lakiosaansa.³²⁹ Lakiosa on puolet perittävän omaisuudesta, joka ei ole euromääräinen, vaan määräytyy sen mukaan, paljonko perittävältä jäi omaisuutta³³⁰.

Mikäli perittävä ei ollut kuollessaan avioliitossa, noudatetaan perimyksen suhteen samanlaista parentelijärjestelmää kuin Suomessa, jossa perittävän rintaperilliset kuuluvat ensimmäiseen parenteeliin, vanhemmat toiseen parenteeliin ja isovanhemmat kolmanteen parenteeliin. Myös sijaantulo-oikeus ensimmäisessä ja toisessa parenteelissa on samanlainen kuin Suomessa.³³¹ Perintökaaren 2 luvun 3 §:n mukaisesti kolmannessa parenteelissa ei ole rajoittamatonta sijaantulo-oikeutta, vaan se rajoittuu siihen, etteivät perittävän serkut enää peri.

7.1.2 Katsaus historiaan

Myös Ruotsissa on ollut se tilanne, että au-lapset ovat olleet huonommassa asemassa avioliiton nähdessä perintöoikeudellisesti. Au-lasten perintöoikeus isäänsä oli esillä jo vuoden 1954 perintökaariehdotuksessa, mutta tällöin sitä ei vielä saatu lakiin. Au-lapsi sai täyden perintöoikeuden isäänsä ja isänpuoleisiin sukulaisiin vuonna 1969 ja samalla uudistettiin isyyden vahvistamista koskevia säännöksiä. Tämä oli selkeä käänös kohti yhdenvertaisuutta au- ja

³²⁴ Saldeen 2009, 47.

³²⁵ Perintökaaren uudistamistarpeita selvittävä työryhmä 2004, 12.

³²⁶ Saldeen 2001, 45.

³²⁷ Regeringens proposition 1986/87:1, 2.

³²⁸ Perintökaaren uudistamistarpeita selvittävä työryhmä 2004, 12.

³²⁹ Perintökaaren uudistamistarpeita selvittävä työryhmä 2004, 12.

³³⁰ Saldeen 2001, 101.

³³¹ Saldeen 2001, 37.

aviolasten välillä.³³² Tässä yhteydessä kihlalapset menettivät erityisen asemansa muihin avioliiton ulkopuolella syntyneisiin lapsiin nähden³³³. Ennen vuoden 1969 uudistusta, au-lapsella oli oikeus periä isänsä vain silloin, kun hänet katsottiin kihlalapseksi, mutta kihlalapsikaan ei perinyt isänsä sukulaisia³³⁴.

7.1.3 Perunkirjoitus ja perinnönjako

Perunkirjoituksen tarkoitus on melko sama kuin Suomessakin, mutta koska Ruotsissa ei perintöveroa enää makseta³³⁵, perukirja toimii pohjana perinnönjaolle³³⁶. Lainsäädännössä ei ole säännöksiä siitä, miten perinnönjakoa voidaan oikaista tilanteessa, jossa esimerkiksi yksi perillinen olisi jäänyt huomioimatta perinnönjaossa³³⁷. Perintökaaren 21 luvun 4 §:ssä säädetään siitä, miten perinnönjako peräytyy perittävän velkojen takia. Tällöin perittävän velat tulee maksaa ja perinnönjako toimittaa tämän jälkeen uudestaan.

7.2 Isyyslainsäädäntö

Isyyttä ja yleensäkin vanhemmuutta koskevat säännökset löytyvät vanhempainkaaresta (föräldrabalk 1949:381). Vanhempainkaareissa säädetään lisäksi muun muassa lapsen huollosta, asumisesta, tapaamisoikeudesta ja lapsen nimestä. Ruotsin vanhempainkaaren määräykset ovat osittain hyvin samanlaiset kuin Suomen isyyslain, mutta vanhempainkaareissa on määräykset lisäksi siitä, miten naispuolisen henkilön vanhemmuus voidaan vahvistaa. Naispuolisella henkilöllä tarkoitetaan lapsen äidin puolisoa, rekisteröityä kumppania tai avopuolisoa. Äitiydestä ei vanhempainkaareissa säädetä, vaan Ruotsissa noudatetaan samaa periaatetta kuin monessa muussakin maassa siitä, että lapsen äiti on se, kuka on lapsen synnyttänyt. Isyys määräytyy samoin kuin Suomessakin eli joko isyysolettamalla, isyyden tunnustamisella tai isyyden vahvistamisella tuomioistuimessa.³³⁸

7.2.1 Isyysolettaja

Ruotsissa isyysolettamalla tarkoitetaan samaa kuin Suomessakin eli lapsen äidin aviomies on automaattisesti lapsen isä vanhempainkaaren 1 luvun 1 §:n mukaan. Aiemmin isyysolettamaa sovellettiin myös silloin, kun lapsen syntyessä lapsen äiti oli eronnut aviomiehestään tai jää-

³³² Saldeen 2001, 28.

³³³ Saldeen 2009, 15.

³³⁴ Saldeen 2001, 27.

³³⁵ Puronen 2011, 12.

³³⁶ Saldeen 2001, 133.

³³⁷ HE 72/2015, 4.

³³⁸ Heiskanen 2013, 12-15.

nyt leskeksi³³⁹. Vuonna 1976 isysolettamaan tehtiin tarkennus, ettei lapsen äidin entiseen puolisoon sovelleta isysolettamaa, vaan lapsen isyys tulee käsitellä samalla tavalla kuin äiti ei olisi naimisissa ollutkaan. Kuitenkin, jos lapsen äidin aviomies kuolee ennen lapsen syntymää, sovelletaan lapsen isyyteen isysolettamaa, mikäli lapsi on voinut saada alkunsa avioliiton aikana.³⁴⁰ Hedelmöityshoitojen osalta lapsen äidin aviomies on lapsen isä, mikäli lapsi syntyy hedelmöityshoitojen tuloksena ja hedelmöityshoitoja on annettu lapsen äidin ja tämän aviomiehen yhteisymmärryksessä³⁴¹. Vanhempainkaaren 1 luvun 8 §:n mukaan sama pätee silloin, kun kyseessä on koeputkihedelmöitys. Isysolettamaa sovelletaan kuitenkin vain silloin, kun lapsen äidin kumppani on vastakkaista sukupuolta³⁴².

7.2.2 Isyyden selvittäminen

Ruotsissa isyyden selvittämisestä huolehtii sosiaalilautakunta, mikäli isyys ei ole isysolettaman kautta todettu³⁴³. Sosiaalilautakunnan toimivallasta isyyden selvittämisessä säädetään vanhempainkaaren 2 luvussa. Vanhempainkaaren 2 luvun 1 §:n mukaan sosiaalilautakunta on velvollinen huolehtimaan isyyden selvittämisestä, mikäli isyys ei ole selvinnyt isysolettaman kautta ja lapsella on kotipaikka Ruotsissa. 2 luvun 2 §:n mukaan toimivaltainen sosiaalilautakunta on lapsen kotipaikan sosiaalilautakunta. 3 §:n mukaan sosiaalilautakunta voi siirtää isyyden selvittämisen toisen alueen sosiaalilautakunnan selvitettäväksi, mikäli se huomattavasti helpottaisi isyyden selvittämistä.

Vanhempainkaaren 2 luvun 8 §:ssä säädetään siitä, että sosiaalilautakunnan on pidettävä pöytäkirjaa asioista, jotka tulevat esille isyyden selvittämisen yhteydessä. Pöytäkirjaan merkitään myös sellaisia asioita, joilla voi olla vaikutusta lapsen toimeentuloon. Sosiaaliturvakaa-
ren (socialförsäkringsbalk 2010:110) 18 luvun 8 §:ssä on mainittu, että mikäli lapsen äiti ilman perusteltua syytä kieltäytyy myötävaikuttamasta isyyden tai vanhemmuuden vahvistamiseen, voidaan lapsen äidiltä evätä tukia, jotka ovat tarkoitettu lapsen elatukseen.

Isyyden selvittämisen keskeyttämisestä säädetään vanhempainkaaren 2 luvun 7 §:ssä. Isyyden selvittäminen on keskeytettävä, mikäli on mahdotonta saada tarpeellista selvitystä isyydestä, isyyden vahvistaminen tuomioistuimessa olisi tuloksetonta, lapsen adoptiosta on päätetty tai erityisestä syystä silloin, kun isyyden selvittäminen ja vahvistaminen voisi vahingoittaa joko lapsen tai lapsen äidin psyykkistä terveyttä. Sosiaalilautakunta on velvollinen tekemään isyyden selvittämisen keskeyttämisestä erillisen päätöksen, josta on mahdollista valittaa lääninoikeudelle. Lääninoikeuden päätöksestä on mahdollista valittaa kamarioikeudelle, mutta tämä

³³⁹ Saldeen 2009, 57.

³⁴⁰ Regeringens proposition 1975/76:170, 1.

³⁴¹ Heiskanen 2013, 12.

³⁴² Saldeen 2009, 57.

³⁴³ Heiskanen 2013, 13.

vaatii muutoksenhakuluvan. Edellä mainitut tuomioistuimet ovat Ruotsin hallintotuomioistuimia. Läänioikeuksia Ruotsissa on useita, kamarioikeuksia yhteensä 4, jotka ovat toisen asteen tuomioistuimia ja lisäksi hallinto-oikeusjärjestelmään kuuluu vielä korkein hallinto-oikeus.³⁴⁴

7.2.3 Isyyden tunnustaminen

Isyyden tunnustaminen muutettiin muotoon isyyden vahvistaminen vuonna 1990. Termin muutoksen taustalla oli se, että isyyden tunnustaminen koettiin miesten toimesta loukkaavaksi ja vaikeaksi ymmärtää, jolloin termi muutettiin isyyden vahvistamiseksi.³⁴⁵ Tässä yhteydessä käytetään termiä tunnustaminen, jottei tarvitse eritellä, onko kyse isyyden vahvistamisesta tuomioistuimen kautta vai ei. Isyyden tunnustamisesta säädetään vanhempainkaaren 1 luvun 4 §:ssä. Isyyden tunnustaminen on määrämuotoinen toimi niin, että tunnustaminen pitää tehdä kirjallisesti viranomaisen luona, jolloin kaksi todistajaa on läsnä, jotka tunnustamisen todistavat oikeaksi. Lapsen huoltajan tulee tunnustaminen vielä hyväksyä kirjallisesti, mutta mikäli lapsi on täysi-ikäinen, hyväksyy lapsi itse tunnustamisen³⁴⁶.

Ruotsissa on mahdollista antaa lapsesta tunnustamislausuma jo ennen lapsen syntymää, josta säädetään vanhempainkaaren 1 luvun 4 §:n 2 momentissa. Lapsen tunnustaminen ennen syntymää on ollut jo vuoden 1917 laissa avioliiton ulkopuolella syntyneistä lapsista (lag om barn utom äktenskap 1917:376). Pykälän 3 momentin mukaan ennen lapsen syntymää tehty tunnustaminen on myöhemmin mahdollista mitätöidä tuomioistuimessa, mikäli osoittautuu lapsen syntymän jälkeen, ettei isyyden tunnustamislausuman antanut mies olekaan lapsen isä. Laissa ei ole määräyksiä siitä, kenellä on oikeus nostaa kanne isyyden tunnustamisen mitätöimistä koskevassa asiassa, mutta ainakin se voidaan katsoa olevan lapsella sekä sillä miehellä, joka isyyden on tunnustanut. Oikeuskäytännössä on katsottu, ettei ainakaan testamentinsaajalla ole oikeus tällaista kannetta nostaa tilanteessa, jossa testamentintekijä on isyyden tunnustanut ja kuollut pian tämän jälkeen.³⁴⁷ Vanhempainkaaren 4 §:n 1 momentin mukaan sosiaalilautakunta saa hyväksyä isyyden tunnustamislausuman vain tilanteissa, joissa näyttää siltä, että tunnustamisen antanut mies on tosiasiallisesti lapsen isä.

7.2.4 Isyyden vahvistaminen tuomioistuimessa

Isyyden vahvistamista koskevia säännöksiä Ruotsissa on ollut pitkään, sillä isyyden vahvistamista koskevia säännöksiä oli jo laissa avioliiton ulkopuolisista lapsista, joka on kumottu vanhempainkaaren tullessa voimaan lailla vanhempainkaaren voimaannpanosta (lag om införande

³⁴⁴ Euroopan oikeudellinen verkosto 2004, kohta Yleiset hallintotuomioistuimet.

³⁴⁵ Regeringens proposition 1990/91:8, 51.

³⁴⁶ Saldeen 2009, 67.

³⁴⁷ Saldeen 2009, 93.

av föräldrabalken 1949:382). Samalla tavoin kuin Suomessa, isyys voidaan vahvistaa Ruotsin lainsäädännön mukaisesti tuomioistuimessa³⁴⁸. Vanhempainkaaren 1 luvun 5 §:n mukaan tuomioistuin voi isyyden vahvistaa, mikäli isyystutkimuksilla on saatu varmuus siitä, kuka lapsen isä on tai on muuten voitu näyttää toteen varmuudella, että kyseinen mies on lapsen isä. Tuomioistuin voi siis isyyden vahvistaa ilman isyystutkimuksia, mikäli näyttö miehen isyydestä ilman isyystutkimuksia on riittävä. Isyys voidaan vahvistaa myös silloin, kun lapsi on saanut alkunsa hedelmöityshoidoilla niin, että tavasta riippumatta, isäksi vahvistettavan miehen spermaa on käytetty lapsen alulle saamiseksi.

Vanhempainkaaren 1 luvun 6 §:ssä säädetään myös siitä, että mikäli lapsen äidin kumppani on antanut suostumuksensa hedelmöityshoitoihin, joissa hedelmöittyminen tapahtuu käyttämällä muun miehen spermaa kuin lapsen äidin kumppanin, vahvistetaan isyys lapsen äidin kumppaniin. Vanhempainkaaren 1 luvun 5 §:n 2 momentin mukaan isyyttä ei kuitenkaan voida tuomioistuimessa vahvistaa mieheen, joka on pelkästään toiminut spermanluovuttajana. Erikseen on vielä tarkennettu vanhempainkaaren 1 luvun 7 §:ssä siitä, että mikäli naisen hedelmöityshoidoissa hedelmöitys tapahtuu käyttäen toisen naisen munasolua, katsotaan lapsen äidiksi se, kuka lapsen synnyttää.

Vanhempainkaaren 3 luvun 5 §:ssä säädetään siitä, kenellä on kanneoikeus isyyden vahvistamista koskevassa asiassa. Isyyden vahvistamiskanteen on oikeutettu nostamaan lapsi, sosiaalivirasto lapsen puolesta, lapsen äiti mikäli hän on lapsen huoltaja tai muu henkilö, joka on lapsen huoltajaksi määrätty. Isäksi itseään epäilevällä miehellä ei ole kanneoikeutta isyyden vahvistamisessa. Huomionarvoista on se, että vanhempainkaaren 3 luvun 9 §:n 3 momentissa säädetään siitä, että isyyden vahvistamista koskeva kanne voidaan laittaa vireille jo ennen lapsen syntymää. Se, tuleeko isyys vahvistettua vai ei, ratkaistaan kuitenkin vasta lapsen syntymän jälkeen.

7.2.5 Isyyden kumoaminen

Isyysolettaman kumoamisesta säädetään vanhempainkaaren 1 luvun 2 §:ssä. Tuomioistuin voi kumota aviomiehen isyyden seuraavassa kolmessa eri tilanteessa. Mikäli on todennäköistä, että lapsi ei ole aviomiehen siittämä, vaan lapsen äiti on siittämisen aikoihin ollut toisen miehen kanssa, lapsen perintötekijöistä voidaan päätellä, ettei aviomies ole lapsen isä tai lapsi on saanut alkunsa aikana, jolloin puoliset eivät olleet keskenään avioliitossa tai eivät asuneet saman katon alla. Lisäksi isyysolettama voidaan kumota niin, että toinen mies tunnustaa lapsen omakseen ja lapsen äiti sekä tämän aviomies hyväksyvät tunnustamisen. Tämä isyyden kumoamisen menettely ei ole mahdollista silloin, jos lapsen äiti on kuollut eikä näin ollen voi antaa hyväksyntäänsä isyysolettaman kumoamiseksi. Tällöin isyysolettama on mahdollista ku-

³⁴⁸ Heiskanen 2013, 14.

mota kuitenkin tuomioistuimen kautta, mikäli jokin edellä mainituista kriteereistä isyyden kumoamiselle täyttyy.³⁴⁹

Mies, jonka isyys on vahvistettu isyysolettaman kautta, on oikeutettu nostamaan isyyden kumoamista koskevan kanteen lasta vastaan, josta säädetään vanhempainkaaren 3 luvun 1 §:ssä. Kumoamiskanne on mahdollista nostaa myös lapsen kuolinpesää vastaan tilanteessa, jossa lapsi on kuollut. Vanhempainkaarella ei ole säädetty määräaikaa isyyden kumoamiselle³⁵⁰. Vaikka lapsen isäksi vahvistettu mies olisi vuosikautia asunut lapsen kanssa samassa taloudessa, on hänellä oikeus nostaa isyyden kumoamista koskeva kanne tuomioistuimessa. Silloin kun mies, johon isyys on vahvistettu isyysolettaman kautta, on kuollut, on hänen kuolinpesällään mahdollisuus nostaa isyyden kumoamista koskeva kanne tilanteessa, jossa mies ei ole isyyttä itse tunnustanut eikä hän ole asunut lapsen kanssa. Jos mies on lapsen kanssa asunut ja tunnustanut lapsen omakseen, ei miehen kuolinpesällä ole mahdollista saada isyyttä kumotuksi.³⁵¹

Vanhempainkaaren 3 luvun 2 §:ssä säädetään lapsen oikeudesta nostaa isyyden kumoamista koskeva kanne. Lapsella on oikeus nostaa isyyden kumoamista koskeva kanne samoin edellytyksin kuin miehellä, jonka isyys on todettu isyysolettaman kautta. Lapsen tulee nostaa kanne miestä tai miehen kuolinpesää vastaan. 3 §:ssä säädetään toimivaltaisesta tuomioistuimesta, joka on lapsen kotipaikan tuomioistuin. Mikäli toimivaltaista tuomioistuinta ei olisi, on kanne mahdollista nostaa Tukholman käräjäoikeudessa. Edellä mainittuja isyyden kumoamista koskevan kanteen määräyksiä sovelletaan myös tapauksessa, jossa isyys on vahvistettu tunnustamisen kautta ja isyyden tunnustamisen jälkeen on käynyt ilmi, että isyyden kumoamiselle on perusteita.

7.3 Suomen ja Ruotsin lainsäädännön vertailu

Suomen ja Ruotsin perintölainsäädännön samankaltaisuus on selitettävissä sillä, että kun Ruotsi uudisti perintölainsäädäntöään, Suomessa otettiin suoraan mallia Ruotsin perintökaaresta³⁵². Eroavaisuuksia löytyy siitä, että Ruotsissa perintö menee naimisissa olleen henkilön jälkeen eloonjääneelle puolisolle, ja vasta eloonjääneen puolisonkin kuoltua perintö menee rintaperillisille. Suomessa taas pääsääntöisesti puoliso ei peri ollenkaan tilanteessa, jossa perittävältä jäi rintaperillisiä, vaan eloonjäänyt puoliso on oikeutettu perittävän omaisuuteen vain avio-oikeuden perusteella, joka toteutetaan puolisoiden välillä tehtävällä osituksella. Lisäksi Ruotsissa au-lapsi on saanut isänpuoleisiin sukulaisiinsa jo vuonna 1969 täyden perintöoikeuden, joka ei sisältänyt mitään rajoitteita. Suomessa uusi isyyslakiaan ei takaa ehdoton-

³⁴⁹ Saldeen 2009, 87.

³⁵⁰ Heiskanen 2013, 15.

³⁵¹ Saldeen 2009, 88-89.

³⁵² Perintökaaren uudistamistarpeita selvittävä työryhmä 2004, 4.

ta perintöoikeutta isänpuoleisiin sukulaisiin, sillä perintöoikeus on rajattu siihen, onko perittävä ollut elossa 31.1.2012.

Ruotsin ja Suomen isyyslainsäädännössä ei paljon eroavaisuuksia ole, mutta Ruotsissa isyyden vahvistamista koskevan kanteen nostaminen on mahdollista lapselle syntymäajasta huolimatta. Isyyden vahvistaminen tuomioistuimen kautta on ollut mahdollista jo ennen kuin vanhempainlaki on tullut voimaan vuonna 1949. Eroavaisuus löytyy isyyden vahvistamista koskevan kanteen osalta, sillä miehellä, joka epäilee itseään lapsen isäksi, ei Ruotsissa ole mahdollisuuksia nostaa isyyden vahvistamista koskevaa kantea. Suomessa taas lapsen isällä on ollut oikeus nostaa isyyden vahvistamista koskeva kante jo isyyslain voimaantulosta saakka tilanteissa, jossa lapsen isä on tunnustanut isyyden, mutta tunnustamista ei ole hyväksytty. Lisäksi uuden isyyslain myötä lapsen isän isyyden vahvistamista koskeva kanteoikeus laajenee entistään.

Kun Suomessa on lapsen äidillä vielä vuodenvaihteeseen asti aikaa vastustaa isyyden selvittämistä, on Ruotsissa lapsen äidin vastustaminen sanktioitu. Mikäli lapsen äiti ilman perusteetonta syytä hankaloittaa isyyden selvittämistä, saattaa tämä johtaa siihen, ettei lapsen äidillä ole oikeutta saada lapsen elatukseen tarkoitettuja tukia. Ruotsin lainsäädännön mukainen sanktioitu perusteeton isyyden selvittämisen vastustaminen turvaa paremmin lapsen oikeutta vahvistettuun isyyteen. Vaikka Suomessa uuden isyyslain myötä luovutaan lapsen äidin vastustusoikeudesta, lapsen äiti voi edelleen olla haluton antamaan tietoja isyyden selvittämistä varten, eikä isyyttä tällöin voida vahvistaa. Lapsen äidille ei tästä koidu taloudellisia menetyksiä toisin kuin Ruotsissa, mikäli voidaan näyttää toteen, että lapsen äidin haluttomuudella on merkitystä isyyden selvittämisessä.

Ruotsissa on isyyden tunnustaminen ennen lapsen syntymää ollut mahdollista jo vuosikymmeniä, kun se tulee Suomessa mahdolliseksi 1.1.2016. Suomessa isyyden kumoamiskanteen osalta, kun kanteen nostaa lapsen äiti tai lapsen äidin aviomies, on heillä kanteen nostamiselle asetettu määräaika. Tällaista määräaikaa Ruotsissa taas ei ole ollenkaan, vaan kante on mahdollista nostaa koska tahansa. Isyyden voi siis ajan kulumisesta riippumatta, milloin vaan saattaa tuomioistuimen arvioitavaksi, että vastaako isyys biologista totuutta. Toisin sanoen, isyyden voimassa pysymiseen liittyy ainainen epävarmuus, mikäli on epävarmaa siitä, onko isäksi vahvistettu tosiasiaa lapsen isä. Ruotsissa on myös mahdollista isyys kumota lapsen kuoleman jälkeen, joka Suomessa on katsottu, ettei tämä ole tarpeen, koska tällöin ei ole kyseessä enää lapsen edun mukainen oikeustoimi.

8 Yhteenveto

8.1 Isyyslain voimaantulon vaikutukset

Mahkonen on kuvaillut oikeustilaa ennen isyyslain voimaantuloa siten, että aviolasten ja au-lasten välillä on ollut selkeä kastijako³⁵³. Ennen isyyslakia oli vain aviolapsella, tunnustetulla lapsella sekä tunnustettuun lapseen rinnastettavissa olevalla lapsella³⁵⁴ perintöoikeus isänpuoleisiin sukulaisiin³⁵⁵. Aviolapsen tai sellaisen au-lapsen, jonka isä on tunnustanut, perintöoikeudelliseen asemaan ei isyyslain myötä suoranaisesti tullut muutoksia. Isyyslain voimaantulon myötä lainsäädäntö asetti oikeudellisesti katsoen au-lapset ja aviolapset samanarvoiseen asemaan tilanteessa, jossa isyys on vahvistettu. Au-lasten perintöoikeus selvästi parani sitä kautta, että isyys voitiin vahvistaa myös siinä tapauksessa, kun isä ei lasta tunnustanut. Aiemmin au-lapsen perintöoikeus isänpuolen sukulaisiin oli riippuvainen siitä, tunnustaako isä lapsen vai ei.³⁵⁶

1960- ja 1970-luvuilla oli au-lapsille jopa 73-75 prosentille vahvistettu miehen maksama elatus, mikä tarkoittaa sitä, ettei 73-75 prosentilla näinä vuosikymmeninä au-lapsista ollut vahvistettua isää.³⁵⁷ Jo kolme vuotta isyyslain voimaantulosta on todettu, että au-lasten osalta isyyslain säännökset ovat toimineet hyvin³⁵⁸, sillä isyyslain voimaantultua on enää noin 1,7 prosenttia lapsista vuositasolla jäänyt ilman isää³⁵⁹.

Isyyslain voimaan tullessa lapselle annettu oikeus nostaa kante isyyden vahvistamisesta muutti lapsen perintöoikeudellista asemaa isänpuoleisiin sukulaisiin huomattavasti, vaikka ennen 1.10.1976 syntyneiden lasten osalta kante oli mahdollista nostaa vain 1.10.1981 asti. Viiden vuoden ajan kuitenkin kaikilla lapsilla syntymäajasta huolimatta oli oikeus isyyden vahvistamista koskevan kanteen nostamiseen, mikäli isäksi epäilty henkilö ei ollut kuollut. Tämän viiden vuoden aikana isyyden vahvistamista koskevia kanteita nostettiinkin runsaasti³⁶⁰. Isyyslain voimaantultua pyrittiin siihen, että mies, joka maksoi lakiin avioliiton ulkopuolella syntyneistä lapsista perustuen elatusta au-lapselle, saataisiin vahvistettua au-lapsen isäksi. Tämä saattoi johtaa myös siihen, ettei elatusta maksanut mies ollut au-lapsen biologinen isä ja elatuksen peruste raukesi tätä kautta.³⁶¹ Joka tapauksessa, kun isyyksiä on ollut mahdollista vahvis-

³⁵³ Mahkonen 1978, 43.

³⁵⁴ Tunnustamiseen rinnastettavalla lapsella tarkoitetaan joko kihlalasta tai raiskauksesta alkunsa saanutta lasta.

³⁵⁵ Kangas 1998, 312.

³⁵⁶ Gottberg-Talve 1988, 28, 30.

³⁵⁷ HE 162/1979 vp, 2.

³⁵⁸ HE 162/1979 vp, 2.

³⁵⁹ Kangas 2010, 10-11.

³⁶⁰ Gottberg 2011, 152.

³⁶¹ Gottberg-Talve 1988, 30.

taa ilman isän tunnustamistakin, ovat isyyden vahvistamiset huomattavasti lisääntyneet, jolloin yhä useampi au-lapsi on saanut myös perintöoikeuden isyyden vahvistamisen myötä.

Ennen isyyslakia isyyden tunnustamisen piti olla totuudenmukainen, mutta tästä ei tarvinnut mitään todisteita esittää. Tosin väärän isyyden tunnustaminen on rangaistava teko, josta rikoslain (39/1889) 18 luvun 2 §:n mukaan voidaan tuomita enintään 5 vuotta vankeutta. Isyyslain voimaantulon jälkeen, kun isyyden tunnustamisen edellytyksiä on kiristetty, vaikuttaa tämä osaltaan lapsen perintöoikeudelliseen asemaan. Mikäli aiemman lain aikana on enemmän hyväksytty isyyden tunnustamisia ilman tutkimista, on selvää, että isyyksiä, jotka eivät vastaa biologista totuutta on tullut voimaan enemmän kuin isyyslain aikana, jolloin viranomaisen tulee tehdä päätös, hyväksytäänkö isyyden tunnustaminen vai ei. Vääräkin isyyden tunnustaminen on luonut perintöoikeudellisen suhteen lapsen ja miehen välille, joka ei isyyslain aikana enää ainakaan yhtä helposti tule toteutumaan.

8.2 Isyyslakiin tehtyjen muutosten vaikutukset

Isyysolettamaan vuonna 1980 tehty muutos siitä, ettei lapsen äidin entistä aviomiestä katsota lapsen isäksi, heikensi lapsen perintöoikeudellista asemaa. Vaikka isyysolettaman kautta todettiin väärä isyyksiä, saattaa lapsi jäädä ilman isää, esimerkiksi tilanteessa, jossa lapsen äiti on avioliitossa, tulee raskaaksi tuntemattomaksi jääneelle miehelle ja avioero astuu voimaan ennen lapsen syntymää.

Isyyden tunnustaminen ulkomailla ja sen pätevyys Suomessa vaati lainsäädäntöön pienen tarkennuksen, joka astui voimaan vuonna 1984. Tiedossa ei kuitenkaan ole, että varsinaisesti tämä aiempi epäselvyys laissa olisi estänyt sen, että isyyden tunnustamista ei Suomessa hyväksyttäisi. Tosin tiedossa on, että isyyden tunnustamisia on jopa jätetty tekemättä ihan Suomessakin asian monimutkaisuuden takia ja sen takia, millaista näyttöä asiassa pitää esittää³⁶². Kun kysymyksessä on vielä isyyden tunnustaminen ulkomailta, on mahdollista, että isyyden tunnustaminen on jäänyt tekemättä sen vuoksi, ettei ole tiedetty, miten asiassa kuuluu toimia. Tällöin lapsi on saattanut jäädä ilman isää ja sen oikeusvaikutuksia. Joka tapauksessa, kun säännöt ovat selvät miten kuuluu toimia, turvaa tämä lapsen perintöoikeudellista asemaa, jottei myöhemmin tule yllätyksiä siitä, ettei ulkomailla tehty isyyden tunnustus olisi-kaan pätevä Suomessa.

Isyystutkimuksia koskenut uudistus, joka tuli voimaan vuonna 2005, vahvisti kokonaisuudessaan lapsen perintöoikeudellista asemaa isään ja isänpuoleisiin sukulaisiin. Se, että isyystutkimukseen voidaan asianomaisen suostumuksella määrätä myös isäksi epäillyn miehen sukulaisia, vahvisti lapsen mahdollisuuksia isyyden vahvistamiseen. Kuten edellä ratkaisussa KKO

³⁶² Gottberg 2011, 147.

1999:50 oli todettu, ettei isänpuoleisia sukulaisia voitu velvoittaa verinäytteen antamiseen silloin voimassa olevan lain puitteissa, johti tämä lapsen kannalta siihen lopputulokseen, ettei isyyttä voitu vahvistaa eikä lapsi saavuttanut perintöoikeudellista asemaa isäänsä tai isänpuoleisia sukulaisia kohtaan. Vaikka lastenvalvoja tarvitsee asianomaisten suostumuksen verinäytteen ottamiseen, on tuomioistuimella kuitenkin oikeus määrätä suostumuksesta huolimatta verinäytteiden ottaminen³⁶³, kun laissa laajennettiin henkilöpiiriä kenestä verinäytteitä voidaan ottaa.

Isyyden kumoamiskanteen osalta voidaan lapsen perintöoikeutta tarkastella kanteen nostamiseen oikeutettujen osalta sekä kanneajan pidentämisen vaikutusten myötä. Kun isyys kumotaan, kumoutuu samalla oikeusvaikutukset lapsen ja isän väliltä. Kun kanneaikaa isyylain voimaan tullessa pidennettiin, aiheutti tämä sen, että isyys oli mahdollista kumota tapauksissa, joissa aiemmin se ei ollut mahdollista. Lisäksi, kun lapsen äidille annettiin isyylain myötä kanneoikeus isyyden kumoamisessa, johtaa tämä myös luultavasti siihen, että isyyden kumoamiskanteita nostetaan enemmän ja mikäli kumoamiskanne menestyy, menettää lapsi isänsä isyyden kumoamisen perusteella. Kanneoikeutta lapsen äidin ja isäksi vahvistetun osalta lyhennettiin kahteen vuoteen vuonna 2005 samalla, kun laki oikeusgeneettisestä isyystutkimuksesta astui voimaan. Kanneajan lyhentäminen muutti jälleen lapsen perintöoikeudellista asemaa vahvemaksi isäksi vahvistettuun nähden, kun isyyden kumoaminen saattaa jäädä kiinni siitä, että isyyden kumoamista koskeva kanne on nostettu liian myöhään. Tosin kanneoikeuden määräaika ei ole ehdoton, vaan perustellusta syystä isyyden kumoamista koskeva kanne voidaan nostaa määräajan umpeuduttuakin.

Hedelmöityshoitolaian voimaantulo vuonna 2007 sekä tarvittavien muutosten tekeminen isyylakiin hedelmöityshoitojen osalta muutti lapsen ennen epäselvääkin perintöoikeudellista asemaa. Vaikka lainsäädäntötyö oli pitkä prosessi, johon kuului paljon erimielisyyksiä, on osapuolten oikeusturvan kannalta tärkeää, että tarvittavat muutokset lainsäädäntöön saatiin tehtyä³⁶⁴. Kun säännöksistä tuli selkeät, milloin isyys on mahdollista vahvistaa tai kumota, tiedetään myös onko lapsen perintöoikeudellinen suhde biologiseen vai sosiaaliseen isäänsä.

Pohjoismaiden osalta lainsäädäntö kansainvälisissä isyysasioissa oli selkeä jo vuodesta 1980. Tämä takasi lapselle perintöoikeuden siihen isään, johon isyys oli toisessa Pohjoismaassa vahvistettu eikä isyyttä tarvinnut selvittää enää uudelleen Suomessa. Vuonna 2010 toteutettu lakiuudistus kansainvälisissä isyysasioissa turvasi lapsen oikeuden isäänsä ja perintöoikeuden isänpuoleisiin sukulaisiin sillä, että Suomen viranomaisten toimivalta isyyttä koskevissa asioissa on säännelty laajaksi. Lapsen isyys ei ainakaan jää vahvistamatta sen takia, että toimivalta Suomessa olisi epäselvä.

³⁶³ Gottberg 2011, 146.

³⁶⁴ Gottberg 2011, 282.

Jos lapsen kotimaassa ei isyyttä voida vahvistaa, esimerkiksi sotatilan takia, parantaa kansainvälisissä isyysasioissa annetut säännökset lapsen oikeutta isäänsä, jos hänelle voidaan Suomessa isyys vahvistaa. Perintöoikeus tulee tässä samalla, mutta eri asiansa on sitten se, kun perintöoikeus konkretisoituu, minkä sisältöinen perintöoikeus on. Tämä taas riippuu siitä, minkä valtion lakia perintöasiassa noudatetaan.³⁶⁵ Tällä hetkellä Suomeen tulee paljon perheitä, jolloin kansainväliset isyysasiat ovat esillä. Kun lapsen isyys on vahvistettu lapsen kotimaassa lain nojalla, on se samoin voimassa Suomessa, mikäli ratkaisu ei ole Suomen lainsäädännön vastainen. Perhe mahdollisesti viettää loppuelämänsä Suomessa. Kansainvälisiin isyysasioihin liittyvät säännökset takaavat lapselle perintöoikeuden isäänsä, jota lapsi ei saisi, mikäli isyys ei olisi Suomessa voimassa.

8.3 Isyyslain uudistuksen vaikutukset

Pieniä parannuksia lapsen perintöoikeudelliseen asemaan tuovat vuodenvaihteessa voimaan tulevat muutokset, kun lastenvalvojan toimivalta laajenee koskemaan myös 15 vuotta täyttäneiden lasten isyyden selvittämistä, lapsen äidin vastustusoikeus isyyden selvittämisessä poistuu ja lapsen isällä on mahdollisuus isyyden vahvistamista koskevan kanteen nostamiseen myös tilanteissa, joissa lapsen isä on isyydestä sen verran epävarma, ettei lasta ole tunnustanut. 15 vuotta täyttäneellä lapsella ei välttämättä ole resursseja siihen, miten hän halutesaan lähtee isyyttä selvittämään, jolloin lastenvalvojan avulla isyyden selvittämisessä saattaa olla huomattava merkitys. Lastenvalvojan toimien avulla on mahdollista saada isyys vahvistettua tapauksessa, jossa 15 vuotta täyttänyt ei olisi itse siihen pystynyt.

Lapsen äidin vastustusoikeuden poistaminen parantaa lapsen mahdollisuuksia isyyden vahvistamiseen. Lapsen äiti on aiemmin omilla toimillaan voinut vaikuttaa siihen, saako lapsi isän vai ei. Kun uuden isyyslain myötä harkintavalta asiassa siirtyy ulkopuoliselle virkaa toimittavalle henkilölle, on muutos lapsen etua ajatellen parempi ja objektiivisempi kuin lapsen äidin oikeus isyyden selvittämisen keskeyttämiseen. Kun lapsen isälle annetaan kanneoikeus isyyden vahvistamista koskevassa asiassa ilman, että lapsen isä isyyttä tunnustaa, on mahdollista vahvistaa isyyksiä, joita muuten ei vahvistettaisi. Lapsi saattaisi jäädä näissä tapauksissa isättömäksi loppuiäkseen, eikä lapsen kanneoikeus isyyden vahvistamisessa aja samaa asiaa, koska lapsella ei välttämättä ole samaa tietoa asiasta kuin lapsen isäksi itseään epäilevällä on.

Uuden isyyslain voimaan tullessa, isyyden vahvistamista koskevan kanteen määräaika poistetaan kokonaan eikä kanneoikeutta myöskään rajoita se, vaikka mies, johon isyyttä vaadittaisiin vahvistettavan, olisi kuollut. Tämä aiheuttaa sen, että ennen 1.10.1976 syntyneillä lapsilla on mahdollisuus isyyden vahvistamiseen ja tätä kautta saavuttaa muutos omaan perintöoikeudelliseen asemaan, kun isyyden vahvistamisen kautta saa perintöoikeuden suoraan niihin

³⁶⁵ Aarnio & Kangas 2009, 57-58.

isänpuoleisiin sukulaisiin, jotka ovat elossa 31.1.2012 jälkeen. Lapsen perintöoikeudelliseen asemaan tulee muutos kanneajan poistamisen osalta niin, että perintöoikeus isänpuoleisiin sukulaisiin on oikeus saavuttaa, vaikka voimassa oleva lainsäädäntö on sen tähän asti kieltänyt.

Yksilön näkökulmasta perintöoikeus saattaa olla hyvin merkittävä, mikäli on syntynyt esimerkiksi vuonna 1975 eikä tähän mennessä ole voinut saada isyyttä vahvistetuksi lainsäädännön takia. Kappaleessa 3 on esitetty lakimääräistä perimysjärjestystä. Tästä on huomattavissa, että perintöoikeus voi olla todella huomattava, esimerkiksi tilanteessa, jossa lapsen isä kuolee ensin, jolloin lapsi perii hänet. Jos lapsen isän vanhemmat ovat elossa tässä kohtaa, perii lapsi heidätkin sitten, kun aika siihen tulee. Mikäli vielä käy niin, että lapsen isällä on sisarus, joilla ei ole omia rintaperillisiä, on mahdollista, että lapsi perii vielä heidätkin, jos sisarus ei ole testamentilla määrännyt toisin. Lapsella on mahdollista periä huomattava määrä isänpuoleisia sukulaisia esimerkiksi tilanteessa, joka ei ole edes pelkkä hypoteesi, vaan täysin mahdollinen tosielämässä. Isyyden vahvistamisella tai sillä, että isyyttä ei ole vahvistettu, on tällaisessa tapauksessa huomattava vaikutus lapsen oikeuksiin.

9 Johtopäätökset

9.1 Lainsäädännön muutosten analysointi

Pitkä matka on kuljettu 1800-luvulta tähän päivään, jolloin alun perin au-lapsi ei perinyt edes äitiään ja nykyään lapsella on syntyperästä riippumatta oikeus periä molemmat vanhempansa ja saada isyytensä vahvistetuksi siinäkin tilanteessa, jossa isä ei välttämättä isyyttä haluaisi vahvistettavan. Suurin muutos isyylain tullessa voimaan lapsen perintöoikeuteen oli sillä, että isyys pystytään vahvistamaan tuomioistuimessa, vaikka lapsen isä ei olisi siihen halukas. Isyyden vahvistamisen mahdollisuus muutti au-lapsen perintöoikeudellista asemaa merkittävästi.

Vuonna 2007 voimaan astunut hedelmöityshoitolaki ja sen kautta isyylakiin tehdyt muutokset veivät vahvasti lapsen perintöoikeutta suuntaan, jossa lakisääteinen perintöoikeus rintaperillisen lakiosioikeuksineen on mahdollista myös tilanteessa, jossa biologisella isä-lapsisuhteella ei ole mitään tekemistä. Kun aiemmin isyylain tarkoituksena oli luoda totuutta vastaavia isyysuhteita, oli tämä selvä läpimurto kohti perintöoikeutta, jossa biologinen sukulaisuus jää toissijaiseksi.

Lapsen äidin vastustusoikeuden poistamisella sekä sillä, että lapsen isällä on oikeus isyyden vahvistamista koskevan kanteen nostamiseen vaikka isyyttä ei olisi tunnustettu, viedään lainsäädäntöä toivottuun suuntaan. Muutoksilla edistetään lapsen oikeutta isyyden vahvistami-

seen ja perintöoikeuteen isänpuoleisiin sukulaisiin nähden ilman, että oikeuksiin puututaan sillä, haluaako lapsen äiti isyyttä vahvistettavan tai byrokraatialla siitä, missä tilanteissa lapsen isä voi isyyden vahvistamista koskevan kanteen nostaa. Toisaalta lapsen äidin vastustusoi-
keuden tilalle tulee lastenvalvojan oikeus keskeyttää isyyden selvittäminen tilanteessa, jossa isyyden selvittäminen ja vahvistaminen ei lastenvalvojan mielestä ole lapsen edun mukaista. Tulevaisuudessa on mielenkiintoista nähdä, miten tämä lastenvalvojan oikeus keskeyttää isyyden selvittäminen käytännössä toteutuu ja onko oikein tehty näin, että lastenvalvojalla on valta päättää oman näkemyksensä mukaan lapsen edusta ulkopuolisena ihmisenä niin, ettei lapsen isyyden selvittämistä jatketa. Tilanteessa, jossa lastenvalvoja päätöksen tekee siitä, ettei lapsen isyyden selvittämistä jatketa, vaikuttaa huomattavasti lapsen elämään ja perusoikeuksiin. Lastenvalvojalle annetaan tässä kohtaa mielenkiintoinen valta puuttua lapsen perusoikeuteen yksityisyyden suojasta sekä ihmisoikeussopimusten takaamaan oikeuteen tuntea alkuperänsä.

Uuden isyylain myötä tuleva toisen miehen rajoitettu oikeus isyyden kumoamista koskevan kanteen nostamiseksi tilanteessa, jossa isyys on vahvistettu isyysolettaman kautta, ei suora-
naisesti muuta lapsen perintöoikeudellista asemaa. Tilanne saattaa kuitenkin olla sellainen, että toinen mies saa nostettua isyyden kumoamista koskevan kanteen ja mikäli näyttöä on, isyysolettaman kautta vahvistettu isyys kumotaan. Isyyden kumoamisessa on kyse biologista totuutta vastaamattoman isyyden poistamisesta³⁶⁶. Isyyden kumoamisen edellytyksenä ei ole, että samalla vahvistetaan lapselle uusi isyys, vaan lapsi saattaa jäädä isättömäksi loppuelämäkseen³⁶⁷.

Isyyden kumoamisen jälkeen pyritään mies, joka sai aiemman isyyden kumottua, vahvistamaan lapsen isäksi. Tilanne saattaa olla kuitenkin se, että tämä toinen mieskään ei ole lapsen biologinen isä, jolloin isyyttä ei voida vahvistaa. Jos isyys kumotaan, mutta uutta isyyttä ei voida vahvistaa, lapsi joutuu tilanteeseen, jossa hän on menettänyt isänsä isyyden kumoamisen perusteella, saamatta tilalle uutta isää. Lapsi saattaa menettää isänsä sekä isyyteen liittyvät oikeusvaikutukset tulevan lainsäädännön myötä, kun toisen miehen on mahdollista nostaa isyyden kumoamista koskeva kanne. Toisen miehen kanneoikeuden yksi edellytys pitäisi olla se, että isyys kumotaan vain siinä tapauksessa, että toisen miehen isyys pystytään samalla vahvistamaan. Tällaista mallia tarjosi lakialoite 51/2009, jonka käsittely kuitenkin raukesi. Lakivaliokunta kuitenkin edellytti hyväksyessään rajoitetun kanneoikeuden, että lapsen isäksi itseään epäilevän miehen kanneoikeuden toimivuutta seurataan, jotta epäkohtiin voidaan puuttua.

³⁶⁶ Gottberg 2011, 158.

³⁶⁷ Kangas 2006, 51.

Isyyden vahvistamisen oikeusvaikutukset ovat aina olleet samat, on isyys vahvistettu isyysolet-taman kautta, isyyden tunnustuksella tai isyyden vahvistamisella tuomioistuimessa. Uuden isyyslain myötä, kaikilla lapsilla on oikeus nostaa kanne isyyden vahvistamiseksi ja saada pe-rintöoikeus tätä kautta isänpuoleisiin sukulaisiin. Perintöoikeus on rajattu niin, ettei perintö-oikeutta saa, mikäli perittävä on kuollut ennen 31.1.2012. Tämäkään säännös ei ole täysin ehdoton, vaan sisältää poikkeuksia, jolloin harkinnan mukaan perintöoikeus on mahdollista saada. Rajaus aiheuttaa sen, että kaikki ne lapset, jotka ensi vuoden alusta voivat saada isyyden vahvistettua, eivät kuitenkaan saavuta perintöoikeutta niihin isänpuoleisiin sukulaisiin, jotka ovat kuolleet jo ennen 31.1.2012. Uuden isyyslain myötä lainsäädäntö avautuu siis suun-taan, jossa isyyden vahvistamisen oikeusvaikutukset eivät aina ole samat eikä oikeusvaikutuk-siin liitykään automaattisesti perintöoikeus isään.

9.2 Lainsäädännön muutosten riittävyys

Siitä, onko lainsäädännön muutos ollut riittävä, voidaan todeta seuraavaa. Lapsen äidin vas-tustusoikeuden poistaminen, lapsen isän mahdollisuus isyyden vahvistamiseen ilman isyyden tunnustamista sekä lapsen osalta isyyden vahvistamista koskevan kanteen nostaminen ilman rajoitusta ovat tarvittavia muutoksia. Lainsäädännön muutos on riittävä, kun uusi isyyslaki astuu voimaan, kun ottaa huomioon, millainen on aiempi lainsäädäntö ja siihen liittyvä isyyden vahvistamista koskevan kanneajan määräaikaisuus. Jälkiviisaana on helppo todeta, ettei tällaista säännöstä olisi alun perinkään saanut lainsäädäntöön ottaa. Näin on kuitenkin tehty 1970-luvulla ja tämä on edelleen tätä kirjoittaessa voimassa olevaa lainsäädäntöä. Näin ollen on pyrittävä lainsäädännön muutoksilla ratkaisuun, jolla toteutetaan mahdollisimman hyvin kansalaisten oikeuksia liittyen toisaalta yksityiselämän suojaan sekä lapsen oikeuteen tuntea alkuperänsä ja toisaalta omaisuuden suojaan. Tällöin on selvää, ettei enää tässä vaiheessa voida hyväksyä isyyden vahvistamisia, jotka saavuttavat täydet oikeusvaikutukset sen vuoksi, että raja on pakko vetää johonkin kohtaan kansalaisten oikeusvarmuuden ja omaisuuden suo- jan takia. Lainsäädännön muuttuessa on selvää, että jonkun oikeuksia loukataan aina. Tämän vuoksi, tulevan lainsäädännön muutos on riittävä, kun otetaan huomioon lähtökohdat.

Kritiikkiä tosin voidaan antaa sille, että riittävät muutokset olisi tullut tehdä jo aikoja sitten. Vaikka 1970-luvulla elettiin erilaisessa maailmassa, oli Euroopan neuvostossa sopimus jo vuo-delta 1975, joka edellytti, että lapset ovat yhdenvertaisessa asemassa perintöoikeudellisesti, on lapsi sitten au- tai aviolapsi. Ruotsissa oli jo toteutettuna lasten yhdenvertaisuus syntype-rästään huolimatta, kun Ruotsi sitoutui Euroopan neuvoston sopimukseen avioliiton ulkopuo-llella syntyneiden lasten oikeudellisesta asemasta³⁶⁸. Sopimus on tullut Ruotsia sitovaksi

³⁶⁸ European Convention on the Legal Status of Children Born out of Wedlock.

11.8.1978³⁶⁹. Sopimuksen 9 artiklan mukaan au-lapsella tulee olla yhtäläinen asema niin perintöoikeudellisesti kuin perheenjäsenenä isäänsä ja äitiinsä sekä näiden sukulaisiin kuin on aviolapsella. Suomi ei ole kyseistä sopimusta ratifioinut eikä allekirjoittanut³⁷⁰, mutta oli kuitenkin tietoinen sopimuksesta ja sen sisällöstä.

Suomen ja Ruotsin lainsäädäntö on muutenkin hyvin samankaltaista ja usein etsitään samoja ratkaisuja, joten mielenkiintoista on, miten Suomessa on päädytty isyyden vahvistamisen kanneoikeuden osalta ratkaisuun, joka ei ollut samanlainen kuin Ruotsissa eikä täyttänyt Euroopan neuvoston sopimuksen yhdenvertaisuusvaatimusta. Kanneaikaa koskeva määräaika on ollut kansallisessa oikeuskäytännössä usein esillä jo 1980-luvulta lähtien, siitä on tehty lakialoitteita³⁷¹, kirjallinen kysymys jo vuonna 2005, mutta vasta vuoden 2016 alusta oikeasti kanneoikeuden määräaikaisuus poistuu. Kanneoikeuden määräajan ongelmat on viimeistään tunnustettu kuitenkin ennen vuotta 2005. Nieminen onkin kritisoinut sitä, että lainsäädännön muutoksiin ei silti tartuttu nopealla aikataululla, vaikka EIT:n langettavat päätökset saatiin jo 6.7.2010³⁷².

Riittävien muutosten tekemisestä aiemmin, voidaan ottaa esimerkiksi Grönmarkin tapaus (KKO 2003:107). Grönmark on nostanut isyyden vahvistamista koskevan kanteen 29.9.2000 Orimattilan käräjäoikeudessa. Korkeimman oikeuden ratkaisu on annettu 17.11.2003 ja EIT:n ratkaisu 6.7.2010. Grönmark on hakenut tuomion purkua, joka nyt loppuvuodesta 2015 edelleen lepää korkeimmassa oikeudessa. Kun uusi isyyslaki astuu voimaan vuodenvaihteessa, täyttyvät edellytykset sille, että tuomio puretaan tai, että Grönmark muuten saa isyyden vahvistettua. Grönmark saa isyytensä vahvistettua ensi vuonna, yli 15 vuoden kuluessa siitä, kun hän on isyyden vahvistamista koskevan kanteen käräjäoikeudessa nostanut.

Asiassa ei ole ollut kysymys siitä, onko henkilö B Grönmarkin isä vai ei, koska jo käräjäoikeusvaiheessa Grönmarkilla on ollut käytössään Kansanterveyslaitoksen tekemä DNA-tutkimus, jolla on osoitettu, että B on Grönmarkin isä 99,8 prosentin todennäköisyydellä³⁷³. Isyyden vahvistamista koskeva asia, joka tulee kiireellisesti ratkaista käräjäoikeudessa, on Grönmarkin kohdalla vinyt yli 15 vuotta. Odotusaika on selvästi kohtuuton. Grönmarkin isä on kuollut 28.11.1999, joten isyyden vahvistamisen myötä Grönmark ei tule perintöoikeutta isäänsä saamaan uuden isyyslain 67 §:n 1 momentin mukaisesti, 31.1.2012 elossa olleisiin isänpuoleisiin sukulaisiin kylläkin. Erityisin perustein Grönmark voi saada isäänsäkin perintöoikeuden, mutta tämä vaatii taas uuden prosessin aloittamista.

³⁶⁹ Council of Europe 2015.

³⁷⁰ Council of Europe 2015.

³⁷¹ LA 136/2004 vp ja LA 39/2012 vp.

³⁷² Nieminen 2013, 8.

³⁷³ KKO 2014:35, perustelut kohta 2.

Aiheellista on myös kyseenalaistaa, olisiko isyyslainsäädäntö ja tätä kautta lapsen perintöoikeudellinen asema kehittynyt nykyiselle tasolle, mikäli ulkopuolelta tuleva paine ei sitä olisi aiheuttanut. Isyyslain voimaantullessa 1.10.1976 oli Suomi viimeinen Pohjoismaa, joka isyyslainsäädäntöön liittyvän päivityksen teki. Uuden isyyslain valmistelu ja tulevat muutokset, erityisesti isyyden vahvistamiseen liittyvän kanneoikeuden rajoituksen poistaminen ja tätä kautta perintöoikeuden isänpuoleisiin sukulaisiin mahdollistaminen, on sekin muutos pitkälti aiheutunut EIT:n ratkaisusta. Nieminen on tuonutkin esille sen, että EIT:n olemassaolo saattaa merkitä sitä, ettei Suomessa kansallista lainsäädäntöä edes lähdetä muuttamaan ennen kuin langettava päätös on EIT:lta tullut.³⁷⁴

Kanneoikeuden palauttamisen osalta voidaan todeta, että kappaleessa 6.3.2 esitellyissä oikeustapauksissa oli kyse siitä, että aikuinen ihminen vaatii isyyttä vahvistettavaksi. Ainoastaan ratkaisussa KKO 1982 II 165 oli kyse alaikäisestä lapsesta, joka äitinsä edustamana vaati isyyden vahvistamista. Oikeustapauksista on havaittavissa, että vasta aikuisena on huomattu mahdollisuus isyyden vahvistamiselle, mutta toisissa tapauksissa oli oikeudellisia esteitäkin isyyden vahvistamiselle, kun isästä ei ole lapsena ollut tietoa. Joka tapauksessa valmiudet isyyden selvittämiseenkin ovat huomattavasti paremmat vasta aikuisiällä. Kanneoikeuden määräaikaisuuden ongelma on tullut siinä kohtaa esille, kun au-lapset ovat olleet tarpeeksi vanhoja reagoimaan asiaan. Lapsioikeuden apulaisprofessori Suvanna Hakalehto-Wainio onkin esittänyt, että kun alaikäisillä lapsilla ei ole valmiuksia tuoda heitä koskevia oikeudellisia asioita esille, eivät oikeudelliset haasteet ole myöskään niin näkyviä³⁷⁵. Tämä voisi selittää sen, että kanneoikeutta koskevia oikeustapauksia on tullut enemmänkin vasta 2000-luvulla. Oikeustapauksia katsoen voidaan vetää se johtopäätös, että uuden isyyslain myötä tuleva rajoittamaton kanneoikeus isyyden vahvistamista koskevissa asioissa on aiheellinen, vaikka rajoittamatonta kanneoikeutta ei EIT:n ratkaisussa esimerkiksi ole oletettu.

9.3 Lapsen perintöoikeudellisen aseman muuttuminen

Opinnäytetyö osoittaa, että isyyslainsäädännön kehityksen vaikutus lapsen perintöoikeuden muuttumisessa on ollut huomattava ja isyyslainsäädännön kehittyminen on ollut suurin syy siihen, miten lapsen perintöoikeudellinen asema on muuttunut vuosien kuluessa. Isyyslainsäädännön kehitys on ollut suuntaviivana sille, että lapsen perintöoikeudellinen asema syntyperästään huolimatta on muokkautumassa tasa-arvoiseksi. Isyyslainsäädännön kehitystä taas on ohjannut pitkälti konkreettiset elämäntilanteet ja korkeimman oikeuden ennakkoratkaisut, joilla on pyritty etsimään ratkaisua tilanteessa, jossa lainsäädäntö ei ratkaisua tarjoa. Uuden isyyslain valmisteluun ja voimaantuloon on vaikuttanut EIT:n antamat ratkaisut Suomea kohtaan, jotka velvoittivat tekemään lainsäädännöllisiä toimenpiteitä.

³⁷⁴ Nieminen 2013, 8.

³⁷⁵ Hakalehto-Wainio 2011, 510.

Lapsen perintöoikeudellinen asema on isyyslainsäädännön myötä kehittynyt tasolle, jossa lapsi on perintöoikeudellisesti jo suhteellisen samassa asemassa isänpuoleisiin sukulaisiin kuin äidinpuoleisiin sukulaisiin. Perintöoikeuksien välistä kuilua on pystytty isyyslainsäädännöllä kaivamaan, mutta yhdenvertaiset perintöoikeuksista peilattuna äitiin ja isään tuskin koskaan tulee. Yhteiskunnassa tulee aina syntymään lapsia, joiden isä jää tuntemattomaksi esimerkiksi tilanteessa, jossa kyseessä on niin sanottu yhden illan juttu tai lapsi syntyy raiskauksen johdosta. Isättömäksi lapsi saattaa jäädä myös tilanteessa, jossa lapsen isä on tiedossa, mutta lastenvalvoja tulee isyyttä selvittäessään tulokseen, että isyyden selvittäminen keskeytetään, koska se ei tilanteessa ole lapsen edun mukaista.

Lapsen perintöoikeudellisen aseman muutos on mennyt koko ajan parempaan suuntaan isänpuoleisiin sukulaisiin nähden ja uusi isyyslaki on sitä, mitä nyky-yhteiskunnassa voidaan edellyttää. Tulevat säännökset perinnönjaon oikaisusta, millainen lainsäädännöstä sitten tämän osalta tulee, on konkreettinen väline siihen, miten lapsen perintöoikeus käytännössä lopuapuoleissa toteutetaan. Nyky-yhteiskunnassa selvää on, että lapsella syntymäajasta huolimatta tulee olla yhdenvertainen oikeus vahvistettuun isyyteen ja mikäli mahdollista, oikeus kaikkiin isyyden tuottamiin oikeusvaikutuksiin.

Lähteet

Kirjalliset lähteet

Aarnio, A. 1992. Omaisuuden ositus. Teoksessa: A. Aarnio & M. Helin. Suomen avioliitto-oikeus. Helsinki: Lakimiesliiton kustannus, s. 143.

Aarnio, A. & Kangas, U. 2009. Suomen jäämistöoikeus I. Helsinki: Talentum.

Aarnio, A. & Kangas, U. 2011. Miksi perunkirjoitukseen on ryhdyttävä? Teoksessa: A. Aarnio, U. Kangas, P. Puronen & T. Rabinä. Perunkirjoitus ja perinnön veroseuraamukset. Helsinki: Talentum, s. 1-2, 4, 6, 8.

Gottberg, E. 2000. Oikeustapauskommentti. Oikeustieto 5/2000, s. 4-5.

Gottberg, E. 2011. Perhesuhteet ja lainsäädäntö. 6.uudistettu painos. Turku: Turun yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisuja.

Gottberg-Talve, E. 1988. Jäämistöoikeuden perusteet. 2.uudistettu painos. Helsinki: Lakimiesliiton kustannus.

Hakalehto-Wainio, S. 2011. Lapsen oikeudet lapsen oikeuksien sopimuksessa. Defensor Legis 3/2011, s. 510-525.

Hakapää, K. 2010. Uusi kansainvälinen oikeus. 3.uudistettu painos. Helsinki: Talentum.

Helin, M. 1996. Perheoikeus - nykynäkymiä ja tulevaisuudenkuvia. Lakimies 7/1996, s. 983-1002.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2000. Tutki ja kirjoita. 6. uudistettu painos. Helsinki: Tammi.

Husa, J. 1998. Johdatus oikeusvertailuun: Oikeusvertailun perusteet erityisesti julkisoikeutta silmälläpitäen. Helsinki: Lakimiesliiton kustannus.

Husa, J. & Pohjolainen, T. 2014. Julkisen vallan oikeudelliset perusteet: johdatus julkisoikeuteen. 4.uudistettu painos. Helsinki: Talentum.

Husa, J., Mutanen, A. & Pohjolainen, T. 2001. Kirjoitetaan juridiikkaa: Ohjeita oikeustieteellisten kirjallisten töiden laatijoille. Helsinki: Lakimiesliiton kustannus.

Häyhä, J. 1997. Johdanto. Teoksessa J. Häyhä (toim.). Minun metodini. Helsinki: Werner Söderström Lakitieto Oy, s. 29.

Jokela, A. 2012. Oikeudenkäynnin asianosaiset ja valmistelu. Oikeudenkäynti II. 3.uudistettu painos. Helsinki: Talentum.

Juntunen, H. 2006. Oikeuden teologinen teoria. Oikeus 2/2006, s. 200–224.

Kangas, U. 1998. Lapsioikeus. Teoksessa U. Kangas (toim.). Oikeustiede Suomessa 1900-2000. Helsinki: Werner Söderström Lakitieto Oy, s. 312-314.

Kangas, U. 2006. Perhe- ja perintöoikeuden alkeet. Helsinki: Helsingin yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisuja.

Kangas, U. 2010. Rekisteröidyt parisuhteet. Teoksessa A. Aarnio & U. Kangas. Perhevarallisuus-oikeus. Helsinki: Talentum, s. 10-11.

Kangas, U. 2013. Osituksen ja perinnönjaon perääntyminen muusta syystä kuin perittävän tai pesän velkojen maksamista varten. *Defensor Legis* 3/2013, s. 291-311.

Koponen, J. 2012. Kuolinpesän osakkaan opas. 10. uudistettu painos. Helsinki: Verotieto Oy.

Koskelo, P. 2012. Perusoikeusjärjestelmän ongelmakohtia kansallisen lainkäyttäjän näkökulmasta. Teoksessa T. Heinonen & J. Lavapuro (toim.). *Oikeuskulttuurin eurooppalaistuminen - ihmisoikeuksien murroksesta kansainväliseen vuorovaikutukseen*. Helsinki: Suomalainen Lakimiesyhdistys, s. 112.

Lavapuro, J. 2009. Perustuslakikontrollin uudet muodot II - Keskusteleavan normikontrolliajattelun edellytykset Suomessa. *Lakimies* 2/2009, s. 270-296.

Mahkonen, S. 1978. Johdatus perheoikeuden historiaan. Helsinki: Suomen Lakimiesliiton Kustannus Oy.

Mahkonen, S. 1991. Voidaanko lasta lailla suojella? Helsinki: Lakimiesliiton kustannus.

Mahkonen, S. 1998. Parisuhde ja vanhemmuus. Helsinki: Kauppakaari Oyj.

Mikkola, T. 2010. Lesken asema jäämistö- ja vero-oikeudessa. 2. uudistettu painos. Helsinki: WSOYpro Oy.

Mikkola, T. 2012. Kansainvälinen lapsioikeus. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Mäkinen, O. 2005. Tieteellisen kirjoittamisen ABC. Helsinki: Tammi.

Nieminen, L. 2013. Perus- ja ihmisoikeudet ja perhe. Helsinki: Talentum.

Norri, M. 2005. Perintö ja testamentti. Käytännön käsikirja. 4. uudistettu painos. Helsinki: Talentum.

Ojala, S. 2001. Eurooppalaistuva oikeuskulttuuri ja suomalainen parisuhdeoikeus -tutkimus kansallisen oikeuskulttuurin muutoksesta ja muutoksen syistä erityisesti perheoikeuden näkökulmaan. *Lisensiaatintyö*. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Pahlman, I. & Gylling H. 1999. Oikeudellisia ja eettisiä näkökulmia hedelmöityshoidoista. *Suomen Lääkärilehti* 33/99, s. 4135-4138.

Puronen, P. 2011. Perintö- ja lahjaverotus. 10.uudistettu painos. Helsinki: Talentum.

Rautiala, M. 1978. Isyyslaki. 2.painos. Helsinki: Lakimiesliiton Kustannus Oy.

Rikalainen, E. & Uitto, T. 2008. Pakkokeinot ja saatavien perintä. Helsinki: Kiinteistöalan Kustannus Oy.

Saldeen, Å. 2001. Arvsrätt. En lärobok om arv, boutredning och arvsifte. 2. uudistettu painos. Uppsala: Iustus Förlag AB.

Saldeen, Å. 2009. Barn- och föräldrarätt. 6.uudistettu painos. Uppsala: Iustus Förlag AB.

Scheinin, M. 2004. Oikeustapauksia kommentteja. *Lakimies* 3/2004, s. 532-543.

Vilkkä, H. 2005. Tutki ja kehitä. Helsinki: Tammi.

Virallislähteet

EV 27/2005 vp. Eduskunnan vastaus hallituksen esityksestä (56/2004) laeiksi oikeusgeneettisestä isyystutkimuksesta ja isyyslain muuttamisesta.

EV 122/2006 vp. Eduskunnan vastaus hallituksen esityksestä (3/2006) laeiksi hedelmöityshoidoista ja isyyslain muuttamisesta.

EV 165/2009 vp. Eduskunnan vastaus hallituksen esityksestä (104/2009) laeiksi isyyslain muuttamisesta ja eräistä kansainvälisluontoisista perheoikeudellisista suhteista annetun lain 18 ja 22 §:n kumoamisesta.

EV 235/2014 vp. Eduskunnan vastaus hallituksen esityksestä (91/2014) isyyslaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi.

HE 90/1974 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle lapsen asemaa koskevan lainsäädännön uudistamisesta.

HE 162/1979 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi isyyslain muuttamisesta.

HE 224/1982 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta ja holhouslain muuttamisesta sekä niihin liittyvien lakien muuttamisesta.

HE 79/2002 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle eräiden rekisteröintiasioiden siirtämistä käräjäoikeuksilta maistraateille koskevaksi lainsäädännöksi.

HE 56/2004 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi oikeusgeneettisestä isyystutkimuksesta ja isyyslain muuttamisesta.

HE 3/2006 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi hedelmöityshoidoista ja isyyslain muuttamisesta.

HE 104/2009 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi isyyslain muuttamisesta ja eräistä kansainvälisluontoisista perheoikeudellisista suhteista annetun lain 18 ja 22 §:n kumoamisesta.

HE 91/2014 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle isyyslaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi.

HE 72/2015 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle perinnönjaon oikaisua ja omaisuuden palautusvelvollisuutta koskevaksi lainsäädännöksi.

Komiteamietintö 1999:1. 1999. Isätoimikunnan mietintö. Sosiaali- ja terveysministeriö. Helsinki: Oy Edita Ab.

KK 67/1990 vp. Kirjallinen kysymys. Lapsen ja biologisen isän oikeusturvan parantamisesta isyyslakia muuttamalla.

KK 1099/2005 vp. Kirjallinen kysymys. Isyyden vahvistaminen vanhoissa tapauksissa.

LA 136/2004 vp. Lakialoite laki isyyslain voimaannpanosta annetun lain 7 §:n muuttamisesta.

LA 51/2009 vp. Lakialoite isyyslain 22 ja 34 §:n muuttamisesta.

LA 39/2012 vp. Lakialoite laki isyyslain voimaannpanosta annetun lain 7 §:n 2 momentin kumoamisesta.

LaVM 12/2006 vp. Lakivaliokunnan mietintö hallituksen esityksestä (3/2006) laeiksi hedelmöityshoidoista ja isyyslain muuttamisesta.

LaVM 14/2009 vp. Lakivaliokunnan mietintö hallituksen esityksestä (104/2009) laeiksi isyyslain muuttamisesta ja eräistä kansainvälisluontoisista perheoikeudellisista suhteista annetun lain 18 ja 22 §:n kumoamisesta.

LaVM 16/2014 vp. Lakivaliokunnan mietintö hallituksen esityksestä (91/2014) isyyslaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi.

PeVL 25/2006 vp. Perustuslakivaliokunnan lausunto hallituksen esityksestä (3/2006) laeiksi hedelmöityshoidoista ja isyyslain muuttamisesta.

PeVL 46/2014 vp. Perustuslakivaliokunnan lausunto hallituksen esityksestä (91/2014) isyyslaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi.

PeVL 7/2015 vp. Perustuslakivaliokunnan lausunto hallituksen esityksestä (72/2015) perinnön- ja oikaisua ja omaisuuden palautusvelvollisuutta koskevaksi lainsäädännöksi.

Regeringens proposition 1975/76:170 om ändring i föräldrabalken, m.m.

Regeringens proposition 1986/87:1 om äktenskapbalk m.m.

Regeringens proposition 1990/91:8 om vårdnad och umgänge.

Kansainväliset sopimukset

European Convention on the Legal Status of Children Born out of Wedlock (European Treaty Series No 85)

Euroopan ihmisoikeussopimus (SopS 19/1990)

YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista (SopS 60/1991)

Oikeustapaukset

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin

Nylund v. Finland (29.6.1999)

Backlund v. Finland (6.7.2010)

Grönmark v. Finland (6.7.2010)

Laakso v. Finland (15.1.2013)

Röman v. Finland (29.1.2013)

Hovioikeudet

Helsingin HO 22.3.2005 1049

Korkein oikeus

KKO 1979 II 89

KKO 1982 II 165

KKO 1983 II 117

KKO 1984 II 41

KKO 1993:58

KKO 1999:50

KKO 1999:77

KKO 2000:85

KKO 2003:107

KKO 2012:11

KKO 2014:13

KKO 2014:14

KKO 2014:35

Sähköiset lähteet

Council of Europe. 2015. Chart of signatures and ratifications of Treaty 085. Viitattu 28.10.2015. http://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/085/signatures?p_auth=sBj9pb5m

Euroopan oikeudellinen verkosto. 2004. Oikeuslaitos - Ruotsi. Viitattu 4.10.2015. http://ec.europa.eu/civiljustice/org_justice/org_justice_swe_fi.htm

Heiskanen, A. 2013. Isyyden määräytyminen - kansainvälinen vertailu. Oikeusministeriön selvityksiä ja ohjeita 5/2013. Viitattu 6.10.2015. http://oikeusministerio.fi/fi/index/julkaisut/julkaisuarkisto/1360672791399/Files/OMSO_05_2013_Isyyden_maaraytyminen_kv-vertailu_74_s.pdf

Helin, M. 2011. Arviomuistio isyyslain uudistamistarpeista. Oikeusministeriön selvityksiä ja ohjeita 37/2011. Viitattu 20.10.2015. http://oikeusministerio.fi/fi/index/julkaisut/julkaisuarkisto/372011arviomuistioisyyslainuudistamistarpeista/Files/OMSO_37_2011_Arviomuistio_isyyslain_uudistamistarpeista.pdf

Helsingin yliopisto. 2006. Oikeussosiologia. Oikeustieteellinen tiedekunta. Viitattu 23.4.2015. <http://www.helsinki.fi/oikeustiede/oppiaineet/oikeussosiologia/>

Hirvonen, A. 2011. Mitkä metodit? Opas oikeustieteen metodologiaan. Yleisen oikeustieteen julkaisuja 17. Helsinki 2011. Viitattu 17.4.2015. http://www.helsinki.fi/oikeustiede/tutkimus_ja_julkaisut/julkaisut/yleinen_oikeustiede/hirvonen_mitka_metodit.pdf

Isyyslain uudistamistyöryhmä. 2013. Isyyslain uudistaminen. Oikeusministeriön mietintöjä ja lausuntoja 56/2013. Viitattu 15.8.2015 ja 13.9.2015. http://www.oikeusministerio.fi/fi/index/julkaisut/julkaisuarkisto/1384174166812/Files/OMML_56_2013_Isyyslain_uudistam_178_s.pdf

Jyväskylän yliopisto. Määrällinen tutkimus. Viitattu 19.4.2015. <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/tutkimustrategiat/maarallinen-tutkimus>

Laulaja, M. 2013. Kansalaisaloite osana Suomen demokraattista järjestelmää - tutkimus kansanedustajien näkemyksistä. Opinnäytetyö. Viitattu 14.5.2015. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/70386/Laulaja_Minna.pdf?sequence=1

Perinnönjaon oikaisutyöryhmä. 2015. Perinnönjaon oikaisu ja omaisuuden palautusvelvollisuus. Oikeusministeriön mietintöjä ja lausuntoja 48/2015. Viitattu 24.10.2015. http://www.oikeusministerio.fi/fi/index/julkaisut/julkaisuarkisto/1441089166594/Files/OMML_48_2015_Perinnonjako_64s.pdf

Perintökaaren uudistamistarpeita selvittävä työryhmä. 2004. Perintökaaren uudistamistarpeet. Oikeusministeriö, työryhmämietintö 2004:6. Viitattu 27.10.2015. http://www.oikeusministerio.fi/fi/index/julkaisut/julkaisuarkisto/20046perintokaarenuudistamistarpeet/Files/OMTR_6_2004_Perintokaaren_uudis_106_s.pdf

Saukkonen, P. (toim.). Tutkimusmenetelmät ja tutkimusaineistot. Helsingin yleisen valtiopöytälaitos. Viitattu 17.4.2015. <http://www.mv.helsinki.fi/home/psaukkon/tutkielma/Tutkimusmenetelmat.html>

Silvola, S. 2012. Arviomuistio isyyslain uudistamistarpeista. Lausuntotiivistelmä. Oikeusministeriön mietintöjä ja lausuntoja 6/2012. Viitattu 20.10.2015. http://oikeusministerio.fi/fi/index/julkaisut/julkaisuarkisto/062012arviomuistioisyyslainuudistamistarpeista.lausuntotiivistelma/Files/OMML_6_2012_lausuntotiivistelma_32_s.pdf

Shuttleworth, M. 2008. Qualitative Research Desing. Viitattu 22.4.2015.
<https://explorable.com/qualitative-research-design>

Shuttleworth, M. 2008. Quantitative Research Design. Viitattu 17.4.2015.
<https://explorable.com/quantitative-research-design>

Sutela, M., Määttä, T. & Myrsky, M. 2003. Ohjeita oikeustieteellisen tutkielman laatimiseen. Joensuun yliopiston oikeustieteellisiä julkaisuja 5/2003. Viitattu 17.4.2015.
<https://www2.uef.fi/documents/16189/1381083/graduopas.pdf/9ca98aee-aa9b-48b2-afbf-824c946f2707>

Valtioneuvosto. 2011. Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelma. Viitattu 6.10.2015.
<http://valtioneuvosto.fi/documents/10184/147449/Kataisen+hallituksen+ohjelma/81f1c20f-e353-47a8-8b8f-52ead83e5f1a>

Äitiyslakityöryhmä. 2014. Äitiyden sääntely. Äitiyslakityöryhmän mietintö. Oikeusministeriön mietintöjä ja lausuntoja 50/2014. Viitattu 21.10.2015.
http://www.oikeusministerio.fi/fi/index/julkaisut/julkaisuarkisto/1415784980693/Files/OMM_L_50_2014_Aitiyslaki_120_s.pdf

Kuvat

Kuva 1: Sijaantulo-oikeus ja perinnön jakautuminen ensimmäisen parenteelin perillisten kesken..... 19

Kuviot

Kuvio 1: Kuvaus isyyden vahvistamisen kanneoikeudesta syntymäajan mukaan 44